

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

LL
Q46P

AVLVLARIA

SIVE

QVEROLVS

THEODOSIANI AEVI COMOEDIA

RVTILIO DEDICATA

EDIDIT

RVDOLFVS PEIPER

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

MDCCCLXXV

43380
4/11/98

HERMANNO HAGEN

BERNENSI

S

I. DE LIBRIS IMPRESSIS.

QVEROLUS, | ANTIQVA COMOEDIA, | NVNQUAM
 ANTEHAC EDITA, | quae in vetusto codice manuscri-
 pto | PLAVTI AULULARIA inscribitur. | *Nunc primùm à*
 PETRO DANIELE *Aurelio* | *luce donata, & notis illustrata.*
 | *Ad illustriss. amplissimūque Cardi-* | *nalem Odonem*
Castilionaeum. | (*insignia typographi*) | PARISIIS, | *Ex of-*
ficina Rob. Steph. Typographi Regij. | M.D.LXIII. | CUM
 PRIVILEGIO REGIS.

Forma octava; quattuor folia cum titulo continent
 I^a privilegii auctoritatem (*Aureliae, duodecimae Decembris,*
Anno Domini M.D.LX.) II^r II^a Danielis praefationem (*Illu-*
strissimo Amplissimoque Cardinali Odoni Colignio Castilio-
naeo Petrus Daniel S. — Lutet. Parisiorum, Nonis Iunij
1564.) III^r ad IV^r *Nicolai Hattaei Aurelii, Regis et*
Aureliorum ducis secretarii, carmen ad Petrum Danielem
Aurelium. (inc.: *Quam misere nostras Daniel, ignavia*
mentēs Fascinat — expl.: Acceptamque tibi referat per
saccula lucem. sunt 67 uersus.) IV^r *Ad eundem, de au-*
ctore huius Comodiae G. Buchananus Scotus.)* (inc.: *Quis-*
quis es infernis prope nunc reuocatus ab umbris — sunt
5 disticha.) IV^a *Ad eundem Steph. Manialdus Cleriacus.*
(tria disticha graece, inc.: Εὐεπίης πνεύων λάμπει, πρό-

*) non extat in Buchanani operibus a. CIO.IO.XCIV
 editis.

τερόν τε μαγανθείς —): subiciuntur *Personae* comoediae quae paginis 1 ad 69 (A. j. ad E. iij.) perscripta legitur. (QUEROLVS, SEV AVLVLARIA PLAVTI ANTIQVI AVCTORIS.) post fol. E. IIII vacuum secuntur numeris paginarum carentia foll. F. j. ad H. j. in quorum primo F. j. *de auctore* agitur, F. ij. ad G. VIII Petri Danielis Aurelii notae in *Querolum Plauti* leguntur (quarum in fine: *Excudebat Rob. Stephanus typographus regius, Parisiis, an. M.D.LXIIII. non. octob.*) denique f. H. j. auctor Lectori emendationes aliquot a P. Pitheo acceptas commendat. Usus sum exemplari quod est in bibliotheca Gottingensi.

Exstant Danielis curae secundae Bernae in bibliotheca Bongarsiana cod. G. 130 typis non mandatae, de quibus uid. Hermannii Hageni commentatio „*Der Jurist und Philolog Peter Daniel aus Orleans. Bern 1873*“ p. 12 s. In eis editor indicem sua manu sic inmutauit: QUEROLVS . . . *castilionaeum. Editio secunda | Antverpiae | Ex officina Christophori Plantini | CIOIOLXVI | Cum priuilegio.* Carmina duo quae hanc nouam editionem commendarent alterum *Delivrii P.* alterum *Francisci Danielis Hagenus* l. l. descripsit; auctoris praefationem adiectis quae et in illa et in ipsa comoedia Daniel inmutauerat (*Daniel* ²) Orellius dedit in *epistula critica ad Maduigium* p. LXXIII. *Aemilii Perotti* de *Aulularia* epistulam ad PDanielem quae est inter epistulas autographas ab Bongarsio conlectas in cod. Bernensi 141 exhibuit CG Mueller nuper defunctus in *Analektorum Bernensium* fasciculo altero qui *Getam Vitalis* comoediam continet p. 8 not. 19, *Lab. Danaci Carolique Perotti* epistulas ex eadem conlectione edidit Hagenus l. l. p. 33 et 14.

Plauti Querolus siue Aulularia ad Camerarii codicem ueterem denuo collata. Eadem a Vitale Blesensi elegiaco carmine reddita, et nunc primum publicata. Additae P. Danielis, C. Rittershusii, J. Gruteri notae. Ex typographeio H. Commelini. MDXCV.

Notae atque emendationes Danielinae non addito auctoris nomine exhibitae pro Rittershusianis postea non semel sunt habitae. Huius libri (aeque rari atque princeps editio) exemplaria seruantur in Heidelbergensi atque Guelpherbytana bibliotheca.

Plauti comoediae XX superstites et deperditarum fragmenta Ph. Pareus recensuit ac notis perpetuis illustravit. accedit Plautus Hypobolimaeus hoc est Gildae Sapientis Britanni Querolus siue Aulularia. Francof. 1610 8° — — accedit Pseudo-Plauti Querolus Neapoli Nemetum 1619 4° — — — accedit Gildae Sapientis Querolus et animaduersionum ablegmina. Francof. 1641 8°

Repetita est Parei editio omissa ad Rutilium praefatione in *collectionis Pisaurensis omnium poematum . . . Pisauri 1766 4° t. IV p. 201 sqq.*

Ex ipso Danielis exemplari repetitam dicit FLA Schweiger (Handbuch der classischen Bibliographie II. 774) Patavinam editionem hanc:

Plauti comoediae superstites XX . . quibus accessit Querolus comoedia antiqui auctoris Patau. exc. Jos. Cominus 1764 8° p. II

Nouam editionem instituit Johannes Christianus Wernsdorffius (1732—1793). Est in bibliotheca Bonnensi fasciculus eius manu scriptus (71 v, b VI. n. 259 catalogi a Klettio confecti) qui continet *Hosidii Getae Medeam, Querolum, Fragmenta selecta Tragicorum et Mimorum ueterum*, parata omnia ut typis describerentur. Atque Queroli inscriptionem hanc esse uoluit:

Querolus, siue Aulularia Plauti, comoedia antiqui auctoris. Cum integris P. Danielis, C. Rittershusii, J. Gruteri et selectis J. Ph. Parei, Casp. Barthii et aliorum notis quibus accedunt animaduersiones editoris. Wernsdorffii prae-

fationem cum ipso contextu exhibent foll. 44—87, animaduersiones foll. 100—155.

Prooemii Wernsdorfiani particulam quae est de auctore infra dabo.

Hermanni quoque Cannegieteri Henrici F. (1723—1804) idem uidetur fuisse consilium. Nam Rittershusianum exemplar auctum ab illo adnotationum cumulo in libris MTydemanni (qui Lugduni obiit a. 1825) deprehendit suumque in usum conuertit Klinkhamerus.

QVEROLVS SIVE AVLVLARIA, INCERTI AVCTORIS
COMOEDIA TOGATA. recensuit et illustrauit S. C. Klinkhamer. Amstelodami, apud heredes H. Gartman. MDCCCXXIX.

Is praeter librum Leidensem lectionesque Parisini tribus exemplaribus usus est quibus uirorum doctorum notae erant adpersae: *HCannegieteri*, *GKoenii* († Franekeræ a. 1767) cuius exemplar tum possidebat DJ Lennepius, *incerti* denique quod bibliotheca Leidensis supeditabat (Leidensem n. 501 ipse dicit p. 96 et 148).

Circa idem tempus Jo. Caspar Orellius ad fabulam denuo edendam sese accinxerat Danielinis thesauris prope in conspectu positis illectus: at sufficere opinatus ut singulis saeculis semel comoedia ista repeteretur, postquam Amstelodamensis editionis nuntius aduenit illico consilium suum abiecit; quae ex Bernensibus exemplaribus collegerat una cum suis animaduersionibus publici iuris fecit in *epistola critica ad Jo. Nic. Madvigium v. c.* (praemissa operi huic: *M. Tullii Ciceronis Orator Brutus Topica etc. Turici MDCCCXXX) capite XVIII p. LXVII—XCV.*

Singulos praeterea locos tractarunt *Adrianus Turnebus Paulus Melissus* ille Danielis, hic amicus Gruteri, *Scaliger, J. F. Gronouius, Cl. Salmasius* passim per sua

opera, denique *Caspar Barthius* in *Aduersariorum libris* 4,7 28,15 30,9 38,9 44,13 et 14.

II. DE LIBRIS MANU SCRIPTIS.

A. Principem locum obtinent VL

V Vaticanus bibl. antiq. 4929 membr. in quarto s. IX—X f. 55—78^a emptus est liber ex libris Cardinalis Sirleti, s. XVI fuit Serafini de Nybia. (uid. Reifferscheid BPLJ I 444 O Jahn ad Censorinum proll. p. XVIII Bethmann in archiuio Francofurtano XII 245)

Adpersa sunt scholia in margine atque inter uersus minutissima scriptura s. XII—XIII quorum specimina haece sufficiant:

f. 59 *pantomalus nomen est ex greco latinoque compactum et dicitur quasi totus malus pan enim grece totum sonat.*

f. 69 *zelotipus est qui nimio mulieris amore correptus semper obseruat. indignaturque leui suspicione. nec eam cuius (cuius codex) credit. zelus enim amor et tipus tumor. hinc (hic cod.) zelotipia.*

rectius *harpyiarum* nomen interpretatur scholiasta ad locum qui est editionis nostrae p. 32, 7

f. 68^b *solidus est nummus aureus qui sexies appens unciam facit.*

f. 76 *senatus consultum quod tantum senatores populis consulendis decernunt.*

Hunc librum antea non adhibitum atque Palatinum meum in usum a. 1871 contulit Gardthausenus.

L Leidensis Vossianus lat. Q^o 83 (olim Isaaci Vossii Lat. n. 147 ut indicat schedula f. 1^r adgluti-

nata et index librorum Js. Vossii confectus a PColomesio*)) membr. s. X foll. 24.

Continet is Aululariam f. 1 ad 23^u, f. 24^r nil legitur praeter haec uerba: AVLVLARIA PLAVTI EXPLICITA FELICITER f. 24^u octo olim uersus perscripti erant nunc rasura deleti; praeterea hac pagina legitur alphabetum runicum quod cum non uideretur editum descripsi in usum Iulii Zacheri professoris Halensis. — Hunc ipsum codicem fuisse Petri Danielis, ex quo ille fabulam edidit a. 1564, praeter inscriptum integumento Georgi Buchanani epigramma atque possessoris nomen ab ipso pluriens scriptum (quod ne spurium uideatur prohibet scripturae Danielinae specimen quod exhibuit C G Mueller in indice scholarum Bernensium a. 1841 tab. VII) satis superque testatur consensus libri cum editione principe in uitiis quibusdam minutissimis quae librarii debentur incuriae. Fuit igitur antea bibliothecae *S. Benedicti Floriacensis* ad Ligerem unde qua ratione in Danielis possessionem uenerit Hagenus ll. p. 6 sqq. docuit. Quo tempore primum typis describeretur fabula, nondum lectiones *libri Pithoeani* (de quibus infra) allitae fuerunt; nam de eis altum silentium in editoris notis, cum aliorum subsidiorum hic illic mentionem faciat. — Diligenter librum post Danielelem contulit Klinkhamerus quamquam non satis compendiorum gnarus non semel errauit. Denuo ipse contuli a. 1871.

B. Interpolati multifariam sunt *PR* (*p*)

P Palatinus inter Vaticanæ codices Palatinos seruatur numero 1615 inscriptus membr. s. XIII in. formae oblongae bifariam diuisis paginis. scriptus autem uidetur in Germania. De eo uid. Fr Ritsche-

*) Pauli Colomesii opera ed. Fabricius Hamburgi 1709 p. 875.

lius Musei rhenani t. IV 511 et 535 sqq., in Prolegomenis ad Plautinum Trinumnum p. XXVII—XXX, ed. nouae p. VIII, in opusculorum uol. II 102 not., Mus. rhenani t. XXVII (1872) 340

In eo igitur libro Aulularia praemissa legitur fabulis plautinis atque primae quidem Amphitruoni a f. 1^u ad 9^r plautinas fabulas contulerunt Ph Pareus, C Scioppius, Fr Ritscheli, iterum pro Ritschelio H Hinckius suumque in usum Laurentius: Aululariae lectiones Rittershusius et Gruterus exscripserunt, ita quidem ut non raro pro primariis quas secunda effecit manus darent, in ed. Commeliniana a. 1595, Pareus in edd. a. 1619 et 1641.

Liber olim fuit *Joachimi atque Philippi Camerariorum* a quibus per satis longum tempus mutuatus erat Gruterus: *ms. Camerarii, ms. noster, C. Vetus (C. V.)**) Gruterus et Rittershusius eum nuncuparunt, qui uno tantum scripto libro in Aulularia emendanda usi sunt**): significatur hic liber cum dicit Gruterus: *reponatur lectio codicis calamo exarati*. Non multo post bibliothecae Palatinae libris insertum Pareus uidit qui p. 860 „*nunc uero*“ ait „*doctorum usibus patet in . . bibliotheca Palatina. Ex illo codice in quo fabulam hanc primum locum tenere ipse adeo nuper inspexi copiam eius benigne mihi faciente Grutero bibliothecario. Videri ex hoc codice circa a. 1497 Joan-*

*) aliquotiens tamen propterea res ambigua est, quod qui Danieli est V. C. (Leidensis liber) uel *Cod. S. V.* (i. liber Sti Victoris) in notis Rittershusianis non satis discernatur a Camerarii V. C. Sic 18, 16 *eruditus* et 19, 13 *at quanto* non C, sed cod. S. V., 26, 21 *sumul*, 38, 18 *milae* uel *nullae*, 39, 23 *plendoris*, 41, 10 *fastidiantes*, 50, 11 *homine* non C sed L, denique 46, 21 *sine risu* non C ut uidetur, sed ipsius Danielis est emendatio.

**) Non enim uerum quod in Rittershusianis notis legitur ad p. 15, 13 uocem *carceres* in quibusdam codicibus deesse: deest in uno libro *Sti Victoris* quo Daniel utebatur.

nem Reuchlinum plautinarum fabularum cognitionem hausisse in Fleckeiseni et Masii annal. 1874 II p. 134 dixi.

Rp Parisinus n. 8121 A (olim Colbertinus 3352 = Reg. 10210. 3) scriptum eum esse s. X ex C B Hasii uel etiam F Hauthali testimonio dicit Orellius, s. XI Klinkhameri amicus, s. XII Merilius (*Origines du théâtre moderne* p. 14 n. 1, p. 15 n. 2) quod uerius puto. Formae est mediae atque continet praeter Querolum poemata quaedam latina medio aeuo composita.

Olim fuit *Petri Pithoei* (id quod Klinkhamerum fugit; ipsius P Danielis fuisse Delislius a W Foersterio Vindobonensi interrogatus adfirmavit: qua de re habeo cur dubitem. Atque ipse Daniel siue ab Pithoeo siue ab ipso enotatas eius libri lectiones in marginibus libri qui nunc est Leidensis addidit (a Vossio quae erat Klinkhameri opinio non sunt adscriptae): quod factum sine dubio post absolutam editionem. Post id tempus nescio quis (nam Bongarsii manum, a quo scriptas arbitratur Orellius, non agnoscit H Hagenus) ex ipso codice L*) in exemplar Danielinum quod Bernae seruatur transtulit unde descripsit Orellius p. LXXVI sqq.

Ex ipso codice uarias lectiones Klinkhameri in usum amicus quidam excerpserit, ex cuius editione pauca quae dubitatione carebant addito R dedi, p littera quae ipse ex L enotavi significantur.

*) ita tantum fieri potuit, ut homo ille ubi nulla adscripta est in L libri Pithoeani differentia, ibi consentire alterum cum altero ratus Leidensem scripturam pro Pithoeana uendicaret: uelut p. 24, 17 ubi *perourro* pro *percurro* uidetur scriptum in L, *perourro* ex Pithoeano quoque protulit. Eundem autem errorem non semel Klinkhamerus quoque admisit. qui cum sine dubio eandem rationem in transcribendis Parisini libri excerptis secutus sit, non omnia quae inde protulit, ego descripsi: accedit quod Philippi Parei et libri Parisini sigla (*Par. Paris.*) non satis diligenter ab illo discreta uidebam.

Rp prorsus pendet ex P, P autem ut ex ipsa subscriptione patet in qua QVEROLVS pro AVLVLARIA est, quam maxime est interpolatus. Textus igitur ad VL quorum alter ex altero corrigendus, conformandus erat. Praestare tamen aliquanto Vaticanum librum neminem fugiet. Libri P orthographiam raro curavi, cum etiam hac in re ubi V et L discedunt accurate adnotarem.

Quintum extare librum nuper conpertum est ex archivi Francofurtensis t. XII 274: inter codicum ueterum reliquias quas compactas continet liber Reginae Christinae n. 314 quattuor extant membranæ s. XII in. f. 113—116 in quibus est Aulularia uel potius eius fabulae pars quaedam. Eum quoque ex interpolatorum numero esse suspicor ex aeuo quo scriptus perhibetur.

C. Excerptorum libri

1) 'Eiusdem (Queroli) fit mentio in uetustissimo libro glossarum quem mihi una cum hac comoedia suppeditauit amplissima fani Benedicti Floriacensis ad Ligerem bibliotheca'. P Daniel ed. pr. F. j.^u (apud Orellium p. LXXIV).

2) Quoddam uetustum fragmentum ex Compendiensium Franciscanorum coenobio.

3) Antiquissimus codex manu exaratus S. Victoris Parisiensis cui *Deflorata ex bonis auctoribus* titulus inest. (Esse hunc suspicor cod. Paris. fonds de St. Victor n. 756 s. XIII in quo multos Aldae Guillelmi Blesensis locos deprehendit Merilius.)

4) Item Lutetiae in collegio Sancti Geruasii. 'In quibus (2—4) plurimas sententias huius fabulae excerptas et in unum collectas repperi, atque haec omnia sub *Plauti* nomine in *Aulularia*.' Daniel l. l. (apud Orellium p. LXXV).

Ex tribus libris nihil*), pauca ex S. Victoriniano pro-

*) nam ex quarto S. Geruasii quem in secundis curis adhibuit citantur haec tantum: 13, 14 *huc quanta* 13, 23 *agno-*

tulit Daniel. ea cum facile pro Camerariani libri lectionibus possint haberi ab eis qui Rittershusii notis utuntur, simulque ut recensensus quidam adsit locorum ex hac fabula transcriptorum, quae Daniel dedit omnia hoc loco recensere omissa pleraque in adnotatione: 9, 26 *quemadmodum tibi aliisque* 12, 14 *quodsi* 13, 14 *quantam adiciunt* 13, 15 *sōpnū* 13, 16 *adsignatur* 17, 13 *carceres* deest 17, 16 *uestitum* 18, 6 *eruditus* 19, 12 *nobis* 19, 13 *at quanto* 19, 14 *esse felicem non sinunt* 39, 23 *splendoris id* 39, 24 *quod publicet* deest 39, 25 *ego lustro* (*latera* deest) 40, 8 *abstuleris* deest, at 40, 9 pro *abscideris* scriptum est *abstuleris* 41, 9 *salutet fastidientes* 45, 4 *uero* 49, 8 *ubique*] *ubi* 55, 12 *nunquam tu celeriter*.

5) *Florilegium de diuersis poetis et auctoribus antiquis* bibl. regiae Berolinensis (Ms. Diez. B. Santen. 60) membr. s. XIV f. 65^u col. 2. sub titulo *Plautus in Aulularia* hi loci adsunt: p. 6, 6 et 8 12, 5—7 12—14 22—25 13, 22 s. 15, 19 28, 13 s. 39, 15 s. Ipse descripsi a. 1869*).

sces 18, 4 *labores eorum* 40, 7 *Vae apud nos (illis om.)* Ex eodem fonte petita uidetur lectio quam 19, 15 ex codice aliquo suo exemplari adscripsit Daniel.

*) *Rubricas adscribam libri ad cognoscenda medii aevi studia grauissimi simillimique eius quod n. 6 significauit*: 1^r Incipiunt flores auctorum (5 *versus*) — Socrates — Ieronimus ethicorum in theodolo — Incipiunt prouerbia ethicorum (*unus uersus*: *nam totus liber prouerbialis est rubrica adscriptum*) — prouerbia Theodoli — 1^u Incipit prologus libri Auiani — prouerbia Claudiani 2^r pr. Stadioli — pr. Panphili — 2^u pr. Maximiani — pr. Homeri (*duo tantum loci*) — Versus ficticii — pr. Horrestis 3^r pr. Gete — pr. Albe comedi (*Aldae comoediae*) — 3^u pr. Ysopi (*supra* f. 4^r: In eso pio 4^u prouerbia Esopi) 5^r de libro qui dicitur de patricida 5^u de breui substantia hominum — magr Niuardus de ysengrino et reinardo 6^r pr. de remedio amoris 7^r Ouidius in arte amatoria 8^u pr. Ouidii epistolarum 9^r Ouidius in tristibus 10^u pr. de ponto 12^r Ouidius sine titulo (*ex Amorum libris*) 13^r Ouidius in fastis 13^u pr. Ouidii Methamorphoseos 15^u Ouidius in ybin —

6) Excerptorum liber Parisinus Nostre-Damen-
sis 188 membr. s. XIII. Inde Tibullianos uersus de-
scripsit E. Woelfflinus Philologi t. XXVII (1868) p. 152
— 157 cf. Rothii ad Suetonium praef. XXXIII, Bursiani

pr. Tobie (*Matthaei Vindocinensis*) 18^r Noua poetria (*Galfridi*)
20^u (*Virgili*) in bucolicis — in georgicis — in Eneyde 21^r
Lucanus 22^r Alexander (*Galteri de Castellione*) libro primo
22^u libri secundi 24^r libri tertii (*reliquorum librorum excerpta*
desiderantur) — In stacio Prudentius in prohemio de pugna
uirtutum et uitiorum 25^r Claudianus contra ruphinum 27^r pr.
Marcialis 29^r Gaius Valerius Flaccus in primo argonauticō —
Virgilius in culice de beatitudine pauperis uite — Virgilius in
ethna — Lucanus de laude Pisonis 29^u Calphurnius in buco-
licis — in Iuuenali 33^r in Persio — Horacius in poetria 34^r
Horacius in sermonibus 35^r Horacius in epistolis 37^r Expli-
ciunt flores auctorum 37^r Therentius in andria — Th. in
adelphis — Iob 38^r Salustius 39^r Boetius de consolatione
42^r ex Platone — ex Marciano — ex Macrobio 42^u Tullius de
rethoricis 43^r Tullius in primo libro de officiis 51^r de ami-
citia 53^u de senectute 54^u in paradoxis 56^u Quintilianus in
materiis 58^r In libro causarum 59^r Seneca ad Lucillum 65^r
Tullius contra Sallustium 65^u Plautus in aulularia 66^r Ma-
crobius in saturnalibus — Seneca in declamationibus — in
I^o de beneficiis 67^r in I^o de clementia 68^r in libro de natu-
ralibus questionibus 69^u Ex Argellio noctium articularum in
primo 70^r (*Iulii Celsi*) Ex gestis cesaris — Sydonius 70^u
Cassiodorus 71^r Suetonius 71^u Verba scriptoris ad lectorem:

Dicta tenes ueterum lege singula collige uerum

Exempla et morum retine decreta priorum

Finis adest [operis] sint uota precesque laboris

Premia sit ueri tua gratia pignus amoris

secuntur monosticha quaedam 72^r Seneca de 8^{or} uirtutibus
73^u quaedam excepta Senece de beneficiis 74^r excepta Senece
de clementia imperatoris — de officiis — ad Damasum 74^u
Ieronimus Eliodoro — Ieronimus Augustino — Augustinus ebo-
doro (*sic*) — Paulino pb^{ro} — de oceano — Sabino Iuliano —
Turpilianus Nicete — Ebodoro (*sic*) — contra prelatos — Iero-
nimus de expōe mathē *aliaque* 77^r *uersus leonini sine rubrica*
77^u Expliciunt flores tam auctorum quam philoso-
phorum. *Sequitur de feminis carmen* 35 *uersibus constans a*
femina uoce incipientibus quorum primus: Femina uincit adam,
uictus fuit arbore quadam. *Finitur liber his uersiculis:*

ad Senecam patrem praef. p. XVIII Buecheleri ad Petronium p. XXVI. *Plautus in Aulularia* quae ad nostram pertinent fabulam inscripta sunt. Eadem continere uidetur cod. *Parisinus* 13582 s. XIII uel XIV in. p. 164—167.

7) Excerptorum liber Palatinus 1042 membr. s.

Porta salutis aue per te patet exitus aue
Venit ab eua ue ue quia tollis aue
Virgo mater aue ueneranter te precor aue
Seruer que sine ue parentis destruis eue
Clauculis firmis theos antropos in pos et ir mis
Figor ob infirmi cosmu delicta patir mi

(Clauculis—mi *rubro scripta*) *Haec omnia una manu ab initio ad finem luculenter perscripta. Ouidii epistolarum* 8^u *Martialis* 27^r *Aetnae* 29^r *Calpurnii* 29^u *locos graphio indicauit in margine M Hauptius ni fallor; Homeri Orestis Aldae Aetnae panegyrici Pisoniani uersus exscripsi; cetera quominus accuratius examinarem temporis angustiae impediuerunt.*

*Aetnae loci hoc ordine leguntur (cum Munroi editione a. 1867 contuli) eorum non nisi primus uidetur extare inter Parisiensia excerpta cf. M Haupt Hermae III 338 sqq. 222 s. inmensus — curis 249 s. magnifica — iocunda uoluntas 257 torquemur — labore (q; post premimur al. m. add.) 278 torquentur — domantur (terre) 276 scrutamur — profundum (uertimur) 277 Semen ut argenti queratur et aurea uena 266—268 leues — campo (et dolia | defecto | fenilia) *Sequitur uersus: Nichil est quod texitur ordine longum; post hunc carminis ad Pisonem u. 5—13 ad marginem adiecta rubrica: Lucanus de laude pisonis non tamen genere clari sed etiam uirtute multipli. (adscribam ubi ab ed. Bipont. differt liber: 5 Tua est miranda 7 Nobilitas eadē. pro 8 ymaginibus 10 profu/nt (1 ex u rasura) 6 uita 12 tantis] claris 13 nō ponā summā ponis 7 ill^s atque ponā deletum lineola) 39 s. cum — mittit (mestos; in marg.: hic commendat pisonem de eloquentia) 46—48 Iudex sponte sua — iram (Victor] Iudex | irā iudex quam habet, deest non) 100—113 quodque — ab illo (100 fuerat 101 dilig ex equo nec eum fortuna c. 103 spaciantur uerba iocorum 104 affert 108 Illa casta domus licet et s. c. c. 109 Victa 110 Nullus eum lacī comitem 112 Quam | sed q. t. i. merces desunt 113 quem rogat ex equo u. rogatur a. i.) 117—120 Laudo tuam — amando (117 Piso] Laudo | mittis 119 Inter et aeq.) 203 Voluisse — iacto (om. at) 213 Abdita — metalli 243 Se (sic) tenuis — tenebris.**

XII f. 68—93 *Excerpta ex Plauto* habet. inc.: *Plautus in Querolo. LAR ad Querolum. Quid de adulterio dicis? Querolus. attat ñ hoc crimen non est. Lar. quando autem licitum esse cepit? Ex ipso Camerarii libro descripta Plautina dicit FRitschellius (cuius uid. Opp. II 130 not. 73, 162) in quo et ordo et titulus idem est atque in hoc florilegio.*

Non praetereundus hoc loco Vincentius Bellouacensis († 1264): is in Speculo historiali cuius utor codice msto bibliothecae Rehdigeranae S IV 5 p 21 membr. s. XIII per manus *Walteri dicti de platea* optime scripto (R) a quo non raro differt quae mihi praesto est ed. Veneta a. 1494 (V), quinti libri cap. CV (Venetae l. V c. 55) haec profert:

„De plauto poeta comico et dictis eius. Eodem anno plautus ex umbra (umbria V) arpinas rome moritur. Qui propter annone difficultatem ad molas manuaris pistorem se locauerat ibi quociens ab opere uacasset scribere fabulas solitus (V *add. erat*) ac uendere. Actor. Hic plautus eloquentissimus fuit. Vnde iero'. (V Hiero.) in sugillecionē (V sigillatione) eloquentie cuiusdam emuli sui dicit. Hec est illa plautina eloquentia. hic lepos atticus (V accitus). et musarum ut dicunt eloquio comparandus. De omnibus autem plauti comediis ex illa sola que dicitur Aulularia paucas morales et breues sententias excerptas hic inserui. Plautus poeta comicus in aul'."

Indicabo sententias quam potero breuissime additis uariantibus lectionibus:

3, 6 Pecunia rerum ac solitudinum causa est et caput

6, 6 Sibimet esse sufficientem primum bonum est
[12, 18 Visne tibi honorem deferri. inter miseros uiuito. *deest R*]

6, 8 Si pro meritis reddendum nobis non putamus ipsi nosmet fallimus

12, 7 Quidnam o stulte mirum est si — diligit
[12, 12 In amicitiam — receperis. *deest R*]

12, 13 Insipientium — collegium.

12, 22—25 Nemini—dissentimus (Querole *om.* RV
23 est *om.* V parem ferre non patiens RV 24 s. de-
spicimus — inuidemus — dissentimus RV)

19, 14 s. Quidsi nescio quis ille est alius enim est
in corde: alius in uultu

22, 9—14 Multum inquit adulator sese (adulatores
se V) aliqui laudant. qui (qui *om.* V) uel fugaces feras
uel pugnaces bestias aut — maxime. (13 Et quos RV
potentes et diuites RV)

59, 7 Tres (*sic* RV) — capit

40, 6—9 Ve apud quos (qz *i. quia* apud se V)
domini (deum domini R) uigilias — seruis de uita quan-
tum de nocte auferunt

13, 3—5 Conuentus et debachationes (delectationes
V) et ioca friuola non quero ut amorem pariant (que ut
a. non pariunt V) Vtinam nichil odiorum darent

13, 15—19 Patientia d. a. c. assignatur. sic euer-
tuntur omnia: nemo — querole. (18 econtra V negli-
gens RV LAR *om.* RV 19 querule V)

13, 22 Tu neque — felix eras (hec V cognosceres
RV)

17, 7. 20—23 Da michi aduocati gratiam. uende
uocem — criminum

[18, 9 Sepe — uulpium *deest* R]

5, 18 s. Nemo — dicimus

Supersedeo si qua ex Aulularia in speculum doctri-
nale aut naturale*) transcripsit Vincentius conquirere:
iam illa ad nostram rem sufficiunt.

Parum recte Orellius conlegit hanc unam fabulam
quam uere plautinam putabat Vincentio praesto fuisse,
ceteras etiamtunc ignotas. sane plautinae fabulae per
medium aeuum prorsus fuerunt incognitae, nec quisquam
inuentus est eis saeculis qui eum laudaret, cum Terentius
omnium esset in manibus. Nam quae plautina extant in

*) e. g. spec. nat. l. XXXI non memini quo capite.

Thesauro nouo latinitatis edito ab A Maio — esse autem Osborni Panormiam s. XII confectam G Meyer docuit MRh 1874 p. 179 — non ex ipso Plauto repetita sunt. At Vincentius ne habuit quidem totam Aululariam, neque tam fuit insanus, ut si habuisset, uere plautinam iudicaret. Nam cum non esse a Sarsinate compositam Aululariam ipse Rutili amicus in prologo dicat, qui hunc uel illum uersiculum inde depromeret breuitatis gratia non poterat solum sed debebat solemni illo titulo uti quem praebebant libri: at qui de ipso Plauto uerba faciebat, si totam legerat fabulam fieri non potuit ut is inter uere plautinas eam referret; hoc tamen fecit Vincentius. Iam certissimum fit illum non nisi excerptis usum esse et ex similitudine quae intercedit inter Vincentiana atque ea quae nos ex Dieziano, PDaniel ex S. Victoriano et S. Geruasiano protulit, et inde id, ubi exemplis ex nostra comoedia petitis hanc illamue rem poterat illustrare, uelut in spec. naturali XXXI c. 126 cynocephalos uel XV c. 50 reprobationem falsae constellationis, Isidorum aliosque potius auctores adlegat. Ea excerpta quae fuerint, tum demum sciemus, si quis siue Nostredamensem librum uel si quis extat uetustior typis descripserit.

Ex isdem rursus sententiis a Vincentio excerptis potius quam ex ipsa fabula conicit Orellius selegisse nonnulla Landulphum Sagacem de Columna (c. a. 1320, uid. Fabricii Bibl. med. et inf. lat. t. IV p. 239 M.) in libro rarissimo cui titulus est *Breuiarium historiale ed. Pictauii 1479 in 4°* (uid. Ebert lexicon bibliogr. n. 1170, 2): id ego non uidi. Pauciora etiam quam Landulphus haud dubie ex eodem fonte dedit Albertus de Eyb (c. a. 1460) in *Margarita poetica* (ed. Romanae 1475 f. 206^u) Argentin. a. 1503 f. CCLXXVI^r) nam hos locos: 3, 6 6, 6 12, 18 (Vis iure honorem tibi etc.) 12, 12 12, 13 12, 22 isdem quibus Vincentius uerbis exhibet eodemque ordine.

III. DE AVCTORVM TESTIMONIIS.

Seruius ad Vergili A III 226: Plautus in Querulo de anseribus: [30, 16] Cuncti — clangoribus

Seruius in Eichenfeldi et Endlicheri Anall. gramm. p. 535: Terentius rhythmis scribit comoedias uel Plautus.

Liutprandus († 972) Antapodosis I (3) c. 11 (Pertz SS III 277 s.): [35, 10—12] Mars trigonus — saltu est. [ib. 13] Mala — premit

Iohannes Sarisberiensis († 1182) in Policratico I 8 (Opp. ed. Giles III 42): Histriones erant qui gestu corporis arteque uerborum et modulatione uocis factas aut fictas historias sub aspectu publico referebant: quos apud Plautum inuenis et Menandrum et quibus ars nostri Terentii innotescit. Idem Polycratico II 25 (III 129 Gil.). Numquid tibi uidetur uerior et fidelior sententia Iouis et Martis, quam sententia creatoris? Non utique Plauti consilio acquiesces, si istud uirium planetis adscripseris. Cum enim Sycophanta Mandrogerum percunctaretur, an illi sint planetae placandi, qui numeris totum rotant: eos Mandrogerus nec nostro uisu faciles nec dictu affabiles esse respondit, adiciens quod atomos in ore uoluunt, stellas numerant, sola mutare non possunt sua et q. s. (quibus ex uerbis apparet totam fabulam legisse Iohannem).

Idem in Enthetico u. 1683 (cf. 1361): Plautinum Querolum miraris ubique uideri; mancipio tali non caret ulla domus.

Traditur in Gestis Romanorum c. 175 (ed. nouissimae p. 574) narrare Plinium [nat. hist. VII 23] *quod aliqui homines sunt canina capita habentes qui cum latratu loquuntur et uestiuntur pellibus animalium.* additurque moralis interpretatio: *Tales significant praedicatores, qui omnes animalium pellibus debent uestiri i. e. aspera penitentia propter bonum exemplum aliis dandum indui.* Quae translatio ex Aululariae lectione uidetur nata esse.

Vitalis poeta (is qui Blesensis plerumque audit in-

iuria ut uidetur*) octauo uel nono saeculo ut mea est sententia**) nostram fabulam elegiacis uersibus expressit. Huius carminis inpressi ab Hieronymo Commelino in calce antiquae Aululariae ab Rittershusio editae a. 1595 (quod exemplar repetitum est hoc saeculo a Friderico Osanno Darmstadii 1836 una cum eiusdem poetae Amphitryone uel Geta) pauca tantum uidentur extare neque satis uetusta exemplaria manuscripta: innotuit liber *Duacensis* n. 461 s. XV cuius lectiones dedit Merilius (*Poésies inédites* 1854 p. 443—445), *Lambacensis* libri n. 100 memoriam iniecit Monius (*Anzeiger VIII* 321). Tertiū libri apographum extabat Guelpherbyti inter libros Marquardi Gudii cum manuscriptis collatos uel notis autographis doctorum uirorum illustratos indicatus his uerbis: „56 Plauti Aulularia 1595 In eodem uolumine exstat Querulus descriptus ex manuscripto codice Rhemensi antiquo manu Samuelis Sciassii“; a Francogallis Parisios est delatum redditumque pro eo postea merum Commelinianum exemplar: nec Parisiis hodie extat Gudianus liber.

Nec deest quarti libri memoria: nam in ueteribus codicibus monasterii *Egmondani* fuisse *Aululariam Plauti uersibus elegiacis expressam* refert Js. Vossius epistola ad NHeinsium data a. 1650 (Sylloges Burmannianae t. III 588). — Neque desunt Florilegia in quibus huius carminis loci exhibentur msta uelut *Parisiis Suppl. lat. n. 264 Wratislaviae bibl. regiae IV F 87* s. XV, atque hoc

*) de eo uid. Histoire littéraire de la France XV 428—434 XXII 39—50 (V. Le Clerc) Sane *Vitalis gallici blesensis Aulularia explicit* subscriptio est et Commeliniani et Duacensis libri: in Amphitruone uero uetustiores libri uno *Vitalis* nomine auctorem efferunt, *Blesensis* non nisi in recentioribus additur. Propterea translatum illud censeo ad Vitalem a Guillelmo Blesensi clarissimi Petri archidiaconi Bathoniensis fratre qui exeunte XII saeculo comoediis atque tragoediis elegiaco metro scriptis inclaruit.

**) Furnerius (H L de la Fr. XV) anno 1186 Aululariam factam censuit, propius uero CG Mueller Anall. Bern. II (1840) p. 7 saeculo decimo.

inpressum est cum inscriptione: *Egregie sententiae siue iocundi flores doctorum poetarum* s. a. et l. inter incunabula eiusdem bibliothecae n. 2580*). cf. Ch Daumi epist. ad Reinesium LXXV 303.

Ipse Vitalis de hoc carmine cum dicat u. 23 sqq.:
 Haec mea uel Plauti comoedia nomen ab olla
 traxit; sed Plauti quae fuit, illa mea est.
 Curtai Plautum: Plautum haec iactura beault;
 ut placeat Plautus, scripta Vitalis emunt.
 Amphitryon nuper, nunc Aulularia tandem
 senserunt senio pressa Vitalis opem.

non recte iudicarit, qui a Sarsinate factam Rutilianam Aululariam putasse Vitalem censuerit: ad Plautum iuniorem quendam fabulam CBarthius quoque retulit.

III. AVCTORVM VETERVM LOCI

quos poeta siue respexit siue uidetur respexisse maximam partem a Daniele et Klinkhamero comparati.

3, 1 *Vergil. Culex* 25 Octavi uenerande, *Carmen ad Pisonem* 147 Piso tuam uenerande domum

3, 7 *Propert. IIII* 6. 1 Ergo sollicitae tu causa pecunia uitae. *Censorini de die nat.* 1, 5 (*praef.*) Quare cum dona pretiosa neque tibi per animi uirtutem desint nec mihi per rei tenuitatem supersint, quodcumque hoc libri est meis opibus comparatum natalicii titulo tibi misi

5, 4 *Plauti Menacchm. prol.* 1 Salutem primum iam a principio propitiam Mihi atque uobis spectatores nuntio. *Casinae prol.* 1 Saluere iubeo spectatores optimos

5, 9 *Terentii Eun.* 25 Colacem esse Naeui et Plauti ueterem fabulam. *Casinae prol.* 13 antiquam eius edimus comoediam

*) consentit plurimis locis cum exemplari inpresso Coloniae 1472 quo usus est Merilius.

5, 23 *Ter. Heaut. prol. 12* Vostrum iudicium fecit
25 arbitrium nostrum, uostra existumatio valebit

5, 25 *Ter. Heaut. prol. 20* Habet bonorum exemplum,
quo exemplo sibi Licere id facere quod illi fecerunt
putat

6, 1 *Pl. Aulul. prol. 2 sqq.* Ego Lar sum familiaris
sqq. *Pl. Carbonariae fr.* Secundum ipsam aram aurum
abscondidi

6, 20 *Pl. Rudens. 1044* Etsi ignotust, notust

7, 22 *Ter. Phormio 841* O fortuna o fors fortuna

8, 1 *Ter. Andr. 343* Cessas adloqui? 845 Cesso
adloqui? *Heaut. 757* Cesso hunc adoriri?

8, 11 *Pl. Capt. 750* Vis haec quidem herclest.
Adelphi 943 Vis est haec quidem. *Sueton. D. Iulius*
c. 82 ista quidem uis est

8, 21 Homuncio: *Ter. Eun. 591* homunculi *Pl.*
Capt. prol. 51

8, 26 *Ter. Ad. 227* Nusquam pedem

9, 8 *Ter. Ad. 979* Syre, processisti hodie pulchre

9, 11 *Pl. Cas. II 8, 2* Tamquam carbonarium *cf.*
prouerbiū de calcaria in carbonariam peruenire prolatum
a Tertulliano de carne Chr. 6

10, 14 ? *Saluiani (c. 450) de Gub. dei l. III* non
est numquam omnino fecisse, facere cessare

10, 19 *Ter. Phorm. 245* communia esse haec

11, 8 *Ter. Andr. 782* iocularium in malum insciens
paene incidi. *Phorm. 134* iocularem audaciam.

12, 8 *Martialis I 112* Cum te non nossem, domi-
num regemque uocabam: Nunc bene te noui: iam mihi
Priscus eris

12, 12 *Menander n. CLXVII Φρόνησιν ἀσκήων ἀφροσιν*
μη̃ χρῶ φίλοις

12, 22 *Ter. Eun. prol. 41* Nullumst iam dictum
quod non sit dictum prius

12, 22 *Martialis XII 34 7—11* Si uitare uoles
acerba quaedam Et tristes animi cauere morsus, Nulli
te facias nimis sodalem. Gaudebis minus, et minus dolebis

12, 23 *Ter. Heaut.* 202 Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

13, 13 *Iuuenal. III* 152 Nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos homines facit. *cf. XI* 2 s. *Pl. Stich.* 177 Paupertas fecit ridiculus forem. *Horat. C. III* 24, 42 s. Magnum pauperies opprobrium iubet — Quiduis et facere et pati

14, 7 *Ter. Eun.* 243 Omnia habeo neque quicquam habeo: nil quom est nil deficit tamen

14, 8 ? *Pl. Merc. III* 2, 4 Decurso in spatio breue quod uitae relicuomst Voluptate uino et amore delectauero

14, 24 *Pl. Merc. IV* 4, 31 Nunc ego uerum illud uerbum esse experior uetus: Aliquid mali esse propter uicinum malum

15, 11 *Ter. Andr.* 889 Immo habeat ualeat uiuat cum illa. *Ad.* 622 ualeas habeas illam quae placet. *Plin. ep. I* 16, 1 nunc uero totum me tenet habet possidet

15, 19 *Pl. Capt.* 142 s. Tum denique homines nostra intellegimus bona, quom quae in potestate habuimus, ea amisimus

16, 25 *Pl. Pseud.* 545 Quasi quom in libro scribuntur calamo literae Stilis me totum usque ulmeis conscribito

17, 9 ? *Dracontius I* 20 Nos licet nihil ualemus, mos tamen gerendus est

17, 21 *Seneca Herc.* 173 — 175 Hic clamosi Rabiosa fori iurgia uendens Inprobus iras et uerba locat

18, 12 *Vergil. A. I* 381 Bis denis phrygium conscendi nauibus aequor

18, 13 *Seneca Med.* 304 Animam leuibis credidit auris. *Herc.* 153 carbasa uentis credit dubius nauita uitae laxos aura complente sinus. (*Pentadius?*) *Anthol. lat.* 266, 1 hic est ille suis nimium qui credidit undis. *ibid.* 2681 crede ratem uentis — *Claudian. de R. Pr. I praef.* 5 tranquillis primum trepidus se credidit undis.

18, 15 *Iuuenal. XIII* 96 Pauper locupletem optare podagram Nec dubitet Ladas

18, 19 *Vergil. A. IIII 100* Habes tota quod mente petisti

18, 21 *Iuuenal. VI 326* Nestoris hirnea

18, 24 *Ter. Heaut. 325* Aut haec cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda sunt

20, 19 *Vergil. A. VI 100* Obscuris uera inuoluens

21, 6 *Ter. Phorm. 459* Incertior sum multo quam dudum

21, 20 ? *Tacitus Hist. II 88* incuriosos milites — uernacula utebantur urbanitate — quidam spoliare abscisis furtim balteis, an accincti forent rogitanes

21, 22 *Pl. Aulul. IV 4, 14* Hem tibi

22, 9 *Pl. Most. 775* Alexandrum magnum atque Agathoclem aiunt maxumas Duo res gessisse: quid mihi fiet tertio, Qui solus facio facinora immortalia?

22, 17 *Pl. Poen. II 2, 9* Hodie iuris coctiores non sunt qui lites creant. *Epid. III 4 ex.* Atque me minoris facio prae illo qui omnium Legum atque iurium fictor, conditor eluet

22, 18 Apicius: *Iuuenal. IIII 23 XI 3* cf. *Teuffel Gesch. d. röm. Lit. § 267, 4*

23, 13 *Pl. Most. 490 491 493:* in somnis

24, 13 cf. *Ter. Andr. 670 infra ad p. 56, 12 et 18*

24, 14 *Pl. Capt. 410* Nam tua opera et comitate et uirtute et sapientia Fecisti —

24, 15 *Pl. Persa I 3, 43* Cynica esse e gente oportet parasitum probe

24, 20 *Pl. Mil. 47* Recte rationem tenes.

26, 7 *Pl. Most. 1037* I mecum, opsecro, una nunc semul. cf. *Poen. III 1, 50 Poen. V 3, 28 Pseud. 410 Pers. 170*

27, 7 *Ter. Ad. 945* Si uos tanto opere istuc uultis, fiat

28, 14 *Vergil. A. III 621* Nec uisu facilis nec dictu affabilis ulli

29, 4 *Vergil. Ecl. VIII 99* Atque satas alio uidi traducere messes

29, 24 *Lucan. VI* 689 Quod trepidus bubo quod strix nocturna queruntur. *Statius Th. III* 511 nocturnae gemunt striges et feralia bubo Damna canens. *Seneca Med.* 736 *Hercules* 691 s. *Dracontius X* 306

30, 16 *Vergil. A. III* 225 s. At subitae horrifico lapsu de montibus adsunt Harpyiae et magnis quatiunt clangoribus alas

30, 17 *Horat. Ep. I* 1, 10 Vtque sacerdotis fugitius liba recuso: Pane egeo iam mellitis potiore placentis.

30, 22 *Cicero pro S. Roscio c. XX* 56 cf. *Arnobius VI* 20

31, 5 *Cicero in C. Verrem act. II* 4, 96 Foris aedis effringunt: aeditumi custodesque mature sentiunt

31, 7 *Vergil. A. VIII* 698 Latrator Anubis

31, 11 *Cicero in C. Verrem act. II* 5, 118 Aderat ianitor carceris, carnifex praetoris, mors terrorque sociorum et ciuium Romanorum, lictor Sextius, cui ex omni gemitu doloreque certa merces comparabatur: „ut adeas tantum dabis; ut tibi cibum uestitumque intro ferre liceat, tantum“

31, 21 *Vergil. A. VI* 406

32, 14 *Iuuenal. VIII* 129 Cuncta per oppida curuis Vnguibus ire parat cunctis metuenda Celaeno *XIII* 169 raptusque per aera curuis Vnguibus

32, 25 *Iuuenal. VII* 199 Anne aliud quam Sidus et occulti miranda potentia fati? *XVI* 4 plus etenim fati ualet hora benigni

34, 8 *Seneca Apocoloc. II* 3 Horam non possum certam tibi dicere: facilius inter philosophos quam inter horologia conueniet: tamen inter sextam et septimam erat

35, 10 sqq. *Pl. Epid. I* 1, 22 Te uolo percontari: operam da, opera reddibitur tibi

36, 5 *Pl. Cas. II* 6, 30 et 50 Quod bonum atque fortunatum sit mihi — *Trin.* 41 Venerare ut nobis haec habitatio Bona fausta felix fortunataque euenat

36, 15 *Pl. Stich.* 326 Quisnam opsecro has frangit foris? 327 ean gratia foris ecfringis?

40, 3 zelotypi: cf. *Pl. Stich.* 727 sqq.

40, 20 *Ter. Ad.* 207 Accipiunda ac mussitanda iniuria adolescentiumst

42, 3 *Vergil. Ecl.* III 54 Sensibus haec imis, res est non parua, reponas

42, 5 *Pl. Bacch.* 468 Ne di sierint *Merc.* II 2, 51 a ne di siuerint. *Pl. Ep.* II 2, 3 Illud enim nec di sinant

42, 5. 6 *Cicero in Pisonem* 14 § 33: Sic exire e patria . . . ut omnes execrarentur, male precarentur, unam tibi illam uiam et perpetuam esse uellent? *Turpilius Thrasyllone* (207 R) age age egredere atque istuc utinam perpetuum itiner sit tibi

42, 11 *Pl. Aul.* I 2, 22 Si bona fortuna ueniat, ne introniseris

42, 16 *Cicero in Catil.* I 5 Dum modo inter me atque te murus intersit

44, 6 *Festus* p. 261 M. Quot serui tot hostes

45, 4 *Iuuenal.* XIII 130. 134 Maiore tumultu Plan-
guntur nummi quam funera . . . ploratur lacrimis amissa pecunia ueris

45, 5 *Pl. Rud.* 1257 At ego deos quaeso, ut quid-
quid in illo uidulost, Si aurum, si argentumst, omne id
ut fiat cinis. (cf. *Tibull.* I 9, 12) *Phaedrus* V 6, 6 su-
perum uoluntas fauit, sed fato inuido Carbonem ut aiunt
pro thesauro inuenimus

45, 20 ? *Pl. Bacch.* 849 Ni illum . . . exheredem
fecero uitae suae

45, 25 *Pl. Poen.* IIII 2, 92 At enim nihil est, nisi
dum calet hoc agitur

46, 6. 13 *Iuuenal.* IIII 108 Matutino sudans Cri-
spinus amomo Quantum uix redolent duo funera

46, 14 *Horat. C.* III 27, 1 Parrae recinentis omen
. . . et praegnans canis

46, 21 *Cicero de finibus* 92 At hoc in eo M. Crasso
quem semel ait in uita risisse Lucilius, non contigit, ut
ea re minus ἀγέλαστος, ut ait idem, uocaretur. cf. *Plin.*
n. h. VII 79 (*Lucilii ex libris incertis* 176 *Mueller*)

51, 9 *Pl. Amph.* 682 Opsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia Sic salutas atque appellas quasi dudum non uideris

54, 8 *Cicero in Catil. I* 1 O tempora o mores! *Martialis VIII* 70 Dixerat „o mores o tempora!“ *Tullius* olim

55, 10 *Pl. Epid. II* 2, 107 Iura qui et leges tenet *III* 4, 90 legum atque iurium fictor, conditor cluet

55, 12 *Pl. Trin.* 1060 A nimium Stasime saeuiter. *Ter. Andr.* 868 a ne saeui tantopere. *Heaut.* 1052 age quaeso, ne tam offirma te Chremes

55, 13 *Pl. Trin.* 309 Sin ipse animum pepulit, uiuit, uictor uictorum cluet.

55, 22 *Ter. Phorm.* 506 Id quod aiunt: auribus teneo lupum. *cf. Sueton. Tib.* 25 ut saepe lupum se auribus tenere diceret

56, 4 *Pl. Trin.* 961 Quem ego qui sit homo nescio Neque oculis ante hunc diem umquam uidi, eine aurum crederem? *Amph.* 686 immo equidem te nisi nunc hodie nusquam uidi gentium

56, 7 *Pl. Persa II* 2, 34 Dic tu, prior rogau

56, 12 *Ter. Andr.* 670 Hac non processit, alia adgrediemur uia

56, 18 *Pl. Trin.* 963 Adgrediundust hic homo mi astu. *cf. Vergil. G. III* 8 temptanda uiast qua me quoque possim Tollere humo

56, 25 *Ter. Andr.* 202 Ita aperte ipsam rem modo locutus nil circumitione usus es

58, 16 *cf. supra ad* 55, 10

58, 19 s. *cf. Pl. Capt.* 160 sqq. *Curc.* 444 sqq. *Pers. IIII* 6, 20 sqq. *Trin.* 1021 s. Taurea: *Asin.* 372

58, 22 *Pl. Mil.* 354 s. PA. Praecepta facito ut memineris —. PH. Cedo uel decem, edocebo

58, 23 *Cicero pro S. Roscio* 17 Alter plurimarum palmarum uetus ac nobilis gladiator habetur

Ex antiqua Aulularia praeter fabulae nomen et Eucunionis Larisque personas ipsamque ollam auri medio in foco defossam (p. 4, 2 = prol. 8) pauciora expectatione auctor transcripsit: accedunt ad ea quae supra ad 6, 1 et 42, 11 attuli haec:

- 8, 1 IV 3, 4 sed ego cesso currere?
 9, 13 IV 10, 59 audi nunciam
 26, 7 IV 4, 28 tecum simul
 27, 6 II 2, 32 habeo gratiam
 36, 12 IV 4, 18 et 27 tui quidquam
 40, 17 prol. 37 sed hic senex iam clamat intus
 ut solet
 41, 7 I 1, 2 circumspectatrix
 41, 19 IV 10, 35 neque ego aurum neque istaec
 aula quae siet Scio nec noui
 42, 10 I 2, 12 caue quemquam alium in aedes
 intromiseris
 43, 23 II 4, 17 uah
 44, 24 IV 9, 10 heu me miserum, miserum, perii
 male perditus
 46, 5 II 2, 39 aurum huic olet
 46, 14 IV 3, 1 non temere est quod coruos can-
 tat mihi nunc ab laeua manu
 52 sqq. IV 10, 33 aulam auri inquam te reposco
 quam tu confessus mihi Te abstulisse etc.
 55, 9 IV 10, 30 Iam quidem herle te ad prae-
 torem rapiam et tibi scribam dicam.

V.

Addo eiusdem aevi comoediarum uestigia quaedam.
 Fulgentius Expos. serm. ant. p. 566, 7: Summates dicuntur uiri potentes. Simpolones dicuntur conuiuiae: nam et amicus sponsi, qui cum eo per conuiuia ambulat, simulator dicitur. Sutrius in Comoedia Piscatoria: *summates uiri simpolones facti sunt ganci.*

Fulgentius Mythol. III 8 p. 725 St. Nam et Sutrius comoediarum scriptor introducit Glycerium*) meretricem dicentem: *myrrhinum mihi affert, quo uirilibus armis occurem fortiuscula.*

„Exitit quidem Sutrii alicuius Piscatoria comoedia quaedam, quam usurparet Fulgentius: non fuit autem ea priscae aetatis, uerum medii aevi . . eiusdem fere generis atque Querolus.“ Ritscheliuss Parerg. p. 29. „Lerschio Fulg. p. 68 Sutrius nomen e Casinae III 1, 10 fictum uidetur: quod non est incredibile.“ Idem ibid. p. 29 adn.

VI. DE AVCTORE AVLVLARIAE

ex Wernsdorfii Prooemio a p. 5 ad 11.

Petrus Daniel et Conr. Rittershusius Theodosii temporibus aut proximis scriptam esse Querolum duabis de caussis arbitrati sunt: primum quod stilum Theodosiani saeculi maxime redolet; deinde quod *ad Rutilium* inscripta est, si modo is sit Rutilius Itinerarii auctor quem saeculo Theodosii fuisse constat. Haec quamquam tantum per coniecturam dicuntur, magnam tamen probabilitatem habent et facile accedentibus aliis rationibus e praefatione Queroli ductis fulciri possunt, quas ipse dudum alio loco attigi, cum de Rutilii uita et honoribus agerem [Tomo V. Poet. Min. pag. 14]. Nempe Rutilium, cui Querolum dedicat auctor, in fine praefationis *Virum Illustrem* salutat, quo titulo in primis designari Theodosiano aevo Praefectus Vrbi et Magister officiorum solebat, quos honores a se gestos Rutilius in Itinerario pluribus locis indicat. Ad Praefecti Urbis officium praecipue pertinebat spectaculorum et theatrorum cura, ex iisque Rutilius singularem se uoluptatem capere, colere poetas sui temporis et carminibus delectari haud uno loco significat. [Vid. Itin. lib. 1, 201 seq. 267. 603.] Proinde aptum perso-

*) *Glyconem* Stauerenus ed., corr. Ritscheliuss.

nae huius Rutilii est, quod ei Comoediam auctor dedicat, cuius auspicio egerat, quodque eius in se beneficia et fauorem praedicat, quo sibi *honoratam dederit quietem, quam dicaret ludicris*, hoc est otium praestiterit sibi cum honore coniunctum, quod impenderet scribendis et docendis fabulis. Illud etiam Rutilio Numatiano dignum est, quod auctor se *materiam* fabulae e *sermone eius philosophico* affirmat sumsisse. Nam Rutilium Philosophiae studiis omnique eruditioni summopere deditum fuisse facile ex eius Itinerario intelligitur, ubi sermones philosophicos haud raro interserit, et uix cuiusquam rei uel facti uel loci meminit, quin super iis docte et sapienter disputet. Atque ex sermonibus Rutilii philosophicis auctorem Queroli observaui nonnullas etiam sententias usurpare, quas Rutilius ipso in Itinerario expromsit. Qualis est locus Act. III, sc. 1 [II 3 p. 32, 13] quo Harpyias, h. e. rapaces Praefectos uel Praefectorum ministros, ita plane describit, ut Rutilius: *Hac atque illac, inquit totum per orbem iuxta terras peruolant: digitos ad praedam acuunt curuis timendas unguibus, semperque mensis aduolant; quod contingunt referunt, quod relinquunt polluant.* Sic autem Rutilius 1, 609:

*Harpyias quarum decerpitur unguibus orbis,
Quae pede glutineo, quod tetigere, trahunt.*

Non minorem similitudinem aut imitationem sententiarum Rutilii reperiō Act. IV Sc. 1 [IV 2 p. 45, 2] ubi impostores et fures thesaurum fraude repertum et rursus perditum deplorant: *Sumite tristitiam, miseri sodales, cucullorum tegmina: plus est hoc quam hominem perdidisse.* Cum enim per *cucullorum tegmina* haud temere monachorum uel cucullatorum uestes intelligantur, uidetur omnino auctor monachorum sui temporis affectatam miseriam et tristitiam, perinde ut Rutilius lib. 1, 443 et 518 fecit, ridere uelle. Et dictionum non obscura similitudo apparet. *Miseros sodales* se appellant illi, ut Rutilius monachos, in sodalitatem coactos, sua professione *miseros* esse pro-

nuntiat: *Quisnam sponte miser, ne miser esse queat?* Et monachis igitur se comparant illi fures, quod se miseros fecerint, thesauro quem in manibus habebant, per stultitiam proiecto, ut monachi facultatibus suis sponte abiectis uel desertis. Et quem admodum illi affirmant: *plus est hoc quam hominem perdidisse*, ita Rutilius de monacho: *Perditus hic uiuo funere ciuis erat*. Aliud iudicium aetatis qua scripta est Querolus, mihi reperire uideor in uoto siue formula, quam dedicationi suae subscripsit auctor: *Viuas incolumis atque felix uotis nostris et tuis*. [p. 5, 2]. Similes enim formulas dedicandi aeuo Theodosii aut paullo superiore usitatas scriptoribus fuisse probat Calendarium uetus Bucherianum et Lambecianum ab H L Schurz-fleischio libro de Anno Romanorum Iuliano insertum, quod tempore Constantii Imper. scriptum et Valentino cuidam ab auctore dedicatum est hac formula: *Valentine uiuas floreas. Valentine uiuas gaudeas*.

Praefatio Queroli alia nonnulla suppeditat, e quibus quae conditio et fortuna auctoris fuerit, colligatur. Videtur inde non publico aliquo honore functus, aut lauta in re constitutus fuisse, sed professione Grammaticus aut Rhetor studia litterarum praecipue amasse acriterque coluisse.

Pecunia, inquit [p. 3, 5], *illa rerum ac sollicitudinum caussa et caput, Neque mecum abundans, neque apud te pretiosa est. Paruas mihi litterulas non paruus indulsit labor*.

Ad haec studia persequenda otium et immunitatem nactus est beneficio Rutilii in eoque dedit se maxime fabulis et comoediis tum ueteribus exponendis, tum scribendis nouis quibus scenae operam daret et ludis publicis. Ipsumque hoc otium ut cum honore coniunctum esset, eundem effecisse Rutilium ait, qui se inter proximos et propinquos amicum et familiarem assumserit. Sic enim ad Rutilium:

Qui das honoratam quietem, quam dicamus ludicris,)*
*Inter proximos***) et propinquos honore dignum putas.*

Dubium est, utrum dicat se, cum esset inter propinquos et cognatos Rutilii, singulari honore ab eo affectum esse, an uero se pari loco et honore ac propinquos eius habitum. Alterum hoc fortasse certius. Sed si non propinquum et necessarium Rutilii saltem ciuem et popularem eius, hoc est natione Gallum, fuisse auctorem Queroli, colligas ex uerbis Act. I sc. 2 [p. 17, 1] quae ad personam ipsius scriptoris referenda uidentur: *sic nostra loquitur Graecia*. Cum enim post Ligeris ibi factam mentionem Graecia uix alia possit intelligi quam quae est in Gallia, in qua multus litterarum Graecarum usus obtinebat, hinc *nostram* ille uidetur dicere, quod patria auctoris Gallia esset. Praeterea animaduertendum est magistratu et dignitate praestantes uiros et lautis stipendiis militantes consueuisse hoc tempore secum habere litteratorum cohortes atque adeo peregrinantes secum urbe educere; quos etiam, ubi opus erat, alere et copiis

*) *Quietem* cum sibi tributam dicit, uacationem et immunitatem a muneribus et oneribus publicis intelligit, quae Professoribus et magistris artium indulgetur tit. 3 *de Medicis et Profess.* lib. XIII Cod. Th. quando, ut lex 4. eius tituli exprimit, *securi a molestiis munerum omnium publicorum reliquum aetatis tempus iugiter agitant*. Per *ludicra* intelligit ludicras artes et spectacula quae eduntur in ludis publicis. Sic lex Arcadii lib. XV Cod. Th. tit. 6 *de Maiuma: Ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia harum restrictione tristitia generetur*.

**) Quando *proximos* et *propinquos* coniungit, id existimo non eadem significatione cognationis et honoris fieri. Et *Proximi* uidentur ab auctore nominari certa dignitate praedifi, nempe eorum qui *Proximi scriniorum* uocabantur, et tribus scriniis Palatinis, *Memoriae*, *Epistolarum* et *Libellorum* praeerant, de quibus enucleate egit Gothofredus in Paratitlo ad Tit. 26 libri VI Cod. Th. *de Proximis et Comitibus dispositionum*. Haec scrinia quoniam sub dispositione *Magistri Officiorum* erant, hinc ubi auctor Queroli se ait inter *Proximos* a Rutilio habitum, eam significat tunc Magistrum Officiorum fuisse.

suis iuuare solebant. Hoc in primis de Hephaestione quodam praedicat Symmachus lib. V. Epist. 35, quem simul hortatur, ut eruditos hospites dignitatis suae copiis pascat, *postquam Romanae iuuentutis magistris subsidia sollennis alimoniae detracta sint*. Hoc idem si forte accidit auctori Queroli, apparet ratio, cur amicitiam et patrocinium Rutilii adeo extollat. Quod autem se propinquis Rutilii annumerat, id me recordari facit *Palladii* quem Rutilius sibi genere propinquum narrat, Ostiam usque sese prosecutum indeque Romam ad studia iuris persequenda remissum esse, Itin. 1, 208. Quem quidem affirmare nolim ipsum esse Queroli auctorem, uerum tamen de alio Palladio id fortasse probabilius suspicari liceat, qui antiquo in monumento laudatur atque Ostiae uixit, et propter ipsum Palladii nomen, quod frequens in cognatione et familia Rutilii fuisse uidetur, inter propinquos eius referri potest. Huic defuncto tale monumentum posuit Iulius Nicephorus pater, quod inter inscriptiones ueteres et in Burmanni Anthol. Lat. lib. IV, ep. 220, legitur, nobis olim iam alio loco laudatum [Poet. Lat. min. Tom. III. p. 344.]:

*Vt te, Palladi, raptum fleuere Camenae,
Fleuerunt populi, quos continet Ostia dia.*

Hoc elogium plane uidetur expressum esse ex epitaphiis quae olim Naeuius et Plauto comicis poetis posita dicuntur apud Gellium [Noct. Attic. lib. I c. 24]. Palladius igitur hic similiter uidetur ob poesin comicam laudari, qua delicias fecerit populo Ostiensi. Populo enim se operam dare dicunt Comici et populum uocant spectatores suos. Terentius in Prologo Andriae: *Poeta id sibi credidit negotii dari, Populo ut placerent quas fecisset fabulas*. Et ipse Noster in Prologo [p. 5, 19]: *Nemo sibimet arbitretur dici, quod nos populo dicimus*. Querolus uero Comoedia acta et proposita uidetur Ostiae. Nonnulli enim loci eius significant fabulam agi in aedibus in ripa ad flumen positis et ad uiam piscatoribus frequentatam et

in ciuitate ad portum sita [uid. Queroli act. I sc. 1 extr. p. 7, 20 et act. III sc. 4 p. 42, 24 sqq., tum act. I sc. 2 p. 18, 11. 18 ubi mercatoris transmarini et foeneratoris aduenae fit mentio]. Quae apprime conueniunt Ostiae ad Tiberim et mare sitae, quandoquidem paria plane de eadem referuntur apud Sueton. de Rhetor. cap. 1: *Aestiuo tempore adolescentes urbani cum Ostiam uenissent, litus ingressi piscatores trahentes rete adierunt.* Erat autem Ostia ut ciuitas amoenissima, quemadmodum uocat Minucius Felix [Octauii cap. 2] ita deliciis uoluptatibusque omnium generum opportuna, quo proinde commeare deliciarum fruendarum caussa ciues urbani lautiores et luxuriosi perinde ut Baias omnis luxuriae sedem solebant. [Iuuenal. XI 49: de luxurioso et guloso homine: *ubi paullum Nescio quid superest et pallet foenoris auctor, Qui uertere solum Baias et ad Ostia currunt.* Sueton. Nero cap. 27: *quoties Ostiam Tiberi deflueret aut Baianum sinum praeternaui-garet, dispositae per litora et ripas diuersoriae tabernae parabantur.* caet.] In primis Ostiae celebrari uere in-eunte sollennes ludi solebant certaminibus naualibus et natatibus in aqua marina, tum choreis conuiuuiis et cantibus in insula Tiberina ad Ostiam amoenissima, ad quos ipse se Consul vel Praetor Romanus cum populo et principibus ciuitatis conferebat, ut nos quondam ex Aethici Cosmographi et Suidae testimoniis ostendimus in Prooemio ad Peruigil. Ven. secuti Andr. Riuium, qui sigillatim et fuse de ea sollennitate egit in Diatr. de *Maiumis* Maicampis et Roncaliis cap. VII § XI seqq. In tanta ludorum qui Ostiae fiebant celebritate et in perpetua hominum ibi se oblectantium frequentia quis credat scenicas uoluptates Mimorum et Comoediarum defuisse? et Palladium igitur, quem Camenae et populus Ostiensis fleuisse dicuntur, fuisse poetam arbitror, qui Ostiensibus fabulas scriberet. Auctor ipse in Praefatione profitetur se *quietem suam dicare ludicris*, et *ludicras artes* lex Arcadii supra citata appellat, quae celebrari Ostiae in Maiuma solebant. Neque uero Palladium his solum, sed et aliis

carminibus gratiam famamque poetae assecutum esse arbitror, eundemque merito haberi carminum aliquot minorum, quae hodiernum leguntur, auctorem. Praeter praefationem Queroli e reliquo eius Comoediae textu perspicimus, auctorem uaria eruditione praeditum fuisse, uersatum in Philosophiae studiis, peritum historiae et naturae rerum, Astrologiae non ignarum, in primis uero affectare Iuris ciuilibis et legum Romanarum scientiam, quarum adeo tituli et argumenta aliquot locis laudantur*). Etsi uero earum rerum scientiam neque Palladio quem diximus defuisse credibile est, pulchre tamen uideo, ex iis, quae hactenus per coniecturam deduxi, nondum omnino effici, ut Palladius pro certo auctore Queroli haberi debeat. Fatendum potius est auctorem, dum praetexto Plauti nomine famam et gratiam suo dramati quaesiuisset, ipsum propemodum ueri nominis inueniendi uiam praeculisisse.

VII. DE CLODO PEDE ADHIBITO AB AVCTORE

haec Wernsdorfius p. 16.

Ipsa auctor *sermonem poeticum* sibi tribuit in prologo, sed idem hunc sermonem *pede clodo* procedere ait, hoc est, neque accurata neque certa pedum lege obser-

*) Paganum hominem fuisse non Christianum ipsa Comoediae scribendae opera et materia docet, quae sane odiosa fuit Christianis doctoribus, quamquam spectaculis et ludis publicis non negata ab Imperatoribus Christianis. Barthius quidem Adu. XLIV 13 ad Christianismum auctoris credendum procliuis est, sed leuis admodum suspicio est quam e uerbis Praefationis [p. 3, 15] capit: *Hinc ergo, quid in uero sit, qui solus nouit, nouerit*. Illa enim *qui solus nouit* manifeste arguere Deum uerum putat. Addere potuisset aliam similem sententiam quae est Act. IV Sc. 2 [V 1 p. 49, 6]: *Omnes homines nunc intelligant, neque adipisci neque perdere ualere aliquid, nisi ubique faucat totum ille qui potest*. Sed philosophi gentiles non dissimilia senserunt de Deo, et qui non solum Larem familiarem, partem cultus ethici inducit, sed et alios Deos eorumque sacra laudat in Dramate, is profecto non Christianum sapit.

uata*). (Hinc *drama prosaicum* uocat GJVossius de nat. poet. et *fabulam prosam* Thom. Reinesius Epist. ad Bosium p. 175). Nempe Iambos uersus quibus ueteres comici utuntur non meros adhibet, sed iis trochaeos admiscet frequentes, eosque ipsos non puros et ad legem metricam compositos facit, sed ad modos et numeros syllabarum utcumque accommodat ea tamen facilitate, ut saepe uoculae alicuius additione uel traiectione opus sit, ut uersus enascatur. Hunc neglectum uel confusionem metrorum ualde reprehendunt critici, praesertim Barthius et Vossius; ipse uero auctor in fine prologi se defendens ait: *magnos praeclarosque in hac parte se sequi duces, quod in agendum cum clodo pede prodeat*. Et sane sequioribus temporibus, quibus auctor Queroli uixit, hic mos poetarum inualuisse uidetur, ut partim uersus metri uinculis solutiores fingerent, partim metra inter se iungerent diuersa, quae antiqui non miscuissent, partim etiam noua priscis incognita adhiberent. Probant hoc plurima et singularia poemata sequioris aevi, Christianorum poetarum hymni, sepulcralia monumenta uersibus liberrimis scripta, quae in collectionibus epigrammatum et minorum carminum passim leguntur. Trochaicum praesertim genus

*) [non recte sic Wernsdorfius interpretatur Danielis uerbis usus: haud dubie clodum est metrum cuius altera pars cum altera non consentit; atque hoc nomen de elegiaco metro praeunte Ouidio in usu fuit per totum medium aeuum. Nam cum ille dixisset Trist. III 1, 11 *clauda quod alterno subsidunt carmina uersu Vel pedis hoc ratio uel uia longa facit*: e. g. Matthaeus Vindocinensis Tobiae u. 2114 *elegia claudum* ait *Vendicat ornatus integritate pedem*. Alias igitur leges apud nostrum quoque priores enuntiatorum partes secuntur, alias posteriores: illae cum sint ad prosam orationem conformatae, trochaicas eis adiunxit plerumque clausulas. Nec dubium quin haec ratio sit nata ex male uel non satis intellecta uersuum Terentianorum conformatione. — Quod Buechelerus nuper coniecit M. Rh. XXVII 474 Africanum fuisse poetam, cum in nulla alia orbis terrarum parte quam in Africa clodum illum pedem habeant carmina lapidaria, non satis mihi probauit.]

quod admisit auctor, fecit idem haud dubie, quod saeculo suo id plurimum celebrari et uolubilitati sermonis in primis aptum uideret, nec tamen sine auctoritate ueterum. Quippe ueteres etiam comicos subinde trochaicos uersus pro iambis usurpasse et in iis ipsis magna licentia usos esse docet Vossius Instit. Poet. lib. II, 25 p. 131. Sigillatim de Terentio quem inprimis sequi et imitari auctor Queroli uidetur, id obseruat Priscianus (de metris comicis p. 1326 Putsch.: *Terentius trochaico mixto uel confuso cum iambico utitur in sermone personarum, quibus maxime imperitior hic conuenit, quem, puto, ut imitetur, hanc confusionem rhythmorum facere*). Quodsi ipsum metrum parum exacte obseruauit auctor passimque fluentibus sine lege uerbis usus est, nescio an eadem in re ueterum comicorum exemplo se satis tueri possit, qui quamquam senariis loqui uersibus putantur, eos tamen multis modis imutant et saepe tanta licentia tamque turbato metri tenore fluctuant, ut difficulter uersum et numeros intelligas (Cicero in Orat. c. 55: *At comicorum senarii propter similitudinem sermonis sic saepe sunt abiecti, ut nonnumquam uix in his numerus et uersus intelligi possit*). Ipsi affirmant grammatici ueteres comicos saepe negligentius tractare uersus iambicos et paene resolueret ad imaginem prosae orationis, ut similiores sermoni familiari faciant. Sic Terentianus Maurus de metris: *Sed qui pedestres fabulas socco premunt — Paulumque rursus a solutis differant*. (Sic et Euanthius apud Rufinum Gramm. in comment. in metra Terentii: Veteres etsi usi ipsi quoque — ad imaginem prosae orationis.)

Ex quo Aululariae contextus typis descriptus est, aliquot locis aliter quam antea factum uel legendum uel distinguendum esse intelleximus; ea et si qua alia addenda corrigendaue habeo, subiciam:

- 4, 12 puram facit ante *Klinkhamerum Daniel spurium iudicauit*
- 9, 5 in L est uero. similē
- 13, 2 Quem tu non unus P sed ω habet: igitur tu in contextu reponatur.
- 14, 8 inrepsit distinctio *Danielina*: at sine dubio legendum *Suscensesne? senio s. e. sibi u. etc.* 21 fallis ω tamen falleris praetulerim: nam 34, 9 nihil fefellit praue *Klinkhamerus* lapsus est interpretatur.
- 15, 6 infeliciorem esse hunc non unus P sed ω .
- 16, 5 deplorare] aliquando deoptare suspicabar.
- 17, 1 patus] an pastus?
- 18, 20 Briseiden forma satis mira est; Briseidem uel Briseidam auctoris tempori magis uidetur aptum.
- 19, 15 not. de codice isto *Danielis uid.* praefatio p. XIV not.
- 20, 27 f. ut haec sponte pateant.
- 23, 14 l. di te seruent! hic bene!
- 26, 12 l. nescio quid lineola sublata.
- 28, 8 uerba proluxa ad opus est ad solum *Mandrogerontem dicta in parenthesi ponantur.*
- 29, 6 l. Nouum 19 l. SYC. 20 uaria quod uulgo legitur *Commelinianorum praelorum* est error 24 cynocephali aperte falsum, uid. 32, 18; uerumque uidetur quod est in V al. m. capripedes.
- 30, 20 subrancidus uocabulum ex *Ciceronis or. in Pis.* 27 auctor transtulit, ubi haec: extracta mensa non conchyliis aut piscibus sed multa carne subrancida.
- 31, 5 ante istos excidit punctum.
- 32, 16 polluant] cf. Vergil. A III 234.

- 33, 16 regium nomen] minus honorifice Cicero de rep. III fragm.
inc. 4 (ap. Schol. in Juenal. X 362): Sardanapallus
ille uitiiis multo quam nomine ipso deformior.
27 f. etiam hoc, confiteor, manet.
- 41, 22 retineo] an redhibeo? quod facile retineo poterat scribi;
cf. retibens Orest. 238.
- 42, 8 uniuerso hoc triduo] cf. Terent. Eun. 224.
- 46, 20 an nec defunctus desinens?
- 47, 16 fores celeriter uides] immo ades.
- 48, 19 sed Pareus coniecit ante me.
21 sed quid ego nunc Klinkhamerus coniecit.
22 restat nunc] nunc del. Daniel² atque Pareus.
- 49, 7 an perdere quem ualere?
14 ostenderit] cf. 4, 4
- 50, 26 huc] cf. Plautus Trin. 156 si ille huc saluos reuenit.
- 51, 14 missa istaec face: sic Terent. Eun. 90.
- 53, 21 l. infitias.
- 54, 18 hic] l. huc ex Klinkhameri coniectura.
- 55, 4 nescio an sacrilege sit aduerbium ut apud Tertullianum
apol. 12; utique tollenda lineola.
12 numquam te celeriter usque ad sanguinem] f. ne, in-
quam, tam alacriter u. a. s! supra 45, 26 Quaeso in-
quam sodes 54, 1 Tu inquam. usque ad sanguinem
incitari solet odium Cicero dixit, usque ad necem Te-
rentius Andr. 199.
- 56, 25 etiamne] l. etiam nunc.
- 57, 21 pater familias: non intellegendus est Querolus, sed Euclio;
sciebat igitur falsum; uideturque sapiebat scribendum esse.
- 58, 2 tales semper ille dilexit senex Klinkhameri est con-
iectura; talem semper conduxit senex ego aliquando;
at sufficit ni fallor, duxit reponere pro dixit: ducere
pro eo quod est secum ducere non insolenter dictum.
10 f. Quid? tu num furem metuis?
- 59, 20 summoto] an sumpto i. sublato?

AVLVLARIA

INCERTI AVCTORIS COMOEDIA

Sigla librorum

- $\omega \left\{ \begin{array}{l} L \text{ Leidensis Vossianus lat. Q 83} \\ V \text{ Vaticanus 4929} \\ P \text{ Palatinus 1615} \\ C \text{ idem Grutero aut Rittershusio testibus} \\ R \text{ Parisinus (Pithoeanus) secundum conlationem adscriptam in L} \\ p \text{ idem secundum conlationem quam Klinkhamerus habuit} \\ f \text{ Florilegium Berolinense} \end{array} \right.$

Personae

LAR FAMILIARIS
 QUEROLUS Euclionis filius
 MANDROGERUS parasitus et magus
 SARDANAPALLUS
 SYCOPHANTA
 PANTOMALUS seruus
 ARBITER

RVTILI uenerande semper magnis laudibus, qui das honoratam quietem quam dicamus ludicris: inter proximos et propinquos honore dignum *dum* putas, duplici fateor et ingenti me donas bono: hoc testimonio hoc collegio; haec uera est dignitas. Quenam ergo his 5 pro meritis digna referam praemia? pecunia illa rerum ac sollicitudinum causa et caput neque mecum abundans neque apud te pretiosa est. Paruas mihi litterulas non paruus indulsit labor. hinc honos atque merces, hinc manabit praemium. Atque ut operi nostro 10 aliquid adderetur gratiae, sermone illo philosophico ex tuo sumpsimus materiam. Meministine ridere tete solitum illos qui fata deplorant sua? atque academico more quod libitum foret destruere et adserere te solitum? Sed quantum hoc est? Hinc ergo quid in uero 15 sit qui solus nouit nouerit: Nos fabellis atque mensis hunc libellum scripsimus.

Materia haec est. Pater Queroli nostri fuit auarus Euclio. Hic Euclio aurum in ornam congestit olim

Plauti aulularia incipit feliciter *LV* incipit *P* 1 uenerandi *V* teste *Reifferscheidio* 3 et honore *R* | putas ω putans *Barthius* quod putas *Klinkh.* dum p. ego 7 habundans *P* 9 parus *V* 10 hoc libri manebit *PRp* manebat *LV?* manebit alii hinc manabit nescio quis ap. *Orellium* 11 phylos. *LV?* philos. *P* 12 tuo materiam sumpsimus *PR* tuo/sumpsimus (materiam om.) *V* tuo sumpsimus materiam *L* 13 achad. *LP* 15 quod *C* 17 huncce *Wernsd.* librum *VP* libr//um ex libellum pr. c. *L* libellum mg. p 18 Argumentum ante materia interpositum atramento *V* Explicuit prooemium. Materia incipitur p 19 euclyo bis *V* | cogessit (n al. ss.) *L*

quasi busta patris odoribus insuper infusis tituloque
extra addito. nauem ascendens ornam domi infodit,
rem nulli aperuit. Hic peregre moriens parasitum
ibidem cognitum filio coheredem instituit tacita scrip-
5 turae fide, si eidem thesaurum occultum sine fraude
ostenderet. Locum tantummodo thesauri senex ostendit.
Oblitus doli parasitus nauem ascendit, ad Querolum
uenit et rupit fidem magum mathematicumque sese
fingens et quidquid mentiri fur potest. Ea quae a
10 patrono didicerat Queroli secreta et familiaria quasi
diuinus loquitur, Querolus fidem accommodat auxilium-
que poscit. Parasitus magus domum purificat et puram
facit: sed ubi primum libere ornam inspexit, uetere
decipitur dolo: bustum quod simulabatur credidit atque
15 inrisum se putat. Inde ut aliquatenus se ulcisceretur,
ornam Queroli in domum callide et occulte obrepens
per fenestram propulit, qua explosa et comminuta
bustum in pretium uertitur. Itaque thesaurum contra
rationem et fidem cum lateret prodidit, cum reperisset
20 reddidit. Postea re comperta parasitus reuolat et
partem petit, sed quia quidquid abstulerit con-
fitetur, quidquid rettulerit non docet, primum furti,
post etiam sepulchri uiolator est reus. Exitus ergo
hic est: Ille dominus, ille parasitus denuo fato atque

1 bustum *Klinkh.* | super *C* 2 nauim *R* | fodit *ω* defodit
Rp infodit *Canneg.* 4 cognito *P* | tstituit *P* 5 fidem *p*
7 dolo *P* ostendit oblitus doli *Barth.* | nauim *R* 8 et rupit]
& ss. *pr. L* 9 quicquid] quidquid *P'* 10 Querolo *Canneg.*
secreta *L* 11 accomodat *LV* accōmodat *P* 13 facit] //icit
P puram facit *del. Klinkh.* (at intellegendum „expiat atque
spoliat“) | Uete// *V* 14 dolo decipitur *P* 15 inrisum *P*
17 protulit *ω* proculit *Grut.* propulit *Daniel uid. infra* | quae
L | displosa *Rittersh.* 18 bustu *V* | precium *P* | thesaurum
(h *pr. ss.*) *L* 19 perdidit *ω corr. Daniel* | perisset *ω correxi, an*
aperuisset? 20 prodidit (red ss., *deleto pro*) *V* | prodidit; cum
perdidisset reddidit uel prodidit; cum reddidisset perdidit
Daniel² ex amici coni. 21 quidquid utrobique *V* quicquid *LP*
quid *Klinkh.* 22 quicquid a re tulerit *P* 23 uiolati *Daniel* |
ergo om. *P* 24 atque merito om. *Rp*

merito conlocantur sic ambo ad sua: Tuo igitur *RV TILI*
 illustris libellus iste dedicatur nomini. Viuas incolumis
 atque felix uotis nostris et tuis.

Pacem quietemque uobis! Spectatores noster sermo
 poeticus rogat, qui Graecorum disciplinas ore narrat 5
 barbaro et Latinorum uetusta uestro recolit tempore.
 Praeterea precatur et sperat non inhumana uoce, ut
 qui uobis laborem indulsit, uestram referat gratiam.
 Aululariam hodie sumus acturi, non ueterem at rudem,
 inuestigatam Plauti per uestigia. Fabella haec est: 10
 Felicem hic inducimus fato seruatum suo, atque e con-
 trario fraudulentum fraude deceptum sua. Querolus,
 qui iam nunc ueniet, totam tenebit fabulam. Ipse est
 ingratus ille noster, hic felix erit. E contrario Man-
 drogerus aderit fraudulentus et miser. Lar familiaris, 15
 qui primus ueniet, ipse exponet omnia. Materia
 uosmet reficiet, si fatigat lectio. In ludis autem at-
 que dictis antiquam nobis ueniam exposcimus. Nemo
 sibimet arbitretur dici quod nos populo dicimus ne-
 que propriam sibimet causam constituat communi ex 20
 ioco. Nemo aliquid recognoscat: nos mentimur
 omnia. Querolus an Aulularia haec dicatur fabula,
 uestrum hinc iudicium, uestra erit sententia. Prodire
 autem in agendum non auderemus cum clodo pede,
 nisi magnos praeclarosque in hac parte sequeremur 25
 duces.

1 sic] suo *Rp* | post igitur *Barthius* addidit *Vir, ego Rutili* |
 illustris *P* illustri *Daniel* 2 incolomis *R* 3 tuis *P* 4
 Poeta Pacem *P* | uobis ω a ss. *pr. P* uos *Rp* | nostros ω nros. *P*
 6 uestro *om. V'* | tempore] τ pr *P* 7 Preterea *P* | uice
Barth. 9 ac ω at *Daniel* 10 inuestigatam et inuentam
Rp | fabula (*rubr.*) *Rp* 11 seruato ($\tilde{v}$ ss.) *V* | contrario ω e
 contr. *Rittersh.* — 13 ueniet] i. introducetur *p* 16 ille ex-
 ponat *P* 21 aliquis *P'* 22 Sed an quer. *Rp* | hec *P*
 23 hic *Canneg.* 24 ad agona *Melissus* in agona *Orel-*
lius

I 1

LAR FAMILIARIS

Ego sum custos et cultor domus cui fuero adscriptus. Aedes nunc istas rego e quibus modo sum egressus. Decreta factorum ego tempero; si quid boni est, ultro accerso; si quid grauius, mitigo. Queroli
 5 nunc sortem administro huius ingrati, non mali. Hic exinde sibimet sufficiens fuit, quod primum est bonum, nunc autem etiam locupletissimus erit: Sic meritum est ipsius. Nam quod pro meritis reddendum bonis non putatis, ipsi uosmet fallitis. Ordinem autem seriem-
 10 que causae breuiter iam nunc eloquar: Pater huius Queroli Euclio fuit auarus et cautus senex. Hic enorme pondus auri olim in ornam condidit: Sic quasi ossa paterna uenerans aurum celabat palam. Peregre uadens ornam domi sepeliit ac reliquit ante aras meas: tumulum
 15 suis, mihi thesaurum commendauit. Abiit neque redit senex: Peregre moriens uni tantummodo rem indicauit fraudulento et perfido, cui tamen siue oblitus siue superuacuum putans de busto et titulo nihil exponit. Querolo iuxta fatum hoc sufficit. Nunc ergo thesaurus
 20 habetur omnibus ignotus et notus tamen. Erat sane facile nobis aurum domino ostendere aut responso aut somnio. Sed ut agnoscant homines nemini auferri posse quod dederit deus, aurum quod fidei malae creditum est furto conseruabitur. Fur ergo iam nunc
 25 adierit, per quem nobis salua res erit. Iste ornam cum reppererit, bustum putabit: sic ille prospexit senex. Praedam qui abstulerit, reportabit totumque reddet,

Familiar *P* | Ego summus et cultor *V t. Reiffersch.* 1
 ascriptus *P* 2 Edes *P* 4 ultro *V ultra LP?* 5 sortem
 nunc *L* | non grati ω ingrati *Klinkh.* 6 Sibimet esse subfi-
 cientem primum bonum est *f* 8 Si pro meritis r. n. non
 putamus ipsi nosmet fallimus *f* | nobis ω uobis *Rittersh. a*
 nobis *Grut.* bonis *idem* 9 atque seriem *P* 11 queroli *P*
 12 ossa *add. Canneg. om.* ω 15 tesaurum *L* | redit *VRp* re-
 diit *LP* — 18 nichil *P* 21 Au resp. (*rec. c.*) *L* 22 somno
 (i pr. ss.) *L* | auferri / (i ex e una litt. erasa) *L* 23 posse
om. at pr. ss. L | deus] *df. (at ni f. eus ss. / V | male Rittersh.*

partem *petere* contentus fuit. Itaque bene perfidus alteri fraudem infert, damnum sibi. Tamen ne frustra memet uideritis, exponere quaedam uolo. Querolus iste noster, sicut nostis, omnibus est molestus, ipsi si fas est deo; homo ridicule iracundus, itaque ridendus 5 magis. Disserere cum istoc uolupte est et confutare uanam hominis scientiam. Fatum itaque iam nunc et hominem e diuerso audietis: uos iudicium sumite. Genium autem ipsius esse me, quantum fieri potuerit, cautissime confitebor, ne quod mihi faciat malum. 10 Nam maledicere mihimet numquam cessat ille noctes et dies. Sed eccum ipsum audio, fatum et fortunam inclamitat. Iste ad me uenit, patrem peregre mortuum audiuit. Hui quam grauiter dolet: Vt sunt humana, credo quia nihil relictum comperit. Ecquid ego nunc 15 facio? auolare subito hinc non possum, nimium memet credidi. Oportune amigerum hic tridentem uideo: praesidium hercle non malum. Querolus si molestus esse hodie non destiterit, faciam, ut queratur iustius. Vnde esse hoc dicam? piscatores mane hac praeterisse uidi, 20 ipsis forte hoc excidit.

QUEROLVS. LAR FAMILIARIS

I 2

QVER. O fortuna o fors fortuna o fatum sceleratum atque impium. si quis nunc mihi tete ostenderet, ego nunc tibi facerem et constituerem fatum inexsuperabile.

1 partem *LP?* parte/// *V* parte *CRp* | petere *addidi* contentus non fuit *Rp* parte incontentus *Grut.* 2 frustra *L'*

5 do *V* 7 hominum ω hominis *scripsi* | sententiam *Pareus* 10 michi *P* 11 nam quidem *p* | mihimet *P* 12 et cum *V* 13 clamitat ω inclamitat *Orellius* 15 nichil *P* | Et quid ω

corr. Orellius | nunc *om.* *Rp* 16 hic ⁿ *P* 17 amigerum *P* |

hunc *Koen.* 18 hercle *P* ercle *VL* | moles. ^{tus.} (*pr. ss.*) *L* 20 hoc esse *p* | preterisse ω QUEROLVS ceteris *omissis P* 24 impium] *pium* (*im ss.*) *P* | ego tibi nunc *P*

- LAR. Sperandum est hodie de tridente, sed quid cesso
interpellare atque adloqui? Salue Querole. QVER. Ecce
iterum rem molestam: „salue Querole“. Istud cui bono,
tot hominibus hac atque illac haue dicere. Etiam si
5 prodesset, ingratum foret. LAR. Misanthropus hercle
hic uerus est: unum conspiciet, turbas putat. QVER.
Quaeso amice quid tibi rei mecum est? debitum re-
poscis, an furem tenes? LAR. Iracundus nimium es
Querole. QVER. Heia, ego officium sum aspernatus,
10 adicit et conuicium. LAR. Mane paulisper. QVER. Non
uacat. LAR. Sic necesse est, mane. QVER. Iam istud
ad uim pertinet. Age dic quid uis. LAR. Scin tu quam
ob causam tridentem istum gestito? QVER. Nescio
edepol. nisi quod primum propter inportunos inuentum
15 esse hoc reor. LAR. Idcirco hunc gestito, ut, si me
attigeris, talos transfodiam tibi. QVER. Dixin hoc fore?
nec salutatio inpune hic datur. Non mala hercle est
condicio. Neque te contingo neque me tu contigeris,
uale. Ite et conserite amicitias: ecce adfabilitas prima
20 quid dedit? LAR. Mane, ego sum quem requiris quem-
que accusas homuncio. QVER. Ohe talos ego incolumes
ferre hinc uolo. LAR. Non tu paulo ante fatum accu-
sabas tuum? QVER. Accuso et persequor. LAR. Ades
ergo huc, ego sum. QVER. Tu fatum es meum? LAR.
25 Ego sum Lar familiaris, fatum quod uos dicitis. QVER.
Te ego iamdudum quaero: nusquam hodie pedem. LAR.

2 alloqui *P* 4 tot hominibus *al. sed antiqua m. extremo*
in uersu add. L | /aue *P* | dicere? (*sic*) *R* 5 Mesantropus *ω*
 7 Queso *LP* | re. (*pr. c.*) *L* | debitum ne poscis (*n al. ex. r*)
L d. reposcis L'VPRp 9 Hea *L* Heia *VPR* 10 conuicium *V*
 12 dic quid] quicquid *P* (quicquid *C*) 13 gestio *P*
 14 inportunos *V* 15 ut si] ut *om. R* 16 attingeris *P* | tran-
 fodiam (*rec. s ss.*) *L* | Dixin/ *V* Dixi in *P* 17 inpune hic *V*
PRp hic inpune *L* | hercle *VP* ercle *L* 18 tu me *Rp* 21 Hoe *P*
 Oe *VL* | thalos *V* | incolomes *P'R* 22 factum *V* 24 factum *V*

Praemonueram de tridente: caue abistinc. QVER. Immo tu caue. LAR. Ego iam prospexi. QVER. Quidnam hoc est praestigium? LAR. Apage sis, homo ineptissime, hic nullum est praestigium. Desiste, nisi excipere mauis trina pariter uulnera. QVER. Attat uero simile 5 esse hunc nescio quem de aliquibus uel geniis uel mysteriis. Iste seminudus dealbatusque incedit, toto splendet corpore. Euge Lar familiaris, processisti hodie pulchre. Sed non totum intellego. Quod seminudus es, recognosco; unde dealbatus, nescio. Egomet iam 10 dudum apud carbonarias agere te putabam, tu de pistrinis uenis. LAR. Hei etiam istud de meo, quod in malis tuis commode iocaris. Audi nunc iam, permouet nosmet Querole tua quamuis inanis querimonia. Idcirco itaque ueni, ut ratio tibi ex integro redderetur; quod 15 nemini antehac contigit. QVER. Tibine rationem rerum humanarum licitum est nosse atque exponere? LAR. Et noui et doceo. Proinde quidquid exinde quereris, hodie totum expromito. QVER. Dies deficiet ante. LAR. Breuiter percurre pauca, de quibus nunc tibi exponan- 20 tur omnia. QVER. Vnum solum est unde responderi mihi uolo: Quare iniustis bene est et iustis male? LAR. Primum, ut apud uosmet fieri uideo, de persona est quaestio. Cuinam tu uerba promissis? tibine an populo? QVER. Et populo et mihi. LAR. Cum tu tibi 25 ipse sis reus, quemadmodum satis aliis multis defen-

1 abstine (c an e uix dignosci potest) LP ab istinc V abstine nescio quis 2 quodnam Rittersh. 3 Apage] i. recede sic sanus sis. al. add. L 5 uero similem ω simil' est Pithoeus 6 quem/// aliquibus (de er.) V 7 misteriiis L mysteriis V ministeriis P 9 siminudus L 10 recogno p | Egometiam P 11 te agere C 14 Idcirco P 16 an. (al. c.) L 17 LAR F & noui V 18 quicquid libri quicquid P 19 expromitto p 20 tibi nunc L 21 respondere PRp 23 nosmet LP uosmet V 24 questio ω | uerba tu P 25 michi P 26 aliisq: (q' initio neglectum pr. interposuit) L que om. V? P aliis quam multis Rp aliis quoque m. Rittersh.

- sorem te paras? QVER. Ego noui me reum non esse.
 LAR. Ergo post hac assertio conticescet, si persona ex-
 ploditur. Inter bonos an inter malos tete numeras?
 QVER. Etiam quaeritas, quid mihimet ipse uidear, cum
 5 de scelestis conquerar? LAR. Si probro de illis tete
 esse quos accusas, hoc est de malis, pro quibus post
 hac loquere? QVER. Si criminosum me esse conuiceris,
 necesse est meritis ut meis sensum accommodem. LAR.
 Celeriter nunc mihi responde Querole: Quanta iam
 10 putas fecisse te capitalia? QVER. Equidem nullum
 quod sciam. LAR. Nullumne? Ergo exciderunt omnia?
 QVER. Immo omnia paene retineo, sed scelus nullum
 scio. LAR. Eho Querole furtum nullum admisisti? QVER.
 Numquam ex quo destiti. LAR. Hahahe, hoc est num-
 15 quam admisisse? QVER. Quod uerum est, non nego.
 Adulescens quaedam feci, fateor, laudari quae solent.
 LAR. Cur igitur destitisti de scelere tam laudabili?
 Transeamus istud. Quid de falso dicimus? QVER.
 Hem quis autem uerum dicit? Istud commune est,
 20 abi. LAR. Idcirco crimen non est? Quid de adulterio?
 QVER. Attat etiam hoc? crimen non est. LAR. Quando
 autem licitum esse coepit? QVER. Men rogas? Quasi tu
 nescias. Hoc est quod nec permitti nec prohiberi potest.
 LAR. Quid ad haec Querole? Videsne te contra licitum
 25 uiuere? QVER. Si tu me ad haec reuocas, nemo est
 innocens. LAR. Et tamen, non de omnibus tete inter-
 rogaui, si reminisceris. QVER. Nihil est amplius? LAR.
 Nulli igitur mortem optasti? QVER. Nemini. LAR.
 Quid si conuinco? QVER. Nihil est quod respondeam.
 30 LAR. Dic mihi, si soceros numquam habuisti. QVER.

3 an *V* aut *LP* 4 queritas *ω* | mihimet *P* 5 Sprobo *P*
 8 LAR *om.* *LP* adest in *V* 10 capitalia te fecisse *Rp* 11 excidere
Rp 12 pene *ω* 13 Eho (*Eh in ras. al.*) *V* Heo *LP* | Heo QVER
 Ecce iterum generale. LAR. Ergo omnia de omnibus confiteris
 querole furtum etc. *P* 14 Nusquam *VL* Nullum *P* nullum unquam
Orellius correxi 16 adulescens *R* 20 Idcirco *P* 21 hoc crimen]
interrogandi notam addidi 22 cepit *P* 30 socios *Par.* socerum
Canneg. at soceri socer est cum socru | habuisti (*ha in ras.*) *V*

Ecce iterum generalia. LAR. Ergo omnia de omnibus confiteris? QVER. Quando sic interrogas? LAR. Quando haec tibi leuia uidentur, nescio quid sit quod crimen putes. Dic mihi praeterea, quotiens perieraueris? Expone celeriter. QVER. Bona hora hoc exaudiat, istud 5 a me semper alienum fuit. LAR. Quanto amplius quam milies perieraueris, hoc requiro; saltem hoc dicito. QVER. Ohe illa tu nunc requiris cotidiana et iocularia. LAR. Non facile intellego, periurium iocularare quid putas. Tamen transeamus quod ut uideo consuetudo iam fecit 10 leue. Quid igitur, sciens prudensque sacramentorum numquam rupisti fidem? Vt alia taceam, numquam iurasti amare te quem iuratus oderas? QVER. Heu me miserum, quid ego hodie mali cum istoc repperi? iuraui saepe, fateor, quod *cum* staret uerbis, non staret 15 fide. LAR. Urbane. igitur perierasti. fieri hoc solet. Quanto mallem, ut sermo laberetur et staret fides. Tune Querole uerbis te absolutum esse credis? Perierat saepe qui tacet. tantum est enim tacere uerum, quantum est falsum dicere. QVER. Omnia igitur pere- 20 gisti, totum commerui. Vale. LAR. Immo nihil est actum Querole, nisi sequantur haec duo: primum contra meritum tuum miserum te non esse ut conprobem, secundo etiam felicem tete esse iam nunc ipse intellegas. QVER. Ergone egomet aerumnosus non sum? LAR. Et 25

1 generalia VRp generale LP | C//rgo (rasura in litt. E) L
2 QVER Ecce ad Confiteris *desunt hoc loco in P: quaere p 10, 13*
4 preterea ω | hic et 7 et 18 pe//ieraueris (duobus litt. er.) V
peieraueris LP 7 hoc requ.] hoc om. Rp .8 Oe ni f. h ss. atque e
in ras. V | illa om. P | nunquam V 9 putes Klinkh. 14 quid]
pro quantum add. Rp | isto Rp 15 saepe om. C | con-

staret ω at con rec. c. L an significatur lectio R? cum staret Daniel
16 fide/ (s er.) P | peierasti ω | fieri] „uidetur in cod. P (ithoe-
ano) feri legi, nam et primum i deletum est“ sic mg. L, falso
apud Orellium pro feri laudatur ferri | sermo/// V 18 te pr.
ss. P | esse pr. ss. L 20 quantum & ω qu. est Canneg. 21
peregii/// (sit er. uidetur) P 25 erumnosus LP | eh fateor
Orellius. .

fateor, sed uitio tuo. Atque ut in omnibus reuincare,
 expone breuiter, de quibus quereris maxime. QVER.
 Primum tibi, geniorum optime, conqueror de amicis.
 LAR. Spes bona, quid de inimicis iste faciet? In quo
 5 tamen amicitiarum te laesit fides? QVER. Nemo mihi
 magis molestus quam familiaris neque magis morigerus
 quam leuiter cognitus. LAR. Quidnam hoc mirum
 est, si te qui nouit despicit, qui non nouit diligit?
 QVER. Agimus tibi gratias Lar familiaris, tu nos or-
 10 nas in omnibus. LAR. Iam intellego quid querere.
 Visne breuibz remedium hinc dari? QVER. Valde
 cupio. LAR. In amicitiam et fidem stultum ne receperis.
 Nam insipientum atque improborum facilius sustinetur
 odium quam collegium. QVER. Quid si sapiens non
 15 erit? LAR. Stultos ingenio rege. QVER. Quomodo?
 LAR. Vis te non decipi? QVER. Cupio. LAR. Ne cre-
 dideris nemini. In tua est potestate, ne decipiaris.
 cur accusas perfidos? Visne tibi honorem deferri?
 QVER. Maxime. LAR. Inter miseros uiuito. QVER. Prope
 20 uera loqueris. LAR. Visne te non decipi maxime a
 tuis? QVER. Vellem, si fieri potest. LAR. Dicam quod
 dictum est prius: nemini te Querole nimis sodalem
 feceris. Res nimium singularis est homo ferre non
 patiens parem. Minores despicitis, maioribus inuidetis,
 25 ab aequalibus dissentitis. QVER. Dic quaeso quid pla-
 ceat. LAR. Ergo secundum uitia et mores quid sit

5—7 Nemo — cognitus atque Quidnam — diligit (*rubr. mg.*
 Stultus hoc de se, sapiens de stulto) *f* 8 qui te non nouit *R*
 10 in *pr. ss. P* | qu(er)ere *V* 12—14 In amicitiam — collegium *f*
 13 insipientium *L*¹ *f* 14 Quodsi *C* | nouerit *ni f.* *L* 16 Ne
er. L an Te c. n.? 18 Visne (ñ *ex ne pr.*) *L* 20 non
om., n pr. ss. P 22—25 Nemini — dissentiens *f* 22 querule
V om. f 23 Res] QVER *rec. mg. add. L et Querolo haece:*
 Res — placeat *dedit Daniel* | nimium *om. f* | fere *Grut.* 24 pa-
 ciens *f* | despicit is — inuidet is — dissentit is *Canneg.* decipiens
et inuidens et dissentiens f 25 Dic — placeat *Querolo dedit*
Koenius, notae om. ω | queso *ω.* 26 *sqq.* quid sit—respue-
 Quem *om. sed antiqua m. infra add. L*

tenendum discito: Compares, comessationes, uinum, turbas respue. Quem cum maxime tibimet obligare uolueris, tanto leuius nectito. conuentus uero et dibacchationes et ioca friuola non quaero, ut amorem pariant, utinam nihil odiorum darent. QVER. Quid quod 5 plures huiusmodi societate optime utuntur? LAR. Noui omnia. Illos mihi tu narras, qui totum occultant: nimium uel prudentes uel felices sunt, quos requiris: hoc ad Querolum non facit. QVER. Est aliud quod accusem: pauper ego sum quidem, sicut tu uel nosti 10 uel facis, sed hoc mecum tolerabile est: illud prorsus non fero, quod tenuitati nemo ignoscit, neque cuiquam, ut aliquem dicat pauperem . . . LAR. Quid praeterea? QVER. hui quantum adiciunt? Stultitiam neglegentiam somnum et gulam: patientia desidia, acrimonia crudelitati adsignantur. Sic uertuntur omnia. Nemo ad facultates, nemo ad censum respicit. Semper diues diligens, contra pauper neglegens. LAR. Censoribus haec reserua Querole. Nunc autem illud dicito, quod specialiter te inquietat et grauat. Nam ista quae 20 protulisti communia sunt et antiqua paupertatis crimina. Tamen tu neque diues neque pauper es. Hoc si agnosceres, felix eras. QVER. Scisne me nuper patrem

1 compara ω an comparas? compares *Canneg.* cum pare *Grut.* cum compare *praetulerim* | comesationes *V* comissationes *Klinkh.* 2 Quem tum *LV* quem tu *P* quanto *Klinkh.* cum ego

3 quanto ω uel tanto *add. Rp.* et tanto *Pareus* | dibacchationes *V* deb. *R* 6 optime *P* 7 tu michi *P* 9 hoc — facit *Querolo* *dat Orellius* | faciet *p* non pertinet ss. *Rp* 11 mecum] malum

Daniel 12 tenuitate *P* | neque cuiquam *om. Klinkh.* cuiquam licet *Daniel*² 13 ut] aut *P* sufficit *addendum uidetur* | Quid praeterea *Lari dedit Koenius* | preterea ω 14 hui *om. p* | quantam *C* | adiciunt $\sim$ *V* 15 somnum *VCR* somnium *L* | Paenitentia uel Paentientia *L* Patientia *VP* 16 adsignantur *LV* adsignatur *PRp* an adsignant? | nomina *Rittersh.* 18 neglegens *PR* negligens *LV* 19 querole $\sim$ *L* 22 s. tu neque — felix eris *f* | pauper es] es *om. C* 23 agnoscet et eris *f*

- amisisse? LAR. Seruasti praeceptum! speciale hoc plane est, hoc est quod nemini ante hac contigit. Quid igitur? Nonne hoc iustum fuit, bustum ut efferret filius? QVER. Fateor, sed pater ipse nihil reliquit.
- 5 LAR. Dura deploratio: exequias inanes tibi contigisse luges? Irasceris ergo, non doles. patri certe nihil defuit tibi que hodie nihil deficit. Non enim hoc parua hereditas. Suscensesne senio saltem extremo? Sibimet uixit, qui semper tibi? Vtinam tu heredibus tantum
- 10 relinquant, quantum reliquit Euclio. Dic ergo aliud, iam istinc nihil audio. QVER. Seruus mihi est quem tolerare nequeo, Pantomalus et mente et nomine. LAR. Felicem te Querole, si unus tibi est Pantomalus: multi Pantomalos habent. QVER. Sed plures audio qui suos
- 15 etiam laudant? LAR. Isti peiores habent. QVER. Cur igitur laudant? LAR. Quia quid deperdant nesciunt. QVER. Tempestas maxime fructus meos abstulit: numquid commune hoc fuit? LAR. Non uno genere homines puniuntur. Tibi tempestas obfuit, alter aliud pertulit.
- 20 QVER. Ohe consortes mei iam dudum nihil incommodi pertulerunt. LAR. Fallis turpiter. QVER. Da quaeso ueniam, ignorabam peculiarem tibi curam esse hanc de consortibus meis. Adhuc habeo quod obiciam: Vicinus mihi malus est. LAR. Ecce rem uere malam.
- 25 Tamen Querole de uno isto quantum etiam hic praestiterim uide: Vicinum malum pateris unum tantum; quid faciunt illi qui plures habent? QVER. Conserua istum quaeso Lar familiaris, ex uoto meo tuere quem praestitisti, ne forte nascentur duo. LAR. Quid si etiam

2 antehac nemini P 3 iustum hoc PRp 4 reliquid P
 6 post Irasceris punctum est Rp 7 tibi tibi que Canneg. 9 //uixit (co er. uidetur) P 10 reliquid P 11 iam] nam Rittersh.
 12 Pantom.] totus malus ss. p 13 Facilem ω felicem Rp
 ξείνα ξώοντας confert Barth. | tibi es L | multi multos Rittersh.
 16 quid perdant Rp 17 maxima Rittersh. |
 Nunquid V Lari dat Daniel 18 homines] omnes C 20
 Oe L Ohe V Sed P 24 est malus P 27 faciant Rittersh.
 28 J ante ex V | tuere om. P'

hinc uincimus? Dic quaeso nunc mihi: quem tu putas
 feliciorem? tete an istum de quo quereris? QVER.
 Quidnam hic simile est? Aut numquidnam dubitari
 potest feliciorem eum esse qui alterum queri conpellit,
 quam ille qui ad querelam confugit? LAR. Hem Querole, 5
 uis iam nunc facimus, ut infeliciorem esse hunc scias?
 QVER. Valde cupio. LAR. Sed hoc egomet tibi tantum
 indicabo. Paululum aurem accommoda. QVER. Cur
 non aperte loqueris? Numquidnam etiam tu times?
 LAR. Quidni timeam qui tecum uiuo? Aurem accom- 10
 moda. QVER. Age dicito. Hahahe, habeat teneat
 possideat seque cum suis. Laute edepol nos accipis
 doctor. LAR. Nonne? QVER. certe iam nihil conqueror.
 LAR. Quid istuc Querole? paululum tibi ita uidetur,
 rursum ad ingenium redis. Sed quoniam miserum te 15
 non doces, superest ut felicem comprobem. Dic quaeso
 Querole, sanus es? QVER. Ita arbitror. LAR. Quanti
 hoc aestimas? QVER. Hoc etiam imputas? LAR. O
 Querole sanus es et felicem te negas? Vide ne post-
 modum felicem te fuisse scias. QVER. Iam superius 20
 dixeram: bene mecum agitur, sed iuxta alios male.
 LAR. Certe apud te bene. QVER. Fateor. LAR. Quid
 quaeris amplius? QVER. Quare alii melius? LAR. Iam
 istud ad inuidiam pertinet. QVER. Sed recte inuideo,
 nam sum deterior inferioribus. LAR. Quid si feliciorem 25
 tete edoceo, quam sunt isti de quibus dicturus es?
 QVER. Tum igitur facies, post hac Querolus nullum

1 tu om. V' 2 te te ex ēē te factum uidetur L 3
 numquam ω numquid Daniel correxi 4 conpellit V 6 inf.
 ēē hunc P 7 Valde/cupio V | egomet in ras. pr. P 9
 numquid (om. nam) Rp 11 Hahahe — suis Lari dedit Can-
 neg. 13 Nonne Lari datur uulgo, personae om. ω | conqueror ~
 (sic) R 15 rursum a. i. redis Querolo dat Gruterus 16
 cōprobes P 18 hoc pr. ss. P | hoc etiam] i. sanitatem .s.
 inter bona add. Rp. 19 sanus—negas f | felicem te Rp 23
 quēris (e in ē al) L | aliis P 25 inferiori//bus (a er.) L | in-
 ferior deterioribus Grut. fort. Non uel Num sum d. i.

ut permittat queri. LAR. Vt negotium sit breuius et
lucidius, argumenta remoueo. Tu fortunam dicito,
cuius tibi condicio placeat, sortem autem quam ipse
uolueris iam nunc dabo. Tantum illud memento: Ne
5 putes posse te aliquid deplorare atque excipere unde
aliquid legeris. QVER. Placeat optio. Da mihi diuitias
atque honores militares uel mediocriter. LAR. Istud
tibi praestare ualeo. Verum illud uide, si tu ualeas
implere quod petis. QVER. Quid? LAR. Potes bellum
10 gerere? ferrum excipere? aciem rumpere? QVER. Istud
numquam potui. LAR. Cede igitur praemio atque ho-
noribus his qui possunt omnia. QVER. Saltem aliquid
nobis tribue in parte ciuili et ministeriali. LAR. Vis
ergo omnia et exigere et exsoluere? QVER. Attat hoc
15 excidit, iam neutrum uolo. Si quid igitur potes, Lar
familiaris, facito ut sim priuatus et potens. LAR. Po-
tentiam cuius modi requiris? QVER. Vt liceat mihi
spoliare non debentes, caedere alienos, uicinos autem
et spoliare et caedere. LAR. Hahahe, latrocinium, non
20 potentiam requiris. Hoc modo nescio edepol, quem
ad modum praestari hoc possit tibi. Tamen inueni,
habes quod exoptas: Vade ad Ligerem uiuito. QVER.
Quid tum? LAR. Illic iure gentium uiuunt homines,
ibi nullum est praestigium, ibi sententiae capitales de
25 robore proferuntur et scribuntur in ossibus; illic etiam
rustici perorant et priuati iudicant: ibi totum licet.

1 ut om. ω add. *Klinkh.* 2 fortunam *L'* 3 conditio
VP | autem] ante *P* 5 deflorare a. excerpere *Burmamn.*
6 legeris] i. elegeris add. *p* | Place/t (a er.) *P* placeat inquit
tibi optio aut electio mea *mg. add. Rp* 11 Caede ω | pre-
mio ω 12 his om. *P'* | Sal/tem (u er.) *L* 13 miserabili ω
et miseria me leua *Orellius, correxi* 14 nomina *Klinkh.* |
et exig.] et om. *Rp* | et exsol.] & ex aut *P* 15 uolo///// ω
Si *L* 17 liceat mihi *VPp* mihi liceat *L* 18 cedere ω
19 et non pot. *C* 21 ammodum *V* 22 ligerem *P* ligerem
(e in ras.) *V* 24 prestigium ω 25 robore] *gl. arbore Rp* |
in oss.] in del. *Daniel* | illic *P*

Si diues fueris, patus appellaberis: sic nostra loquitur Graecia. O siluae, o solitudines, quis uos dixit liberas? Multo maiora sunt quae tacemus, tamen interea hoc sufficit. QVER. Neque diues ego sum, neque robore uti cupio. Nolo iura haec siluestria. LAR. Pete igitur 5 aliquid mitius honestiusque, si iurgare non potes. QVER. Da mihi honorem qualem optinet togatus ille, muneras quem maxime. LAR. Rem prorsus facilem nunc petisti. Istud etiam si non possumus, possumus. Visne praestari hoc tibi? QVER. Nihil est quod plus 10 uelim. LAR. Vt maxima quaeque taceam: sume igitur tegmina hieme trunca et aestate duplicia; sume laneos coturnos, semper refluos laceros quos pluuia soluat, puluis compleat, caenum et sudor glutinet; sume calceos humili fluxos tegmine quos terra reuocet, fraudet 15 limus concolor. Aestum uestitis genibus, brumam nudis cruribus, in soccis hiemes, cancos in tubulis age; patere inordinatos labores, occursus antelucanos, iudicis conuiuium primum postmeridianum aut aestuosum aut algidum aut insanum aut serium. Vende 20 uocem, uende linguam, iras atque odium loca: In summa pauper esto et reporta penatibus pecuniarum aliquid, sed plus criminum. Plura etiam nunc adice-

1 patus] *fort. παχὺς FHaasius* | appellaueris *Cp* 2
 greca *P* | sollit. *P* | quid *P* | uos *om.* *P* non uos *Orellius* | di-
 xet (e in i c.) *P* 3 interea (a al.) *P* 4 ego sim *Rittersh.*
 7 qualō *P* | obtinet *V* 8 quem maxime muneras *Rp* |
 mmneras *P* 9 nun (c *rec. add.*) *L.* 10 praestari *V* praestare
LP l' ri ss. *P* atque ri *rec. add.* *L* | Nihil plus quod uelim
 (est *om.*) *Rp* 13 carceres ω calceos *Rp* l' calceos ss. *P* laceros

scripsi | ^v qos (pr. c.) *L* 14 et puluis *P* | pului *V'* | cenum *R*
 16 aestu *Rp* | uestis (ti ss.) *P* | bruma *L* (*Rp*) *P*² brumā *VP'*
 17 hieme et cancro *Grut.* | crancos *R* | in tubulis. age p.
Daniel, corr. Pithoeus 18 antelucanos iudicis coniunxit

Klinkh., at uide 41, 6 conuiuator iudicum 19 iudici (s *pr.*
 ss.) *V* 20 serum *P* 22 pauperes esto (ab edendo) *Koenius*
 23 dicerem ω adicerem *Klinkh.*

rem, nisi quod efferre istos melius est quam laedere
 QVER. Neque istud uolo. Da mihi diuitias quales
 consecuntur illi qui chartas agunt. LAR. Sume igitur
 uigilias et labores illorum quibus inuides. Aurum in
 5 iuuenta, patriam in senecta quaere, tiro agelli, uetera-
 nus fori, ratiocinator erudite, possessor rudis, incognitis
 familiaris, uicinis nouus omnem aetatem exosus agito,
 funus ut lautum pares. heredes autem deus ordinabit.
 Istis nolo inuideas Querole. Saepe condita luporum
 10 fiunt rapinae uulpium. QVER. Heia, nec chartas uolo.
 Tribue saltem nunc mihi peregrini illius et transma-
 rini mercatoris sacculum. LAR. Age igitur, conscende
 maria, te tuosque pariter undis et uentis credito. QVER.
 Istud egomet numquam uolui. Da mihi saltem uel
 15 capsas Titi. LAR. Sume igitur et podagram Titi.
 QVER. Minime. LAR. Neque tu capsas continges Titi.
 QVER. Neque istud uolo. Da mihi psaltrias et con-
 cubinulas, quales habet auarus ille fenerator aduena.
 LAR. Habes nunc plane tota mente quod rogas. Sus-
 20 cipe quod exoptas toto cum choro. sume Paphien
 Cytheren Briseiden, sed cum pondere Nestoris. QVER.
 Hahahe, quam ob rem? LAR. Habet hoc ille cuius tu
 sortem petisti. Eho Querole, numquam audisti: Nemo
 gratis bellus est? Aut haec cum illis habenda sunt,
 25 aut haec cum his amittenda sunt. QVER. Adhuc
 inuenio quod requiram: Da mihi saltem impudentiam,
 LAR. Urbane edepol, tu nunc omnia quae negauerim
 concupiscis. Si toto uis uti foro, esto impudens; sed

1 quod *om.* P 3 consequentur P | cartas VP 4 inuides
 pr. ss. L | curiam *Franc. Daniel* 5 iuuenta (in pr. ss.) P

6 eruditus c. S Victor. | rudi P 8 heroes LV heredes
 PRp hæredes *rec. add.* L 9 quer^sole P | Sepe VP 10

Heia] He P | ne cartas p 11 nunc saltem p | nun^c (c pr.
 ss.) L | michi nunc P 16 Neqtu *omisso compendio* L Neqtu
 V 21 breseiden ω | nestoris (n in ras.) V 22 ille] Nestor
 ss. p 23 Eho V Heo LP hae ó Rp 24 est pr. ss. L |
 illis L his VPR 25 Adhuc] Atat *Canneg.* 26 sqq. impud. V

sapientiae iactura facienda est nunc tibi. QVER. Quam ob rem? LAR. Quia sapiens nemo est impudens. QVER. At abi Lar familiaris cum tua disputatione. LAR. At abi Querole cum tua querimonia. QVER. Numquamne mutabitur calamitas? LAR. Quamdiu tu uixeris. QVER. 5 Felices ergo non sunt. LAR. Sunt aliqui, sed non illi quos tu putas. QVER. Quomodo? Si ostendero iam nunc tibi aliquem et sanum et diuitem, felicem hunc negabis? LAR. Diuitem potes nosse, sanum esse quid putas? QVER. Corpore bene ualere. LAR. Quid si 10 aegrotat animo? QVER. Istud egomet nescio. LAR. O Querole, inbecilla tantum uobis corpora uidentur: quantum animus est infirmior. Spes timor cupiditas auaritia desperatio esse felicem non sinunt. Quid si nescio quis ille alius in corde alius est in uultu? 15 Quid si laetus publice maeret domi? Vt maiora recticeam, quid si uxorem non amat? quid si uxorem nimis amat? QVER. Si nemo felix, nemo igitur iustus. LAR. Etiam hinc respondeo: Sunt aliqui fateor iusti prope, sed prima est horum calamitas. Estne aliquid 20 quod requiras? QVER. Immo edepol nihil. Meam mihi concede sortem, quando nihil melius repperi. LAR. Igitur quamquam felicem esse te constiterit, tamen etiamnunc beatiorem te futurum ut agnoscas uolo. Aurum hodie multum consequere. QVER. Ludis nos, 25 fieri hoc non potest. LAR. Quam ob causam? QVER. Quia non est uia. LAR. Sane difficile est nobis facere atque inuenire, quod tu non intellegis. QVER. Dic quaeso: Numquid rex aliquid largietur? LAR. Nihil.

impud. *L* 3 disputatione *LC* | Ast *R* 5 mutabis *L* mutabitur *VP* | o calamitas *Rp* 9 sanum esse] *ēē pr. ss. L* 11 egrotat *ω* 13 quantum] at quanto *c. S. Victor.* | t/imor (*r er. non i*) *L* 14 inesse *LPR* (.i. non esse *gl. Rp*) esse *V c. Victor.* | non s. *V* non *om. ceteri* | Quis si *p* 15 qualis ille est Daniel² *ex codice* (?) | ille] totum est hoc infelicitas *add. Rp* | est *ss. pr. L*

16 latus *P* | pulice *P* 19 hinc] huic *P* 21 michi *c. meam* sortem *P* 22 sortem] paupertatem *gl. p* 23 quamquam *ω* | te *om. C* 29 numquis *Grut.* rex aliquis *Wernsd.*

- QVER. Numquid amicus donabit aliquis? LAR. Nihil.
 QVER. Numquid ex transuerso quispiam me heredem
 instituet? LAR. Nihil minus. QVER. Numquid thesau-
 rus alicubi defossus apparebit ante oculos meos? LAR.
 5 Atqui si thesaurus domi tuae lateret, prius alteri esset
 ostendendus quam tibi. QVER. Et quemodmodum sum
 habiturus egomet, quod mihi nullus dabit? LAR. Vade
 iam nunc et quicquid contra te est, facito. QVER. Cur
 ita? LAR. Sic expedit. fallenti credito et circumuenienti
 10 operam atque adsensum accommoda, fures si ad te
 uenerint, excipe libenter. QVER. Tum si aliquis meis
 aedibus facem subiciet, iuberessne me oleum infundere?
 LAR. Noueram te crediturum non esse. QVER. Fures
 mihi ac praedones cui bono? LAR. Vt si quid tibi
 15 spei aut praesidii est, totum auferant. QVER. Cur ita?
 LAR. Vt sis diues. QVER. Quo modo? LAR. Bona si
 perdideris tua. QVER. Quam ob rem? LAR. Vt sis felix.
 QVER. Quo modo? LAR. Si fueris miser. QVER. Istud plane
 est quod saepe audiui: obscuris uera inuoluere. Sed
 20 quid facere me iubes? LAR. Quod contra te putas.
 QVER. Dic ergo quid sit, ne fortasse aliquid pro me
 faciam nescius. LAR. Quicquid egeris gesserisue hodie,
 pro te fiet. QVER. Quid si egomet nolo? LAR. Velis
 nolis, hodie bona fortuna aedes intrabit tuas. QVER.
 25 Quid si aedes obsero? LAR. Per fenestram defluet.
 QVER. Quid si et fenestras clausero? LAR. O stulte
 homo, prius est, ut hae pateant ipsaque sese tellus
 aperiat, quam ut tu excludas uel submoueas quod
 mutari non potest. QVER. Igitur, quantum intellego,

1 QVE L, in V promiscue QVE et QVER apparet | aliquid ω
 aliquis Klinkh. 4 meos?] interrogandi nota deest V 12

facem] .i. ignem p | iuberess P (iubesne C) 13 Nonueram
 P 14 predones L 15 praesidii ω 19—20 sed quid —
 putas ut iterationem odiosam eorum quae sunt supra delere
 uult Klinkh. | contra] .i. contrarium tibi p 25 obsecro (c in
 ras.) V 26 Quid & si P 27 he P tecta Koen. 28
 apperiat P

non mihi praestatur, quod uelim nolim faciundum est.
 LAR. Neque ego id expectabam, ut gratias ageres, sed ut
 Querolum te constaret in omnibus. QVER. Tu nunc
 quo tendis? LAR. In aedes tuas immo nostras me
 recipio. Inde ibo quolibet. Ita tamen usque quaque 5
 peruagabor, ut te numquam deseram. QVER. Incertus
 ego sum factus magis hodie quam semper fui. Quid
 ergo nunc faciam cum responso huius modi? Cui-
 quamne oraculum tale umquam datum est, ut ipse
 sibimet mala quaereret, aut non excluderet, si fieri 10
 posset, ingruentem miseriam? Perde, inquit, si quid
 est tibi domi, ut adquiras plurima. Mea si mihi au-
 ferantur, aliena quando aut quis dabit? Vade, inquit,
 fures require, praedones recipe in domum. Primum
 hoc si cognosci atque etiam si probari potuerit, nonne 15
 iudex iure optimo pessum dabit tamquam latronum
 conscium? Sed ubinam fures ipsos modo requiram?
 ubi inuestigem nescio. Vbinam illa est cohors fuli-
 ginosa uulcanosa atra, quae de die sub terra habitant,
 nocte in tectis ambulant. Vbi illi sunt qui urbane 20
 fibulas subducunt quique curtant balteos? Nisi fallor,
 unum ex ipsis uideo. Atque ecce rem gerit. Hem
 tibi clamo inpostor. Ohe cessa, euge seruata est fibula.
 Attat spes mihi nulla est: mandato excidi. Interdic-
 tum fuerat, ne obuiarem furibus: uerum ne excluderem, 25

1 mihi *pr. ss.* L ¹ /// P | praestator P | quod uelim ^{qd} nolim
 (qd *al. ss.*) P | non mihi *pr.* quod uelim: Faciundum est (*om.*
 nolim) *Klinkh.* | faciendum *Pp* patiundum *Grut.* 7 "hodie
 "magis P 8 ego C | Cuiusquam///ne V Cuiusquā/ne L cui-
 quamne *aut* cui usquam *Grut.* 9 un/quam V 10 quaereret ω
 d
 11 inq (d *al. ss.*) P | quid est] quidem P 12 adquiras V
 13 aliena] pro alia *ss. m. saec. XVI L* 14 praedones ω
 17 conscium (m *in ras.*) P 18 uestigem P | est/cohor/s P
 19 de die] de *om. R* | terras ω terris *Klinkh.* terra *scripsi*
 21 subdicunt P 22 ecce rem (e *in ras.*) P 23 Oe VL Oe P
 25 uerum ne] neue *Klinkh.*

hercle hoc stultum est; nihil prorsus hinc placet. Atque edepol nisi fallor, iste qui apud me est locutus, urbanus est homo. Num quodnam meritum nunc meum, ut mihi potissimum res diuina ostenderetur? Hic
 5 nescio quid est praestigii. Vereor hercle, ne furtum quod denuntiabat iam perfecerit. Ego me hac intus refero atque hominem, si repperero, continuo producam foras.

II 1 MANDROGERVS. SYCOFANTA. SARDANAPALLVS

MAND. Multum sese aliqui laudant qui uel fugaces
 10 feras uel pugnaces bestias aut uestigiis insequuntur aut cubilibus deprehendunt aut casu opprimunt. Quanto mihi maius est ingenium et lucrum, qui homines uenor publice? Sed quos homines? diuites et potentes et literatos maxime. Mandrogerus ego sum parasitorum
 15 omnium longe praestantissimus. Aula quaedam hic iacet, cuius odorem mihi trans maria uentus detulit. Cedant iuris conditores, cedant omnia cocorum ingenia, cedant Apici fercula: huius ollae conditum solus sciuit Euclio. Quid miramini? aurum est quod sequor,
 20 hoc est quod ultra maria et terras olet. Quid ad

^r
 1 prosus (r pr. ss.) L 3 Numquidnam Pp Numquidnam
 R | nunc ex hunc P 5 prestigii ω 7 produc/am P
 Personarum catalogus abest P qui non nisi MANDROGER'
 praefigit 9 ultum aliq sese P aliquid p | uel pr. ss. L |
 pugnaces feras u. fugaces b. VLP 10 insecuntur P 12
 mihi////maius P | inienium P | et l.] ad lucrum Canneg. | uenor]
 .i. deludo uel decipio R 13 post homines interrogandi nota
 erasa V | litteratos V literatos L dittheranos (ueteranos al.
 mg.) P 17 Caedant LV | Caedant L | cocorum V idem cum
 rasura super or P coqu. L 18 caedant L | Apicius (Apicus p)
 proprium nomen glotonis qui primus coquinae usum inuenit et
 de condituris multa scripsit consumptoque omni patrimonio pu-
 dore egestatis uenenum hausit. cuius et Iuuenalis in primo
 libro meminit gl. Rp | conditum] .i. saporem R 20 terras
 LP² terra VP¹

haec uos dicitis nouelli atque incipientes nunc mei? Quando haec discere potestis? quando sic intellegetis? quando sic docebitis? SYCOF. Atqui si scias, Mandrogerus noster, quale egomet somnium nocte hac uidi? MAND. Dic obsecro si quid est boni? SYCOF. Nocte 5 hac uidebam thesaurum quem sperabamus nobis uenisse in manus. MAND. Quid tum? SYCOF. Videbam ex parte solidos. MAND. Ah istud non placet. SYCOF. Erant praeterea uncinuli hamati, torques et catenulae. MAND. Dic quaeso, aliqua insuper non somniasti uincula et 10 uerbera? SARD. Infaustum hercle hominem, solum hic non uidit carcerem. Ohe homo prodigiose, ego te iamnunc explodo cum uerbis tuis. Nocte ista ego in somnis funus uidebam. MAND. Di te seruent hic bene. SARD. Et nos ipsi funus illud nescio quo ferebamus. 15 MAND. Optime. SARD. Insuper etiam deflebamus defunctum illum quasi alienum tamen. MAND. Audin tu istaec stulte homo? Talia egomet etiam manifesta malo quam tua somnia. Funus ad laetitiam spectat, lacrimae ad risum pertinent, et mortuum nos ferebamus: 20 manifestum est gaudium. Ego autem meum uobis narrabo somnium prorsus manifestissimum. Dicebat nescio quis somnianti nocte hac mihi seruari manifesta fide, nec cuiquam alteri concessum esse aurum illud inuenire nisi mihi. Sed insuper adiecit: ex istis 25 opibus hoc tantummodo mihi profuturum quod consumpsisset gula. SYCOF. Optime edepol somniasti. Quid autem aliud quaerimus, nisi tantum quod sufficiat uentri et gulae? SARD. Pulchre edepol somniasti,

5 SYCF V 7 Q^d tum (d al. ss.) P 8 Ha LP ah/ V
9 preterea LP | hamati L¹V² amati L²V¹P .i. circulati Rp |
catenule// P 10 quaeso uirgula super a adiecta L | ali (qu
al. ss.) P alia C 12 Oe L Ohe V hohe P 14 insomnis
ω in somnis Par. 16 MAND Optime S. I. e. deflebamus de-
sunt P 19 spectat (t al.) V 20 lacrimae V 24 au-
rum V 25 illum LP¹Rp illud VP²

- felicem te Mandrogerus nosque qui tecum sumus. MAND. Sed heus tu, Sycofanta noster, nisi me fallit traditio, iam peruenimus. SARD. Ipsa est platea quam requiris. SYCOF. Recurre ad aediculum cito. MAND.
- 5 Sacellum in parte, argentaria ex diuerso. SYCOF. Vtrumque sic est. MAND. Ventum est. Quid praeterea? MAND. Domus excelsa. SYCOF. Apparet. MAND. Illigineis foribus. SARD. Ipsa est. MAND. Attat quam humiles hic fenestras uideo? Euge hic frustra clauduntur fores. Tum praeterea inermes quantum inter sese distant regulae. Secura hercle regio hic mihi, et fures nil nocent. Sed interius mihi aurum olet. Alia temptandum est uia. Heia nunc Sycofanta noster tuque Sardanapalle: Si quid nobis ingenii comitatis et
- 15 uirtutis, nunc totum ostendite. Ego tamquam cynicus magister inuenta et inclusa trado gaudia, retia uosmet obsidete, dum percurro cubilia. Iam omnia tenetis animo quae iamdudum diximus quaeque exinde meditatur nocte ac die. SYCOF. De atrio porticus. MAND.
- 20 Recte rationem tenes. SARD. In sacrario tria sigilla. MAND. Conuenit. SYCOF. Arula in medio. MAND. Sic sunt omnia. SARD. Aurum ante aram. MAND. Hoc iam nostrum est. Quid, ipsius Queroli indicia iam tenetis? SYCOF. Melius hercle quam tua. Tu uide an diuinare
- 25 possis, nos mentiri nouimus. MAND. Ego istuc in parte

1 nos qui VLRpP¹ nos^q qui P² „fort. nos q, qui“ *rec. add.*
in L | sumus] .s. locuti gl. Rp 2 hus (pr. c.) L 4 Returre
V | aediculum ω aedulam Daniel | cito ex tito P 6 sic est]
est *rec. in ras* P | preterea LP 7 ex. MAND om. R 8 Illiginis
LP? Illigineis V ilignis R 9 hic pr. ss. L fenestras hic Rp
10 foras P¹ | preterea ω 13 temptandum (pr. ss.) V 14 sar-
donapalle L sardinapalle V sardinapelle (al. c.) P | comitatis]
hic prudentiae alias pulcritud gl. R 15 cinicus V 16
indusa L 17 cubila L V? P? cubilia Daniel 19 porti-
cus Inrecte ω M. Recte Daniel Tu recte Orellius in dextra.
M. Recte Klinkh. conl. p. 34, 23 20 sygilla P 22
Hoc etiam P (Hoc etiam iam C) 24 tuam p

hac deambulatum ibo, illinc observabo atque ubi res uel ratio postularit, continuo hic adero. SYCOF. Nos quoque paululum istac secedamus, ne suspicionem improbitas paret.

QVEROLVS. SYCOFANTA. SARDANAPALLVS II 2

QVER. Noster ille qui mecum est locutus, nusquam apparuit neque aliquid subripuit intus. Iste plane homo non fuit. SARD. Hem ipse est. Vellem hercle adire hunc hominem quem uidi modo. Ego magos mathematicosque noui, talem prorsus nescio. Hoc est diuinare hominem, non qualiter facere quidam risores solent. QVER. Hem quemnam diuinum isti esse dicunt? SARD. Sed hoc nouum est quod uidi modo. Vbi te aspexerit, primum tuo te reuocat nomine, dein parentes seruos atque omnem familiam exponet; quasi nouerit quid tota gesseris aetate quidue postea sis acturus, totum edisserit. QVER. Bellus hercle hic nescio qui est, non praetereunda est fabula. SYCOF. Quaeso sodes, adgrediamur hominem illum ratione qualibet. SARD. O me stultum atque ineptum qui non consului statim. SYCOF. Et ego hercle uellem, verum ut nosti non uacat. QVER. Cur non omnia *recogno*scō? saluete amici. SYCOF. Saluus esto qui saluos esse nos iubes.

2 adero /// /// /// /// (SYCOF *erasum uidetur deestque eius oratio*) QVERVLVS (*sequitur lacuna 24 litterarum*) Noster ille P 3 suspicionem V.

8 audire ω adire *scripsi* | hunc *om.* C | uidi modo] uidimus Rp (m⁹ *pro m legit librarius*) 9 noui] uidi P 10 qualiter /// facere (*diu er. uidetur, facere ni f. in ras.*) P 12 uidi modo] uidimus Rp 13 Vb¹ P | te uocat P 14 exponit Daniel² 15 gesseris P gesserit LV? 16 bellus] pro bono gl. R 17 qui/est (s *er.*) L qui est VP | es Rp est *om.* Klinkh. | preter ω eunda est *ex eundae sit* L | queso ω 19 O me V Omē LP¹ | //stultum (*di er.?*) P | consilui p 20 Uirum V | uacat V 21 Omā LV Omā P | agnosco ω *cor-rexi* 22 esse ss. P | esse non p

- QVER. Quid uos, secretumne aliquod? SARD. Secretum a populo, non secretum a sapientibus. QVER. De mago nescio quid uos audiui. SARD. Ita est, de nescio quo nunc sermo erat qui omnia diuinat. Verum quisnam
- 5 ille homo sit nescio. QVER. Estne talis aliquis? SARD. Maxime ergo, Sycofanta, ut dixeram, per te tuosque mi sodes te rogo, ut illac uenias mecum una simul. SYCOF. Iam dudum dixi, ultro et libenter irem, si uacuum nunc esset mihi. SARD. Mane paulisper. QVER.
- 10 Quaeso amice, ne te subripias tam cito, egomet quoque scire cupio, quisnam iste est, de quo sermo nunc erat. SYCOF. Edepol nescio, quid aliud mihi est negotii. Cognati atque amici iam dudum me expectant domi. SARD. Magna hercle hominis difficultas et per-
- 15 suasio. Neque nunc te amici expectant neque cognati. Paulisper mane. QVER. Quaeso amice, si mea non est odiosa societas, consulere uobiscum uolo. SARD. Vereor hercle, ne difficilem se nobis faciat, si plures uidet. SYCOF. Optime edepol. Ecce sodes comitem quaere-
- 20 bas, habes. Mihi molestus ne sies. QVER. Quaeso amice, si huic ita uidetur, abeat: nos illac una simul. SARD. Atqui isto nobis est opus, quoniam hominem illum uidit et nouit bene. QVER. Iustum est, ut nobis hodie operam impendas, quoniam sic ratio expostulat.
- 25 SYCOF. Immo hercle iste illum nouit melius atque ille hunc familiariter. QVER. Sed quaeso nunc uestram fidem, quisnam hic homo est, uel cuius loci? SYCOF. Quantum comperi, Mandrogerus uocatur, hoc scio. QVER. Attat pulchrum hercle nomen, iam hoc de

1 aliquod *LVP*² aliquid *P¹Rp* 3 nescio quo *Klinkh.*
4 quisnam *ex* quidnam *L* 6 Maxime. Ergo *Grut.* 7 mi
sides *P* | uenias *bis scriptum L* semel *VPRp* | metum *P* 9
nunc *pr. ss. L* 15 expectant amici *P* 16 mane pau-
lisper *C* | amici *p* 17 [†]odiosa *P* 20 sties *P* 21 habeat *ω*
abeat *Pithoeus* | sumul *L* | .s. eamus add. *Rp* 22 atque *ω* at-
qui *Pithoeus* | isto *pr. ss. L* ista *P* 23 est~ *L* 24 inp.
L imp. *VP* 25 iste (e *ex a*) *P* 28 hoc nescio *P* 29
hercle *om. Rp* | hoc] hinc *Canneg.*

magis existimo. SYCOF. Primum praeterita edicit. Si omnia cognoscis, tum de futuris disserit. QVER. Magum hercle hominem tu narras: et consuli hunc non placet? SYCOF. Volo equidem, sed paulisper non uacat. QVER. Age da operam amicis, nobis quoque similiter 5 impera, si quid uoles. SYCOF. Habeo gratiam; quoniam istud uultis, fiat. Sed audite quid loquor: huius modi homines impostores esse. QVER. Hem sodes, ipsud uolebam dicere. Certe ferulas non habet neque cum turbis ambulat. SYCOF. Hahahe, tales hercle consulere 10 hic deberet homo curiosissimus. SARD. Verbis quantum uult ille fallat, plus de nobis non licet. SYCOF. Si uobis ita uidetur, placeat, ut ego hominem scisciter atque ut omnia perquiram non uno modo. Si mihi ille de omnibus respondere potuerit, sciatis uere hunc 15 esse diuinum uel magum. SARD. Dixisti optime, sed eccum ipse hac praeterit. ita ut uolui contigit. Quanta in ingressu grauitas, quanta in uultu dignitas? QVER. Adgrediamur hominem atque a publico seuocemus, ut secreto disseras.

20

QVEROLVS. MANDROGERVS. SYCOFANTA. II 3 SARDANAPALLVS

QVER. Salue Mandrogerus. MAND. Saluos esse uolo. QVER. Tu quoque incolumis esto sacerdotum

1 preterita ω 2 recognoscis *R* agnoscis *Orellius* somnia cognoscit *Scaliger* | Magum *LV?* Magnum *PR* 3 tu hominem *P*
4 non uacat] mane *P* 5 simileter *L* 7 q *P* 8 inp. *LP?*
imp. *V* | impostores] st ex rt pr. c. *V* | ipsud *VL²* ipsū id *P*
ipsud ex ipuid ni f. *L* 11 hic om. *Rp* 12 de nobis] gl. pro in
nos *R* contra nos *p* 13 placeat *P* | scisciter (e ex u) *P*
14 mihi *L* michi *P* m// *V* 16 esse hunc *Pp* | magnum *P*
(et magum *C*) | SARD in ras. *V* | et cum *P* 17 preterit ω
20 disserat *L* disseras *VRp* disserant *P* | desunt nomina praeter
SARDANABALLVS (sic) *P* | SARD.] litt. A syllabae DAN in ras. *V*.
21 Saluos esse uos uolo *C* *Rp* at uos pr. ss. *P* 22 post uolo uersus
dimidia pars usque ad marginem textu caret *P* | incolomis *PR*

maxime, quoniam laudaris ac diligere plurimum merito tuo. SYCOF. Scin tu Mandrogerus, quid ex te uolumus noscere? MAND. Quaenam? fortasse noui. SYCOF. Consulere de quibusdam uolumus et cognoscere tuam
5 insignem sapientiam. MAND. Non equidem constitueram, sed quoniam ita uultis, consulite, ut respondeam. SYCOF. Quaesumus, ut libenter nobis operam tuam impendas. Prolixa nunc disceptatione opus est. MAND. Dicite quid uelit. SYCOF. Primum ut exponas quae
10 sumus, quae sunt optima sacrorum genera uel cultu facilia. MAND. Duo sunt genera potestatum: unum est quod iubet, aliud quod obsecundat: Sic reguntur omnia. Praeclarior maiorum potestas, sed minorum saepe utilior gratia. Verum de maioribus
15 neque mihi dicere neque uobis audire est utile. Itaque si et inuidiam et sumptum euitatis, sperate ab inferioribus. SYCOF. Quaenam ista sunt obsequia, quibus obsequi nunc oportet? MAND. Dicam celeriter. Tria sunt in primis: planetae potentes, anseres im-
20 portuni et cynocephali truces. Has tu effigies omnibus in fanis et sacellis si intueri uel placare potueris, nihil est obstare quod possit tibi. SYCOF. Illosne quaeso tu mihi planetas loqueris, numeris qui totum rotant? MAND. Ipsos nec uisu faciles nec dictu affa-
25 biles, atomos in ore uoluunt, stellas numerant, maria aestimant, sola mutare non possunt sua. SYCOF. Ego met audieram, quod ipsi omnia gubernarent. MAND.

2 uolumus *R* 3 noscere] no *pr.* ss. *P* | Quaenam *Rittersh.*
8 impendas *LP* imp. *V* | nunc] ñ *R* | òpus discèptatione est *L* |
disceptione *C* 9 Primū/ (s *er.*, ù *ex u pr.*) *L* 11 facil-
lima *p* 13 s. Praeclarior — gratia *f* 18 "nunc 'obsequi *V*
19 importuni *LV* inportum (*sic*) *P* 20 cynocephali *LP* | effu-
gies *L* effigies *VP* 21 intueri (*ri in lacuna 4 litterarum*) *V*
intuare *LP*? unde inturare *Danaeus* mitigare *Daniel* |
^a
placere *P* 25 in orbe *Caneg.* 26 estimant *VP* |
sola /// /// mutare (mutare bis fuisse scriptum uidetur) *P* 27
gubernare *ω correxi*

Hahahe, hic si aliquid gubernari censes, nescio ubi naufragium dixeris. Vbi rerum omnium penuriam esse norunt, illic homines congregant. Summa est medella, uicissim alia ut euerrant loca. Messes hac atque illac transferunt diris tempestatibus omnesque 5 fructus paucorum improbitas capit. SARD. Nonum tibi est transferri messes? MAND. Istis licet rerum omnium species atque formas ut libuerit uertere. Sed quot gradibus et transfusionibus? aliud ex alio iubent. Triticum ex uino subito fieri uideas, uinum ex tritico. 10 Iam flaua seges hordei facile efficitur ex quouis titulo et nomine. Mortales uero animas siue inferis siue superis addere nullus labor. SARD. Vides ergo tam potentes placari oportere? MAND. Hahahe, paucis hoc licet, sacraria istaec nimis superba sunt et sumptuosa 15 maxime: si obaudire uultis, exiguo uotum soli sacello soluite. SYCOF. Et oracula istaec ubinam specialiter sunt expetenda? MAND. Vbi libet, hac atque illac, sursum deorsum, in terra in mari. SVCOF. Et quisnam infelix deprehendere aut adire possit haec tam uaga 20 sidera? MAND. Adire *non* facile est, abire impossibile. SYCOF. Quam ob rem? MAND. Mysteria sunt in aditu diuersa et occulta, quae nos soli nouimus: Arpyiae, cynocephali, furiae, ululae, nocturnae striges. Absentes hydrys congregant, praesentes uirgis submouent. Ita 25

.n.

3 non regant *L* non regant *P* ñ regant congregant (*posterior uox pr. del.*) *V* congregant *Rp* 4 medela *PR* | euertant *VP* euer-
h
tat *L* euerant *Daniel*² | ac *P* 8 Sed] SARD. ss. *P* | quot *VP*² *R*
quod *LP*¹ 9 interrogandi nota erasa *V* | aliud] MAND. ss. *P*
15 sumptuosa: Maxime si ω *post* maxime *dist.* *Klinkh.* 17
SYCOF. Et] Et *er.* *P* | oracula *VP*? oracl'a *L* oracula *C* |
istaec] ista// *P* | spetialiter ω 18 expetenta (ss. d)
V 19 in terra *om.* *P* | et in mari *p* | Ecquisnam *Grut.* 20
uaria uulgo 21 facile ω difficile *Klinkh.* *propter p.* 30, 1.
1
ego non addidi 22 aũditu *P* 23 Arpigiae *VP* Arpigae
pr. c. L 24 cynocephali] capripedes *al. in ras.* *V* ubi se-
quitur lacuna 3 litterarum

Circen, Proteum patrem. SARD. Edepol neque isti placent. Cynocephalos nunc expone, si meliores putas. MAND. Isti sunt, qui in fanis ac sacellis observant uela et limina, quibus a pectore capita sunt canina, alui *obesi*, pandae manus: aeditui custodesque istos 5 Hecuba quondam, postquam uere facta est canis, Anubi nupta nostro latranti deo, omnibus templis ac delubris semper denos edidit. Sic a pectore biformes, infra homines, sursum feras. Itaque ubi ignotus precator templa petierit, hinc atque hinc multisono cuncti la- 10 tratu fremunt. Vt adeas, tantum dabis, ut perorare liceat, multo plus dabis. Mysterium de religione faciunt et commercium. Quae communia sunt et gratuita, uendunt foris. Istis omnibus litandum: si paruo nequeas; at quanti queas. Respicite ad homines pote- 15 statesque uestras et nobis ueniam date mihi que credite: deus facilius aditur quam probe cognoscitur. SYCOF. Actum est neque istos uolo, nihilque inter omnia quae narrasti improbius puto. SARD. Felices uos qui non cynocephalos pertulistis. Ego autem ipsum uidi Cer- 20 berum, ubi, nisi ramus aureus adfuisset, Aeneas non

1 circien *p* | protheum ω | patrē prōtheum *L* 2 pla-
ⁿ
cet (*pr. c.*) *L* 4 et] ad *Canneg.* 5 alui des ω aluides *uno uerbo*
C alui densi *R* aluidens i *p* albi dentes *Rittersh.*, alui grandes
Daniel auidae et *uir doctus ap. Daniel.* alui pedes *Koen.*, alipedes
Canneg., alui obesi *scripsi* | *pro* pandae *al. in ras. curue habet V* |
^{ubi}
aedituos *Canneg.* 6 ecuba ω | an (ubi *ss. al.*) *V* 7 latrati
(*al. c.*) *L* 8 sep *R* | denis (*pr. c.*) *L* 9 homines *L* |
ⁿ
ignotos *P* 11 orare *P* 13 commertium *L* | cōmunia
(o *ex u*) *P* 15 at *L* ut *VRp* aut *P* 16 mihi (*om. que*)
C Rp 17 facili/us (f *er. P* | aditur] acbtur *P* (acbutur *C*) |
prole *LV* prolem *P* | cognitur ω | prole cognoscitur *Daniel*
probe *c. Anonymus Leid. n. 501* probe colitur *Daniel*² aditur,
Querole, quam cognoscitur *Scaliger* proles cognoscitur *Canneg.*
pro te uel pro re cogitur *Klinkh.* quam pro templis ianitor
Lennepius pro lite cognitor *Wernsdorfius* 18 istum *p* 19
potō *L* | Felices] *Mandrogero tribuit Klinkh.* 20 cinoce falsos
P | uidere malim *Canneg.* 21 *Vergili A. VI* 406.

euaserat. SYCOF. Quid de simiis? MAND. Istae sunt quae futura scribunt, gesta quae uos dicitis, hominumque fata leuibus uoluunt paginis. Non quidem periculosa haec animalia, sed molesta atque improba.

5 Quas illic sannas, quos corymbos uideas, si nummos asperseris? Nam si insuper nuces et sorba dederis, omnem popellum ceperis. SYCOF. Arpyias quaeso praeteristi quae semper rapiunt et uorant. MAND. Istae sunt quae uota hominum obseruant atque honores

10 numinum. Non solum sollemnia, uerum etiam extraordinaria requirunt et parentum debita. Si aliquid ad diem praesentatum non est, cum tormentis exigunt. Hac atque illac totum per orbem iuxta terras peruolant. Digitos ad praedam exacuunt curuis timen-

15 dos unguibus. Semperque mensis aduolant, quod contingunt, auferunt, quod relinquunt, polluant. Istaec prodigia alere quam nosse malo. Sed neutrum placet. SARD. Noctiuagas etiam praeteristi, celeres, capripedes, hircuicomantes. MAND. Innumerabilia sunt haec pro-

20 digia, sed ignaua et uilia. Solum hoc est quod secuntur atque obseruant unice Panem deum. SYCOF. Omnia sacra tute ipse improbasti: quatenam igitur praedicas? MAND. Quoniam simpliciter interrogastis, scitote inter istaec omnia nihil esse melius, quam ut

25 aliqui fato nascatur bono. QVER. Et ita suspicamur.

1 simiis] sim' P 2 gestaque quae *Canneg.* 3 paginis
bis V 5 illac P | corimbo P colymbos *i. νυβιστεύματα*, sal-
tationes Scaliger ronchos *ATurnebus* | nummos non asp. ω non
del. *Klinkh.* 7 pupillum ω popellum *Canneg.* | Arpyias L
Arpygias (*gias al. m.*) V Arp///gias (*hi er.*) P | queso P 8
uolant ω uorant *Klinkh.* 9 h numinum P 10 sollemnia
P *i.* consuetudinarios *gl. R* 11 debitū L¹ 12 pres. ω

13 iuxta//terras P 14 predam ω | exaguunt P 16 Istahec
PRp 17 alere] ualere C 18 Noctiuagos CRp | Noctiuaga-
gas // praeteristi (*etiam om.*) P | praeteristi ω | celeres] & ss. P
20 sequuntur LV² secuntur V¹P 21 deum] dm ω domini
Daniel | atque ss. P 23 predicas ω | MAND *om.* P¹ | interro-
gasti C 24 ista hec PR | omnia V

Sed fatum ipsum qualiter tandem coli uel propitiari potest? MAND. Dicam: genii sunt colendi, quoniam ipsi decreta factorum regunt. Isti sunt placandi atque exorandi simulque, si qua intra aedes latet, mala fortuna uincienda atque exportanda est. QVER. Pulchre 5 edepol doces, sed ut facilius nunc sequamur omnia, da nobis experimentum tuae potestatis et sapientiae. quoniam ea quae noueras narrasti, nunc, si potes, ea quae nescis dicito. MAND. Non equidem ex integro fieri istud potest. Tamen accipite pauca de quibus 10 intellegatis cetera. Certe egomet neque mores neque facultates uestras didici. SARD. Certum est. MAND. Tu Sardanapalle pauper es. SARD. Agnosco, uerum tamen uereor, ne plures hoc sciant. MAND. Humili loco natus. SARD. Ita est. MAND. Ideo tibi contra regium 15 nomen datum est. SARD. Ita aiunt. MAND. Homo es uorax, petulans et calamitosissimus. SARD. Eho Mandrogerus, numquidnam hoc sum precatus, ut uitia enarres mea? MAND. Mentiri mihi non licet. Estne adhuc quod narrare me uelis? SARD. Vtinam ne istaec 20 quidem de me locutus esses! si quidem ulterius, haec amicis dicito. SYCOF. Ego te Mandrogerus hoc exoro, futura nunc mihi ut enarres, et ea tantummodo quae sunt bona. MAND. Ego non possum nisi a capite exponere. Tu Sycofanta nobili et claro natus es loco. 25 SYCOF. Ita est. MAND. Ab initio nequam. SYCOF. Etiam hoc confiteor, manet. MAND. Damna te premunt. SYCOF. Verum est. MAND. Periculum saepe tibi incumbit igni ferro flumine. SYCOF. Pulchre edepol om-

1 coli] *in ras.* colt *P* (coli uel *om.* *C*) 5 uinciendu *P* | export.] *ex al. ss.* *P* | post est *rasura P* 9 nescitis *P*¹ 11 intellegatis *VLP*² intellegas *L*¹ | caetera *LP* 13 sardina-
palle *VP* | Veruntamen *L* 14 sciat *p* 15 contra] *i.* per con-
trarium *gl. L* 17 calamita/sissimus (*s post a er.*) *P* | Heo *LP*
Eho *V* 18 suprecatus *P* 19 non *om. P* | Estne *VR* Esne *LP*?
20 adhuc aliquid quod *Rp* | ista et *LV* ista hec *P* 21 si quid u.

hoc *Canneg. f.* si quid est 27 Dampna *P* 29 fero (*al. c.*) *V*

- nia narrauit quasi qui mecum uixerit. MAND. Datum tibi est de proprio nihil habere. SYCOF. Intellego. MAND. Sed de alieno plurimum. SYCOF. Iam istud nobis sufficit. Nunc illud te quaesumus, ut etiam
- 5 huic responsa tribuas homini minime malo. MAND. Ita fiat. Heus tu amice, tun Querolus diceris? QVER. Di te seruent, ita est. MAND. Quid horae nuncupamus? SYCOF. Inter sextam et tertiam. MAND. Nihil fefellit, de clepsydra respondisse hominem putes. Hem
- 10 quid igitur? Mars trigonus, Saturnus Venerem respicit, Iuppiter quadratus, Mercurius huic iratus, sol rotundus, luna in saltu est. Collegi omnem iam genesim tuam Querole. Mala fortuna te premit. QVER. Agnosco. MAND. Pater nihil reliquit, amici nihil largiuntur.
- 15 QVER. Verum est. MAND. Vis totum audire? Vicinum malum pateris, seruum pessimum. QVER. Agnosco omnia. MAND. Vis et nomina seruulorum tibimet etiam nunc eloquar? QVER. Audire cupio. MAND. Seruus tibi est Pantomalus. QVER. Verum est. MAND. Est alter
- 20 Zeta. QVER. Manifestum est. SYCOF. O sacerdotem diuinum. MAND. Visne adhuc amplius? scisne a me domum tuam ignorari? QVER. Maxime. MAND. Porticus tibi est in dextra, ut ingrediaris, sacrarium e diuerso. QVER. Ita sunt omnia. MAND. In sacrario
- 25 tria sigilla. QVER. Verum est. MAN. Tutelae unum, geniorum duo. QVER. Iam iam comprobasti potestatem

6 heus te R | tuñ L tun V tu/ P ne (om. tu) Rp 7 dii ω |
 QVER. Dii te — nuncupamus? MAND. Inter — tertiam. Syc.
 Nihil — putes QVER. Hem q. igitur? MAND. Mars etc. nescio
quis in Danielis ed. altera | orae p 8 sextam] secundam *Daniel marg.* | tertiam] septimam *Klinkh.* | MAND. Nihil VPR
 QVER. Nihil L' Queroli nomen erasum L² 9 cleps.] horolo-
 gium aquaticum gl. R | hōminem respōdisse L 10 sqq.
 Mars — saltu est et Mala — premit *Luitprandus Antapod. I*
c. 11 11 iupiter P | huic] tibi *Liutpr.* 13 te premit] te-
 pñit L 14 reliquid P 17 seru.] famulorum Rp 20 Geta
Daniel hic et infra 23 ut] unde Canneg. 26 iamiam] iam CRp
 „f. iam tuam“ *Daniel in L adnotauit*

ac disciplinam. nunc remedium promito. MAND. Tibi
celeriter consuli potest et sine sumptu ac mora. Sa-
crarium certe solum ac secretum est. QVER. Ita. MAND.
Certe nihil est illic conditum. QVER. Nihil praeter
sigilla. MAND. Sollemnitas quaedam ibidem celebranda 5
est, sed religio tecum omnes exclusit foras. QVER.
Vt libet. MAND. Religio per extraneos celebranda est.
QVER. Ita fiat. MAND. Sed quosnam possumus nunc
inuenire tam cito? optimum erat atque oportunum,
isti si uellent operam nunc tibi dare. QVER. Quaeso 10
amici, officium nunc et religionem impendite. Ego
quoque, si opus fuerit, uobis operam praestabo meam.
SYCOF. Nihil quidem istinc nouimus, sed si ita facto
opus est, fiat. SARD. Inhumanum est uotis operam
denegare. MAND. Bene dicitis, ambo estis boni. QVER. 15
Pro nefas, mene quasi ex consilio nunc solum fore.
Hem Pantomale, celeriter iam nunc peruola et arbitrum
uicinum nostrum, ubicumque iam nunc reppereris, us-
que ad nos pertrahe. Sed noui egomet te: Vade iam
nunc et cauponibus tete hodie colloca. MAND. Nescis 20
Querole factum ac decretum mouentis rei? QVER.
Quid igitur? MAND. Hora est synastria, istaec mihi
placet. Nisi iam nunc aliquid geritur, frustra huc
uenimus. QVER. Eamus igitur intus. MAND. Tu prae-
cede, nos tecum simul. Hem quod exciderat: Estne 25

1 promitte C | Vbi ω Tibi Daniel 3 Itast Canneg.
4 illi L illic VPRp | preter LP 5 Sollempnitas P 6
sed — excludit in ras. P | excludit PRp 7 est] ē al. V
8 Si LP? V² Se V¹ Sed scripsi | quos iam Canneg. Si quos
nunc possimus Klinkh. | nunc ss. P 9 tam cito in ras. P |
oport. ω 11 impendite Ego (arculo pr. m. coniuncta uerba) L
14 Inumanum (h al. ss.) V 15 naegare P 16 nunc VPR non
L 17 patomale P | nunc iam P | arbitrum] iudicem gl. R
18 repperis (pr. c.) L 20 Nescio P¹ 21 factum V fatum Daniel |
ac decretum ss. P | monentis rei ω momentis regi Pithoeus i.
imminentis gl. Rp mouentis scripsi 22 constellationaria gl. R |
Synastria istaec Pithoeus coniunxit | Ista hec PR 23 placent
P 24 intus (intu in ras.) P | precede L 25 sumus ω correxi

aliqua tibi arcula inanis? QVER. Non una quidem.
MAND. Una tantum est opus, in qua lustrum illud
exportetur foras. QVER. Ego et claves largior, ut in-
clusa excludatur calamitas. MAND. Omnia sunt per-
5 acta, quod bonum faustum felixque sit huic domui.
Nos praesto sumus.

II 4

PANTOMALVS SERVVS

PANT. Omnes quidem dominos malos esse con-
stat, et manifestissimum est. Verum satis sum ex-
pertus nihil esse deterius meo. Non quidem pericu-
10 losus ille est homo, verum ingratus nimium et rancidus.
Furtum si admissum domi fuerit, execratur tamquam
aliquod scelus. Si dest tui aliquid, uide ut continuo
clamat et maledicit quam male. Sedile mensam lectum
si aliquis in ignem iniciat, festinatio nostra ut solet,
15 etiam hinc quaeritur. Tecta si percolent, si confrin-
gantur fores, omnia ad se reuocat, omnia requirit.
hercle hic non potest ferri. Expensas autem rationes-
que totas propria perscribit manu. Quidquid expensum
non docetur, postulat reddi sibi. In itinere autem
20 quam ingratus atque intractabilis. Quotiens est autem
antelucandum, primum uino, dein somno indulgemus:
hinc primum est iurgium. Post autem inter somnum
et motum necesse est, ut sequantur plurima: Turba
trepida, perquisitio iumentorum, custodum fuga, mulae

2 opus// in P 3 QVER /Ergo P | Ergo ω corr. Daniel | in
clausa P 4 parata Grut. 5 sit. huic d. nos R 7 PANT. Omnes
V PANT. om. LP 8 expertus//nichil (st er.) P 11 fuerit domi Rp
12 destui L de | stui V destitui PRp destrui Daniel | uideat ω
uiderit Rp | si dest tui aliquid, uide ut scripsi 14 in inignem P
15 quaeritur queritur LP V | percolent] .i. si pluuiā transfundantur
P | confringatur (pr. c.) L 17 ferri in ras. P feri V fieri
p | Expensas L¹ 18 proprias ss P | quidquid V 20 est
al. ss. P | .i. ante lucem surgendum gl. R 23 metum ω
temetum Daniel motum Klinkh. et Wernsd. 24 trepidatio
Rittersh.

disparet, iuncturae inuersae, mulio nec se regens: hinc
 rursus noua in itinere culpa. Quando autem alius
 facit iter, paulisper patientia totum istud emendat et
 mora. At contra Querolus causam ex causa quaerit,
 aliud ex alio ligat. Moueri inutile carpentum non 5
 uult neque animal debile: continuo conclamat: „Quare
 istud non suggessisti prius?“ quasi ille prius uidere
 hoc non potuerit. O iniqua dominatio. Ipse autem
 si culpam fortassis aduertit, dissimulat et tacet et tum
 litem intendit, quando excusatio nulla iam subest, ne 10
 postea succurrat illud: „iam uolebam facere“, „iam
 uolebam dicere“. iam, quotiens ultro citroque extrudi-
 mur, necesse est remeare ad diem. Atque, ut agno-
 scatis penitus artem hominis pessimi, unam semper
 ultra iustum nobis largitur diem, ut ad praescriptum 15
 reuertamur. Nonne iste irarum causas quaeritat? Nos
 autem semper quicquid libet, aliud alio fuerit tempore,
 illam nobis specialiter diem tribuimus qua redituri
 sumus: Itaque dominus, qui falli sese non uult neque
 decipi, quem Kalendis uelit adesse, redire iubet pri- 20
 die. Illud autem quale est, quod temulentum execratur
 atque agnoscit quam cito? modum qualitatemque uini
 in uultu et labiis primo conspectu uidet [falli se pror-

1 inuersae (i in ras.) P | nec mulas nec se Orellius | huic
 rei prorsus ω hinc rursus Klinkh. 2 itinere (e in ras.) P |
 aliud fuit. sit ω fit uulgo alius facit iter Klinkh. 3 et om.
 ω add. Klinkh. 5 litigat Canneg. | moueri uel nouare Rittersh.

6 continuoque clamat ω correxi 8 O iniqua] O q^u seua (in
 ras. excepta ua syllaba) V 9 tum] cum p 10 litem in-
 tendit] licet tendit P 11 iam uolebam dicere om. P 14 artem
 VP . . . em L euanuerunt priora, ar adscripsit m. s. XVII,

uel mentem Daniel 15 largiter P | causas om. P 16 quae-
 rit P 17 quicquid] quic in ras. P (quidlibet C²) 19 simus
 p uult ω 20 post pridie lacuna sex litterarum extremo in uersu
 V 21 quale om. P | temulentum (v pr. ss.) V | execratur P
 23 uultu ω at o ex u pr. L | s. Falli — solent uncinis inclusit
 Klinkh. | se ss. P

sus non uolt neque circumueniri, ut solent]. Quisquamne huic possit bene aut seruire aut obsequi? calidam fumosam non uolt neque calices unguentatos. Quænam hæc sunt deliciae? urceolum contusum et
 5 infractum, oenophorum exauriculatum et sordidum, ampullam truncam rimosamque depstis fultam cerulis non simpliciter intuetur: bilem tenere uix potest. Iam excogitare nequeo, quid sit quod tam prauis placere possit moribus. Vinum autem corruptum tenuatum-
 10 que lymphis continuo intellegit. Solemus etiam uinum uino admiscere: Numquid adulterinum dici hoc potest, cum lagoena uetere castrata suco rursus completur nouo? Etiam hoc Querolus crimen indignum putat et, ut est nequitia, suspicatur hoc statim. Ipsum
 15 etiam paxillum argenti leuib^hus tunsum tympanis limari commutarique semper credit, quia factum est semel. Quantula est autem discretio? In argento certe unus est color: Nam de solidis mutandis mille sunt praestigia. „Muta remuta“ facimus, et hoc mu-
 20 tari non potest. Has saltem distingui non oportet tam gemellas formulas. Quid tam simile quam solidus solido est? Etiam hic distantia quaeritur in auro: uoltus, aetas et color, nobilitas, litteratura, patria,

1 uolt *LVP* uult *R* | circumuerit (*al. niri ss.*) *P* 3 uolt] *o ex u pr. L* | ul' patenam *mg. al. add. P* 4 contunsum *C* 5 yno-
 forum *ω* 6 limosam *ω* *correx*i | densis *ω* *correx*i 7 bilem] .i. amaritudinem fellis *gl. R* 9 moribus possit *Rp* | Vnum *LV?* Vinum *P* 11 Nunquid *V* | adulterium *ω* *correx*i | hoc *om. C* 12

lagoena *R* | suco//rus' (*r al. ss.*) *P* | suco] .i. uino *R* sacco *Rit-*
tersh.: sic *Plinius XVIII* 53 inueterari uina saccisque castrari,
item XXIII 45 *XVIII* 138 13 compl. *V* | hoc *om. P* | crimen
 (*ri in ras.*) *P* 14 & ut *LV?* & *om. P* 15 paxillum *L* |

tensum *ω* tunsum *Wernsd.* | tīpanis *P* triumphanis (*gl. .i. foliis*)
Rp 18 solidis] .i. nummis uel denariis *R* | millae *L* 19
 mutare muta *p* | facimus] .i. dicimus *gl. R* facinus *Canneg.* | et

hoc] .s. argentum *R* 20 saltim *V*¹ saltem *LV*²*P* | portet *P*
 23 uoltus] *o ex u pr. V* | color] *or ex ur pr. L*

grauitas usque ad scriptulos quaeritur in auro plus
 quam in homine. Itaque ubi aurum est, totum est.
 Hoc ante Querolus ignorabat, sed mali perdunt bonos.
 Ille autem arbiter, ad quem nunc eo, quam sceleratus
 est homo! seruis alimenta minuit, opus autem plus 5
 iusto imperat. Inuerso hercle modio si liceret, turpe
 eliceret lucrum. Itaque si quando isti casu uel con-
 sulto se uident, tunc inuicem sese docent. Et tamen
 hercle, ut omnia dicantur: si necesse est, malo meum.
 Adhuc ille noster qualiscumque est, tamen auarus non 10
 est in suos. Solum illud est quod nimium crebro
 uerberat semperque clamat. Itaque illis ambobus deus
 iratus sit. Et non sumus tamen tam miseri atque
 tam stulti, quam quidam putant. Aliqui somnulentos
 nos esse credunt, quoniam somniculamur de die. Nos 15
 autem id facimus uigiliarum causa, quia uigilamus
 noctibus. Famulus qui diurnis quiescit horis, omni
 uigilat tempore. Nihil umquam melius in rebus hu-
 manis fecisse naturam quam noctem puto. Illa est
 dies nostra; tunc aguntur omnia. Nocte balneas adi- 20
 mus, quamuis sollicitet dies. Lauamus autem cum
 pedisequis et puellis: nonne haec est uita libera? lu-
 minis autem uel splendoris illud subornatur, quod suf-
 ficiat, *non* quod publicet. Ego nudam teneo, quam
 domino uestitam uix uidere licet. Ego latera lustro, 25
 ego effusa capillorum metior uolumina, adsideo am-

1 scripulos *C* 3 querulus *L* | Sed et mali *C* 5 mi/nuit
 (i ex u) *L* 6 sc̃i *P* | liceret ω ^{e.} liceret *P* eliceret *Daniel* 7
 casu] a ex u *L* 12 uerberat ex uerberett *pr.* *L* 13 simus
 (*pr. c.*) *L* | atque stulti (tam om.) *Rp* 14 somnulentos ω
 somnulentos *R* 17 noctibus (*pr. c.*) *V* | Eos qui de nocte
 uigilant non est mirum Et de die somniculari *f* 18 tempore
 (om. omni) *Klinkh.* | unquam *V* 21 lauamur *Rp* 22 pe-
 dissequis *LP?* pedisequis *V* 23 plendoris *L* | quod ω non
 quod *Rp* 24 publicet *L* 25 domino] domi *P* 26 ef-
 fossa *Rp* | adsideo//ampl. *P*

plector, foueo foueor: Cuinam dominorum hoc licet?
 illud autem nostrae felicitatis caput, quod inter nos
 zelotypi non sumus. Furta omnes facimus, fraudem
 tamen nemo patitur, quoniam totum hoc mutuum est.
 5 Dominos autem obseruamus atque excludimus, nam
 inter seruos et ancillas una coniugatio est. Vae illis
 apud quos domini uigilias multam in noctem pro-
 trahunt. Tantum enim seruis de uita abstuleris, quan-
 tum de nocte abscideris. Quanti sunt ingenui, qui
 10 transfigurare sese uellent hoc modo, mane ut domini
 fierent, serui ut uespere. Numquidnam tibi Querole
 opus est, ut, cum istaec omnia, nos exercere tua, ut
 tributum, cogites? Nobis autem cotidie nuptiae nata-
 les, ioca dibacchationes, ancillarum feriae. Propter
 15 hoc quidam nec manumitti uolunt. Quis enim tantam
 expensam tantamque impunitatem praestare possit li-
 bero? sed nimium hic resedi. Meus ille credo iam
 nunc clamabit, ut solet. Fas erat me facere quod
 praecepit, id est ut ad sodales pergerem. Sed quid-
 20 nam hic fiet? accipienda et mussitanda iniuria est.
 Domini sunt, dicant quod uolunt; quam diu libuerit,
 tolerandum est. Di boni numquamne indulgendum

3 zelotypi ω 4 partitur p 4 obseramus *Rittersh.* | exclu-
 dimur p 6 seruos] o ex u *pr. L* | Ve *LP* 9 quanti enim

sunt *Rp* | ingenii P 11 ut/uespere (s *er.*) P | uesperi R | num-
 quam *libri* Numquidnam *Orellius* Numquid uel Namque *Klinkh.*
 12 ut cum] tecum *Daniel* cum *om.* *Rp* | ista hec *Rp* | exercemus
Daniel in L adscripsit | tu aut *LV* tu aut *PR* 13 tu attributum c.
Klinkh. tu ad tributum c. *Daniel l. l. et in notis* tu tantum tr.
 c. *Wernsd.* alia uid. ap. *Orellium* ut, cum istaec omnia (sc.
 exercemus), nos exercere tua ut tributum (sc. est) cogites *scripsi* |

cogitas P 14 iocandi bacch. p dibacationes (h *al.*) V dibat-

cationes P dibach. L | Propter *om.* P 15 „in hoc loco parum

quid deest“ p | Qui (s *al. ss.*) V 16 inpun. P 18 clamauit ω

clam. *ex clem. pr. L* clamabit *Daniel* | qd. cepit (*pr. p ss.*) L
 19 id est] id P 22 dii ω | boni *ex bona L*

est mihi quod dudum peto, ut dominus ille durus et dirus nimis agat ex munice aut ex togato aut ex officii principe? quam ob rem istud dico? quia post indulgentiam sordidior est abiectio. Quid igitur optem, nisi ut faciat ipse, quod facit? Viuat ambitor togatus, 5 conuiuator iudicum, obseruator ianuarum, seruulorum seruulus, rimator circumforanus, circumspectator callidus, speculator captatorque horarum et temporum, matutinus meridianus uespertinus. Inpudens salutet fastidientes, occurrat non uenientibus utaturque in 10 aestu tubulis angustis et nouis.

MANDROGERVS. QVEROLVS

III 1

MAND. Depone ab humeris Querole pondus tam graue. satis factum est religioni, quod tute ipse malam fortunam portasti foras. QVER. O Mandrogerus, fateor, numquam fieri posse hoc credidi. Potentiam tuam et 15 religionem ipsa res probat. Arcula istaec iam dudum, ut a me introlata est, quam leuis mihi soli fuit, et nunc quam grauis est duobus? MAND. Nescis nihil esse grauius fortuna mala? QVER. Edepol noui et scio. MAND. Di te seruent homo, mihi ipsi hoc 20 praeter spem uenit, quod laudas modo. Nullam umquam domum sic purificatam retineo. Quicquid erat calamitatis egestatisque, inclusimus. QVER. Miror hercle unde pondus? MAND. Enarrari subito hoc non potest; ceterum solet euenire, ut istaec ca- 25

1 ut om̃s L ut // m̃s V ut m̃s PRp ut omnis Daniel ut dominus scripsi | et dirus] sit diues Canneg. 2 aut ω agat Klinkh. 3 illud Rp 5 an patiatu? | ipse om. p 6 iudic/um (i er.) P 7 circumsp̃ctor C 8 spectator P (ubi t pro l' positum susp̃cor) | capitor V¹ 9 Inp. LV? Imp. P | salutat L 10 fastidiantes L | non] non in P | utatorque P || solum MANDROGERVS P | post QVERVLVS interstitium X litterarum V 15 Nunquam V | hoc al. ss. P 16 istaec (h al. ss.) P ista haec R 20 Dii VP Di L | preter ω 21 spem] τ̃p̃r P | uenit ex euenit factum uidetur L 23 includimus P 25 caeterum L | ista hec P ista hec R

lamitas moueri multis non possit iugis. Iam istinc.
Ergo ministri nunc mei lustrum istud in fluuios da-
bunt. Tu autem monita quae iam nunc dabo sensibus
imis cape: Mala haec fortuna quam abstulimus redire
5 temptabit domum. QVER. Nec di sinant, una sit illi
istaec et perpetua uia. MAND. Triduo ergo istoc peri-
culum tibi est, ne haec ad te redire temptet res mala.
Tu igitur uniuerso hoc triduo domi clausus esto nocte
ac die. Nihil de domo tua foras nunc dederis nihil-
10 que intra aedes recipias. Vicinos cognatos amicos
omnes tamquam profanos respue. Ipsam bonam for-
tunam clamantem pulsantemque hodie nemo audiat.
Exacto autem hoc triduo illud domi non habebis, quod
ipse ex ipsa excluseris. Abi ergo intus. QVER. Ego
15 uero ac libens, dum tantummodo inter me ac fortunam
meam solum paries intersit. MAND. Celeriter hinc *te*
abige. Hem Querole fortiter claude nunc fores. QVER.
Factum est. MAND. Seras et catenas adhibe. QVER.
Tamquam pro memet fecero.

III 2 MANDROGERVS. SYCOFANTA. SARDANAPALLVS

20 MAND. Pulchre edepol res processit. Inuentus
spoliatus clausus est homo. Sed ubinam ornam re-
spicimus? uel ubi arculam istam confringemus atque
abscondemus, ne furtum indicia prodant? SYCOF.
Nescio edepol nisi ubicumque in flumine. SARD.

1 istinc] s. efferantur *gl. R* 3 non ita quae *LV?* monita
quae *P* monitâq, *R* 4 Mala *om. P* | Mala a *ex corr. pr. L*
5 temptabit (*p pr. ss.*) *V* | dii ω | illi i *in ras. pr. L* 6 istaec
om. P ista hec *R* | istuc *ex istoc pr. L* et istoc *VPRp* 7
neç *P* 9 foris ω foras *Rittersh.* 10 amicos cognatos *Rp*
12 pulsantem *L¹* 13 hoc *om. p* | non *om., al. num ss. P*
14 ipse *om. Rp* | exclu/seris (*s er.*) *L* 16 hunc ω hinc *te*
Canneg. 17 abege *V¹* an abi ergo? || solum MANDRO-
GERVS *P* 20 Pulchre *V* 21 homo // Sed ubinam
(Sed ubinam *bis scriptum erat*) *P* 23 abscondemus *pr. c. L*

Credis Mandrogerus? prae gaudio ornare illam inspicere non ausus fui. SYCOF. Neque ego. MAND. Atqui hercle ita facto opus fuit, ne mora suspicionem afferret. SYCOF. Verum est. MAND. Primum fuit, ut inueniretur: istud iam sequitur, tutum est. SYCOF. Quicquid libet narres, Mandrogerus, recedamus qualibet. Ego autem non credam mihi, nisi aurum inspexero. MAND. Neque ego. simul pergamus. SYCOF. Hac atque illac, tantum ad secretum locum. MAND. Pro nefas, uiae omnes seruantur, ripae frequentantur. Pergamus quocumque celeri.

PANTOMALVS ET ARBITER

III 1

ARB. Hem Pantomale, domi quid agitur? Vester ille quid facit? PANT. Quod nosti male. ARB. Ergo queritur? PANT. Non plane, ita sit nobis incolumis atque propitius. ARB. Atqui hercle solet esse ingratus. PANT. Quid uis fieri? sic res habet: caelum numquid aequaliter administratur? sol ipse non semper nitet. ARB. Bene, Pantomale noster, tandem pro dominis solus qui haec dictitas. PANT. Eadem dico uobis absentibus praesentibusque. ARB. Credo, nam semper noui te bonum. PANT. Tu nos bonos ac semper felices facis, qui nostrum illum bene mones. ARB. Feci et facio semper. PANT. Vah, utinam ille mores seruaret tuos essetque apud nos tam patiens atque indulgens, quam tu cum tuis. ARB. Non agnosco haec Pantomale suffragia, nimium nosmet praedicas. PANT. Edepol nos

1 illam in ras. pr. L

2 Atque herche P

3 suspitio-

nem L | afferret (prius f in ras. pr.) L 4 Uerit^{um} (um al. ss.) P | est om. P¹ 5 Istud quod iam Rittersh. 6 narras Rp | mandro (gerus al. ss.) P | secedamus Klinkh. 7 intellexero (spe ss. al.) P 8 dissimulo ω simul scripsi 10 frequen- tantur VPR frequentur L || solum ARBITER P 14 quae- ritur ω 15 ARB. in ras. P 16 num (quid pr. ss.) L 22 Fæci & P 23 Vach P 26 predicas L

- omnes scimus et laudamus plurimum. Vtinamque illa tibi omnia eueniant, quod nos optamus seruuli. ARB. Immo tibi! hercle pellibus ossibusque uestris eueniat, quicquid optasti mihi. PANT. Ah cur ita suspicaris?
- 5 num quidnam in aliquo nos grauas? ARB. Non, sed quia uobis naturale est odisse dominos semper sine discrimine. PANT. Male imprecamur multis, verum est, et saepe et libere, sed illis sycofantis et maliloquis, quod nosti bene. ARB. Age iam credo.
- 10 Sed quidnam tu dominum facere aiebas? PANT. Rem diuinam coeperat. Magus praesto erat cum ministris. Intus omnes tunc ibant simul. ARB. Quidnam est hoc quod fores clausas uideo? credo diuinam rem gerunt. Euoca illinc aliquem. PANT. Hem Theocles, hem Zeta! aliquis huc adsit cito. Quidnam esse hoc dicam? Silentium est ingens, nemo est. ARB. Solebant non ita somniculari ianitores ista in domo
- PANT. Credo hercle, religionis causa ab importunis cautio est. Eamus huc ad pseudothyrum quod nosti
- 20 bene. ARB. Quid si illic clausum est? PANT. Ne uerere me duce. Noster ille est aditus; claudi, non intercludi potest.

MANDROGERVS. SYCOFANTA ET SARDANA-
III 2 PALLVS. QVEROLVS

MAND. O me miserum. SYCOF. O me infelicem.
SARD. O me nudum et naufragum. SYCOF. O magister

1 Utinamque //// illa (ita *er. uidetur*) L 2 quod] q̃/ P
3 ossibus (que *om.*) C 4 ah V Ha LP 5 Non *om.* Rp
7 Male p̃ inprec. (p̃ *in ras.*) P mala Klinkh. 8 sepe ω ! sicof.
P 9 maliloquus p | quod] quos Canneg. 11 accoeperat P
(occoeperat C) 13 quod *om.* P | clausas] al. ēē ss. P 14
rem diuinam Rp | theodes P 15 cito *ex* ticto P 18 in-
port P | .i. cauendum est Donat. in Terent. in L *adscriptum*
(gl. ni f. libri R) 19 ad psedothirum LV at psed *pr. c.* V
adipse dochirum P ostium remotum a publico gl. R | quod
VRp quam LP? 21 ducere Rp | est ille p | interclaudi P
solum MANDROGERVS P QVEROLVS *addidi*

Mandrogerus. SARD. O Sycofanta noster. MAND. O pater Sardanapalle. SARD. Sumite tristicam, miseri sodales, cucullorum tegmina. plus est hoc quam hominem perdidisse, damnum uere plangitur. Quid agitis nunc potentes? quid de thesauris cogitatis? aurum in cinerem uersum est. Vtinamque totum sic fieret aurum: magis essemus diuites. MAND. Depone pauper inane pondus, lacrimas demus funeri. O fallax thesaure, ne te ego per maria et uentos sequor. Propter te feliciter nauigaui, propter te feci omnia. Mathesim et magicam sum consecutus, ut me sepulti fallerent? aliorum fortunam exposui, fatum ignoraui meum. Iam iam omnia recognosco uaria haec phantasmata. Erat hic plane bona fortuna, sed alteri debebatur, non mihi. Nostra haec mutauere fata, thesaurum nos, sed alienum, inuenimus. Quaenam est haec peruersitas? Numquam ego fleui meum, nunc plango alienum. Et te Querole iustus non tangit dolor? SARD. O crudele aurum, quisnam te morbus tulit? quis te sic rogit adussit? quis te subripuit magus? exheredasti nos thesaure: quoniam redituri sumus tot abdicati? quae nos aula recipiet? quae nos olla tuebitur? MAND. Accede amice, aulam iterum atque iterum uisita. SYCOF. Aliam spem quaerere amice poteras, haec iam non calet. MAND. Perlege quaeso iterum titulum funeris atque omnem scripturae fidem. SARD. Quaeso inquam sodes, funus egomet quodlibet contingere nequeo; nihil

2 sardinapalle V¹ sardapalle (na al. ss.) P | SYCOF. sumite R | Sumite (ite al. ss.) V | sodoles P 3 cucull.] i. uiatorum R
7 esse (m' pr. ss.) L | paulisper Rittersh. 9 ego] g R | sequar
Rp 11 tonsetututus L 13 iam semel C omniao m. P
uana Orellius | fantasmata ω 14 fortuna L | alte (ri ss. pr.) L
debobatur P 15 facta P 16 est haec VPRp haec est L
20 exheredasti] edasti in ras. V 21 quoniam ω quo iam Grut.
quoniam Daniel 22 tu/e///bit (post tu litt. t er.) P 25 fue-
ris P

- est quod metuam magis. SYCOF. Meticulosus homo es, tu Sardanapalle; ego perlego: TRIERINUS TRICIPITINI FILIUS CONDITUS ET SEPULTUS HIC IACET Hem me miserum, hem me miserum. MAND. Quidnam tibi est?
- 5 SYCOF. Anima in faucibus: audieram egomet olere aurum, istud etiam redolet. MAND. Quomodo? SYCOF. Claustum illud plumbeum densa per foramina diris fraglat odoribus. Numquam ante haec comperi aurum sic ranciscere. Vsurario cuilibet faetere hoc potest.
- 10 MAND. Quisnam cinerum est odor? SYCOF. Ille pretiosus atque tristis, cultus quem poscit miser. MAND. Honorifice hoc bustum tractatum apparet, cuius adhuc sic redolet dignitas. SYCOF. Ego istaec non pertulissem, si recinenti ac monenti credidissem graculae.
- 15 SARD. Ego in laqueos non incidissem, si monita curti seruassem canis. MAND. Et qualiter te admonuit? SARD. Egredienti mihi ad angiportum suras omnes conscidit. MAND. Vtinam tibi crura ipsa eneruasset, ne umquam inde mouisses pedem. O Euclio funeste,
- 20 parumne uiuus illusisti? ne defunctus desines? et quid ego non merui qui agelasto illi et perfido fidem ac-

1 Meticulosus V¹ Metuculosus LV²P 2 sardinapalle V¹ tricipini R 3 hem me miserum *semel* P 4 hem] heu Rittersh. 5 SARD. ω SYCOF. Klinkh. | faucibus] heret ss. al. P 6 istud R 7 duris PRp 8 fraglat (*rasurae super r et l*) V flagrat LP fragrat Rittersh. | Nun/quam V | ante hec in ras. P 10 est odor in ras. pr. V | preciosus LP 13 ista haec R 14 credissem (di ss. al.) P grac.] nomem uxoris suae gl. Rp 15 Ego om. Rp | non al. ss. P | monit V 16 ammonuit R 17 angiportum P | sures P 18 conscendit LV consci//dit P | tibi pr. ss. L 19 euclie (pr. c.) V 20 illusti (si pr. ss.) P | desinens ω desines CRp desinas Klinkh. | Hei quid Grut. ecquid Orellius 21 qui] q P qui post agelasto legitur p | post qui interposita sunt in ω haec uerba: agelastus est sine ius minimo stans. (legatus est P sine risu C Daniel) deleta quidem al. m. in VP, Danielis ni f. manu in L Sed nescio an his sublati lacuna sit statuenda post qui

commodaui. et *en* fortunas meas in ipso risit exitu.
 SYCOF. Heia quid nunc facimus? MAND. Quid autem,
 nisi quod dudum diximus, ut nos saltem de filio eius
 Querolo ulciscamur probe? atque illum, quoniam est
 credulus, mirificis ludamus modis? Aulam illi per fe- 5
 nestram propellamus clanculum, ut et ipse lugere in-
 cipiat, quem nos iam dudum plangimus. pedetemptim
 accede atque ausculta, Querolus quid rerum gerat.
 SARD. Consilium placet. MAND. Accede edepol, sed
 urbane respice. SARD. Attat quid ego uideo? Omnes 10
 nunc intus homines fustes et uirgas tenent. MAND.
 Credo edepol isti malam fortunam expectant creduli.
 accede atque homines miris terrifica modis: malam
 illam dicito esse te et comminare tamquam in aedes
 inruas. SARD. Io Querole. QVER. Quis tu homo es? 15
 SARD. Fores celeriter uide. QVER. Quam ob rem?
 SARD. Vt domum rursus ingrediar meam. QVER. Hem
 Zeta, hem Pantomale, hac atque illac obsistite. SARD.
 Hem Querole. QVER. Quid rogo nomen tu uocitas
 meum? SARD. Ego sum tua fortuna, quam redituram 20
 praedixit magus. QVER. | Abi hinc ocius mala fortuna,
 quo te sacerdos detulit. | Abscede hinc, egō hodie for-
 tunam non recipio nec bonam. MAND. Heus tu Syco-

1 et] hei *Grut.* en *Wernsd.* et en ego qui *Klinkh.* | risit *ex*
 ridet *ni f. P* 2 Eia *R* 3 saltim *P* 4 querōlo *P* 5
 laudemus ω ludamus *Pithoeus* 6 propellamus *P¹* 8 auscula
P 9 MAND. accede (*cum interstitio*) *L* | sed turba ne *Canneg*
 11 MAND. Crede (*cum interstitio*) *L* 12 Crede *LV* Credo *P*
 15 tuas (*in om.*) *P* | Ió (o *cum apice*) *L* 16 uides ω uide
Klinkh. sodes *Canneg.* uidues uel foras c. uadas *Wernsd.* | Quam-
 obrem] *litterae uamobr in ras. P* 17 meā (a *ex u*) *V* 18
 post Obsistite in ω *secuntur uerba* Abi—detulit, quae *ex Klink-*
hameri sententia post magus u. 21 traieci 20 tu (a *pr. ss*) *L*
 21 predixit ω | potius *libri* ocius *Orellius* 22 Abscede hinc
del. Klinkh. 23 recipio *VPRp* recipiam *L* | ne (*pr. c*) *I.*

fanta ad ianuam istam homines seuoca, dum ego
 bustum hoc per fenestras ingero. SYCOF. Aperite hanc
 ianuam. QVER. Omnes celeriter huc accurrite. MAND.
 Ecce tibi thesaurum Querole, quem reliquit Euclio.
 5 Talem semper habeas, talem relinquo filiis. Omnia
 sunt perfecta, nos hinc ad nauem celeriter, ne quod
 etiam nunc subito hic nobis nascatur malum. SARD.
 Ah quid hodie acciderit, subeundum est. Tantum re-
 curram huc paululum: perdidit mysterium, nisi ipse
 10 Queroli uerba audio. homo est autem et credulus et
 formidolosus plurimum. Qualiter nunc ille exhorrescit
 mortuum? Admonebo aurem hac leuiter. hem quidnam
 ego audio? Omnes intus gaudent, tripudiant, nulla
 spes mihi est. auscultabo iterum: actum est, felicitas
 15 ad istos uenit, nobis ergo nobis male. Omnes intus
 saccos capsas scrinia requirunt, aurum isti tractant,
 solidi intus tinniunt: heu me miserum. Vita erat,
 ubi nos mortem putabamus esse conditam. Erraui-
 mus misere, sed non simpliciter; errauimus set non
 20 semel. metamorphosis hic agitur: bustum abstulimus,
 aurum abieciimus Sed quid ego? nunc solum hoc
 restat [nunc] mihi ut pro fure iam nunc teneam. Ibo
 ad coniuratos meos, ne tantum facinus uerumque funus
 solus egomet defleam.

V 1

LAR FAMILIARIS

25 Tandem urna peperit auri grauida pondera, uilis

1 hanc ad ianuam P (ad hanc ianuam C) | sta ω (ss. pr.
 L) istam ego | seuocte (tc pro a) L euoca R¹ 3 celeriter om.
 C 4 reliquit P 8ah V ha LP | quod C quicquid Rp 11 exor-
 rescit P exhorrescet Grut. 13 Omnes /// /// saccos (uocis
 erasae prima littera g erat) P 19 miseri ω misere ego | et
 non ω set scripsi 20 metamorforsis V 21 ego nunc? R
 nunc del Pareus nonne Canneg. 22 nunc mihi ω nunc deleui,
 at fort. leg. nunc solum hoc restat unum mihi | Ibo] ideo R
 24 egomet solus P LAR FAMILIARIS LV om. P 25
 grauia Klinkh. | pondere Daniel²

que mater grande puerperium dedit indigna quae frangeretur. Tanta hoc non meruit fides. Magna plane aula et memorabilis uno atque eodem tempore domino fidem persoluit, furtum fecit furibus. O sapiens Euclio, nos iactantes non sumus. thesaurum 5 seruasti uiuus, liberasti mortuus. Omnes itaque homines nunc intellegant neque adipisci neque perdere ualere aliquid, nisi ubique faueat totum ille qui potest. Quantum ad personam Queroli spectat, perfecta iam sunt omnia. Sed Mandrogerontem illum furem ac 10 perfidum nunc inlaqueari uolo, qui ubi primum hoc audierit remque omnem agnouerit, continuo rediturus est, ut thesaurum diuidat. Codicillos etiam proferre audebit, quibus ita coheres scriptus est, si aulam Querolo sine fraude ostenderet. Quid huic merito 15 eueniat, nisi quod iam nunc fiet? ferat quod facere uoluit, nam quod fecit nostrum est.

QUEROLVS. ARBITER ET PANTOMALVS V 2

QUER. O arbiter iamne credis quod uidisti modo? ARB. Edepol credo et scio. QUER. Quid tu Pantomale dicis? PANT. Quid ego dico nunc fieri? *queri* ut post 20 hac desinas. QUER. Mens mihi gaudio est confusa. Quid primum? stupeam an gaudeam, consiliumne senis

1 puerperium ^r *P* post *h. u.* PANTOMAL' rubro additum *P*
2 frangerentur *P* 6 uiuus ^u *P* 8 aliquem *Klinkh.* | ubi (*q. ss. pr.*) *L* ubi *codex Sti Victoris* | foneat *P* faueant *Rp* 9
queroli *VPR* queruli *L* 10 mandrogero ante *P* (Mandrogerum ante *C*) | ac fidum (per *ss. pr.*) *P* 11 inlaq. *VPR* illaq. *L*
13 codicillos *R* 14 coheres *P* cohaeres *LV* || *personarum notae desunt omnes P* 18 *O deest P* 19 post *Edepol interstitium dimidii uersus P* 20 *Q. e. nunc dico P* | inter dico et fieri *interstitium* 14 uel 16 *litterarum P* | fieri ω fieri? *R* fieri *Daniel flere uel queri Rittersh. hoc ipsum post fieri interposui.* 22 *primum] mum in ras P* | et libri at & (*ss. al. an*) *V*

- nostri an diuinitatis? ARB. Inprimis donum diuinitatis; nam si ad hominem respiciendum est, facile intelligitur et apparet furem tibi plus profuisse quam patrem. QVER. Quid de memet censes, qui tam tarde
5 agnouerim fragmenta urnae illius, quam iamdudum noueram? ARB. Ego mihi non credideram, nisi quod ilico inspexi locum terramque motam ante hoc non credidi. PANT. Atqui ego nihil dubitationis recepi, ubi in testulis quasdam litteras uidi. QVER. Ergo istaec
10 omnia Mandrogerus ille fecit? ARB. At quid fieri aliud potest? QVER. O sceleratum hominem, magum mathematicumque qui sese diceret. Egone manibus meis praesidium paternum ut efferrem de domo, ego memet domine conderem? Ego ut redeunti obuiarem the-
15 sauro? hoc est plane illud quod Lar familiaris praedixit meus: etiam renitenti ac repugnanti uentura mihi omnia bona. ARB. Quam pulchre factum est, ut cupiditas sic falleretur hominis fallacissimi? QVER. Credis arbiter, meos ut nosti mores munificos nimis? mu-
20 nerare hercle possim hominem si nanciscerer; ita ridicule sceleratus fuit atque ipse sese lusit in omnibus. ARB. Ille quidem, ut scimus, male meruit perfidus, sed quoniam tibi per illum bene uenerunt omnia, omnes illi bene optamus facto non merito suo. QVER.
25 Attat quidnam est? nisi fallor Mandrogerus ille est eminus. Quidnam ille huc reuenit? Nouum credo ali-

1 Arbitri notam hinc sublatam post bonum (sic libri, donum
Orellius) reposuit Koenius 2 facile P 3 tui P 5 fig-
menta Canneg. 8 an non memini? | recepi in ras. P | Ibi ω
ubi Daniel 9 ista hec P ista hæc R 10 Aut ω At
Daniel | a quo fieri alio Canneg. 11 mathematicumque
Rittersh. que om. ω 14 conderet: ω conderē (gl. con-
deretur) R | domi ne ω domi ut reconderem Klinkh. 16
acre pugnanti L 17 bona omnia PRp 18 sic fall. VPRp
fall. sic L 19 meus ω at meus (o al. ss.) P (meo, et antea
uidetur habuisse mi C) meos Rittersh. | et nosti Canneg 20
homine L 22 sciamus V 24 illi VPR ille L | optemus
Canneg. 26 hic LP hic V huc Rittersh.

quod praestigium iterum hac exhibet. Abi celeriter
intus Pantomale et fragmenta urnae illius huc ad nos
exhibe. ARB. Placet hercle. QVER. O bone arbiter,
fraudento isti magnam iniciamus calumniam. thesau-
rum nostrum ab hoc ereptum poscamus modo atque 5
adstruamus ab ipso nobis alienum mortuum esse con-
iectum domi. ARB. Consilium placet. QVER. Proposi-
tum ergo retineamus, secuntur cetera.

QVEROLVS. ARBITER ET MANDROGERVS V 3

MAND. Aue mi Querole. QVER. Etiam salutas
furcifer, quasi hodie me non uideris? MAND. Vidi 10
edepol te uisumque iterum gaudeo. QVER. At ego
iam nunc uiuo faciam; ne tu iterum facias. MAND. Eho
quid commerui? QVER. Rogas sceleste, qui hodie do-
mum expilasti meam? MAND. Missa istaec face; non
sum alienus uobis. Domum egomet istam iam pridem 15
holo. QVER. Iterum ad magicas? Aurum subripuisti
codie meum. MAND. Fortassis iure feci: non debeba-
tur et mihi? QVER. Pulchre edepol, solus exinde hic
fui. Vbinam mihi nunc tu frater nasceris et nouellus
et senex? Vnde subito tam uetustus, qui nuper natus 20
non eras? Nam si fratrem meum te esse adseueres
perdite, illud nunc restat, ut te dicas bimulum; nam
'tertio anno pater meus ille Euclio cum est profectus

1 prest ^u ω | exhibet LV exhibet P exhibit Rittersh. 2 hic

LP hic V 8 retineam ω retineamus Daniel | sequuntur
LP secuntur V¹R ut semper sequantur V² Daniel se-
quentur Cunneg. | caetera LP || QVEROLVS ET MAN-
DROGERVS p solum MANDR. P 9 Aue mi] ueni P | salu-

^a tis (pr. c.) P 10 furtifer P | hodi ^e (pr. c.) L | Vidi] V in ras P
11 Ad ego P¹ 12 si uiuo Rp. si al. ss. P | gaudeas Klinkh. |

^d eho V heo LP 13 q P 14 exspoliasti P (expol. C) 15 uobis]
uob in ras. P 17 hodie om. P | Non] Nam non Rp | debæbatur
L 18 & ss. P 21 adseueræs L adsereres Pareus | o perdite R
22 trimulum Pareus 23 eucho (h deleto li ss. pr.) V

me hercle reliquit solum atque unicum. MAND. Superflua sunt ista, coheres ego sum, non frater, tibi. QVER. Non recte edepol fieri istud solebat; nam mallet amice fratrem te quam coheredem esse asseras. MAND. Quid
5 multis opus est Querole: quod scriptum est lege. Sume igitur, noui fidem uestram. QVER. Hercle explorasti. Hem quid istuc est? „Senex Euclio Querolo salutem dicit filio. quia furtum tibimet fieri metuerem uel per seruum uel per extraneum quemlibet, Man-
10 drogerontem fidelem amicum et peregre mihi cognitum ad te direxi, ut is tibimet quod reliqui sine fraude ostenderet. Huic tu medium thesauri dabis si fides ipsius atque opera expostulat.“ Hem sodes, paululum in parte huc ades. Nihil huic deberi res ipsa expo-
15 nit et docet, sed usque quaque si placet insumam: si libuerit, aliquid dabitur muneris. Tu igitur patris mei amicus ac sodalis peregre fuisti? MAND. Ipsa res docet. QVER. Nimirum inde tam fideliter nobis commissa istaec taces. age amice, quoniam institutus es heres,
20 da quod possit diuidi. MAND. Edepol inuestigauī ac dedi integrum atque inlibatum thesaurum. QVER. Eho tu mihi aliquando thesaurum dedisti? MAND. Tu negas? QVER. Nisi omnia in memoriam redigis, forsitan aliquid exciderit mihi. quem tu narras thesaurum? MAND.
25 Quem tibi Euclio reliquit, ego tradidi. QVER. Et aurum ad te quemadmodum peruenit, homo alienissime?

1 reliquid *P* 2 usta *P* | sum ss. *P* 6 herche *P* 9 per extr.]

per om. *C* | mandrogerontem^v*P* 11 ut his *p* 12 sic *Rittersh.*

13 opora *L* | paulolum (*pr. c.*) *L* 14—16 Nihil — muneris
Arbitro dedit Klinkh. 14 hinc *Wernsd.* 15 insummā *LP*
insūmā *V* insumam *scripsi* 16 Tu igitur] *Q. praefixit Daniel*
in *L* 18 nobiscum missa *ω p* (cum *L* cū *VP*) *corr. Daniel fort.*
nobiscum diuisa istaec? tace. 19 istaec] ista *ēē P* (istaec esse
C) | tace *ω a te Grut.* commissa istaec taces? *Klinkh.* missa
istaec face *idem antea* 21 illibatum *R* | eho *V* heo *LP* 22

aliquod thesaurum *VL* thes. aliquod *PR at* aliquod *P* ali-
quando *Daniel* | *MAN. in ras. V* 23 *QVER. in ras. V*

MAND. Iocabar equidem, fidem equidem postea ut perspiceres meam. QVER. Tu ergo thesaurum et secretum illud, quod noster senex dereliquerat, abstulisti? MAND. Vtique hoc tibi cessit bene; alter enim non reddidiset. QVER. Age iam sodes, *lusisti* satis. restitue potius, ueram 5 ut cognoscamus fidem. MAND. Dis gratias, uicine arbiter, quod spes nostra in tuto est. Dixin paulo ante facere hoc non potuisse extraneum? Agimus gratias. QVER. Di te seruent amicorum optime, qui et mihi superstiti et defuncto illi seruasti fidem. Sed ubinam 10 quaeso aulam illam condidisti? fiat plane, quod ille praecepit senex. exprome thesaurum, diuisio celebretur, quoniam praesto est arbiter. MAND. Immo potius tu aurum exprome et fidem tuam, quoniam egomet partes explicui meas. QVER. Fatigas nos Mandrogerus, an 15 uere loqueris? MAND. Edepol uere loquor atque honeste; nam qui totum habere potui, partem peto. QVER. Ergo inter manus tuas aurum fuit nostrum? MAND. Fuit hercle. QVER. Tu nusquam hodie pedem, nisi restituas quod abstulisse te fateris, quia ire in- 20 ficias non potes. Heia inquam, restitues quod abstulisti? MAND. Reddidi. QVER. Cui? quando? quomodo? MAND. Hodie per fenestram. QVER. Hahahe. Tu thesaurum ubi repperisti? MAND. Apud aedes sacras. QVER. Quo aditu extulisti. MAND. Hac per istam ia- 25 nuam. QVER. Quid igitur fuit causae, ut per fenestram

^a
1 Iocabor (pr. c.) P | equidem fidem equidem ω alterum del. Pareus | perficeres P 5 iam /// sodes (iam bis scriptum fuerat) L | soluisti ω corr. Rittersh. 6 MAND. rubro ss. pr. V Querolo continuat Gruterus et Klinkh. | Diis VP Dis L 7 Dixin] haec Mandrogero dat Klinkh. 9 Queroli nomen del. Grut. | Diis ω | optime V optime LP? 15 explicui/meas P | an/uere P

⁸
18 thesaurum ω p thesauri V² tuas aurum ego | n̄r V n̄r// P nostrum Lp 20 restituas V restitues LP | fateris — inficias in ras P | inficias V 21 Heia] Mandrog. dedit Daniel in L | inquam V inquit LP punctis deletum P inquit R | restitue/ (s er.) P restitue Rp 23 thessaurum V

- redderes? MAND. Tu inquam thesaurum illum aspor-
tasti foras. QVER. Pulchre edepol condicionem codicil-
lorum impleuisti, qua praeceptum est, ut thesaurum
mihi sine fraude ostenderes. Verum tamen perscri-
5 ptionem hanc transeo, qua uti possum, etiam si aurum
nunc ipse mihi traderes. Haec superflua sunt, ubi
res nusquam apparet. redde quod negas. MAND. O
tempora, o mores, o pater Euclio! Hancine mihi tu
domi fidem praedicabas? reddidi, fateor, omnesque per
10 deos, ipsumque thesaurum inlibatum intra aedes pro-
ieci tuas. QVER. O arbiter bone, plus iste admisit quam
putabamus. Hic nisi fallor ipse est, qui ornam illam
funestam nobis proiecit in domum. MAND. Di te ser-
uent: Ipsam ego proieci. Tandem apparet ueritas.
15 QVER. Dic quaeso Mandrogerus: fragmenta si aspexeris,
potesne agnoscere? MAND. Ita ut compaginari
per me possint omnia. QVER. Hem Pantomale, nescio
quid paulo ante hic proferri iusseram. ARB. Praesto
sunt partes illae, in quibus titulus inscriptus fuit.
20 QVER. Agnoscisne Mandrogerus? MAND. Agnosco
herele. Tandem cessent artes et praestigia. QVER. Si
uerum agnoscis, lege celeriter quod scriptum hic fuit.
MAND. Et legi et lego. Cedo huc mihi Pantomale
fragmentorum paginas. TRIERINUS TRICIPITINI FILIUS
25 CONDITUS ET SEPULTUS HIC IACET QVER. Eho sce-
lestissime dispicis? si uiuorum neglexisti gratiam,
etiamne mortuis manus intulisti ad ludum et ludibria?
Neque contentus eruisse bustum atque cineres ultimo

1 Tu quam (in ss.) V 2 conditionem VP | codicellorum V¹R
3 qua] quia C 4 michi pr. ss. P | praescriptonem Daniel 5
u
qa P 7 res in ras. 6 litterarum P 8 O patria o tempora o
mores Rp | Hancine L 9 predicabas VL ^{d e}stabas (pr. c.) P
10 deos] iuro ss. P | que om. C | illibatum R | contra (at gl.
intra) Rp 12 urnam ω 13 Dii ω 18 ARB.] Pantomalo dat
Orellius 21 prest. ω 22 uere Klinkh. 23 Caedo VL huic
LP huc V 25 eho V heo LP | scel. me Rp 26 despicias
p | gratias C

per fenestram etiam funestas mihi proiecisti reliquias?
 Quid ad haec dicis? thesaurum abstulisti, uiolasti sepulcrum, perditte; domum meam non solum compilasti, uerum etiam polluisti, sacrilege. Tu negas? MAND. Quaeso, quandoquidem me fortuna sic destituit, nihil 5 quaero ulterius. Vale. QVER. At ego hercle quaero, cui mala omnia conguessisti, scelus. Hem Pantomale, numquam ab istoc pedem. Ego iam nunc, ubinam praetor sedeat, inuestigabo celeriter atque omnia istaec exequar iure et legibus. MAND. Quaeso arbiter, pro 10 me ut uerba facias: Nihil nisi ueniam expostulo. ARB. O mi Querole, numquam te celeriter usque ad sanguinem. Ignosce ac remitte: haec uera est uictoria. QVER. Age reliquiae illius defuncti recondentur: quid de thesauro fiet? ARB. Quid dicis Mandrogerus? MAND. 15 Iuro per deos, iuro per ipsam quam rupi fidem, mihi nec aurum nec thesaurum esse. QVER. Remoue paulisper inania. Putemus nos paululum in iudicio stare. Ornam certe illam tu abstulisti. MAND. Factum est. QVER. Elige nunc Mandrogerus, utrum uoles: bustum 20 illic an aurum fuit? Quandoquidem causa eius modi est, ut multis constet modis. MAND. Auribus teneo lupum, neque uti fallam neque uti confitear scio. Vtrum dixero, id contra me futurum uideo. Dicam tamen. Aurum illic fuit. QVER. Redde igitur. MAND. 25 Hoc iam factum est. QVER. Factum doce. MAND. Or-

2 dicetis *Rp* 3 compulasti ¹ *V* uel spoliasti ss. *R* 5
 sic *pr.* ss. *L* 6 VALE *P* 8 ab istoc *VRp* abstoc *LP*
 9 pretor ω 11 expostolo *R* 12 Nunquam *V* | te celeriter
 ω tu celeriter *c.* *Sti Victoris* te celerites *Daniel* te scelera
 celeriter *Grut.* num tam seueriter *Koenius* n. te excites uel
 irrites *Orellius* * 14 defuncti illius *PRp* | reconduntur ^e *V* re-
 conduntur *LP* recondantur *Rittersh.* 17 paliper ^s *P* 18 in
 iudicio paululum *L* 22 constat *LV¹P¹* constet *V²P²Rp*
 24 Utrum utrum *Rittersh.* | Dic// (al. c.) *P*

nam tu recognoscis? QVER. Quid uis, ut respondeam?
 Primum egomet aulam non recognosco, satisne hoc
 sufficit? MAND. Quid? titulum non recognoscis? QVER.
 Magis quam te, quem hodie primum hic noscito, sed
 5 finge nunc a nobis ornam et titulum recognosci: redde
 quod in aula fuit. MAND. Tu autem, quid in aula,
 quid fuisse dicis? QVER. Ego interim non proposui,
 tu fare quid uelis. MAND. Et uos a me aurum quem-
 admodum postulatis, cum res ipsa bustum et cinerem
 10 comprobet? ARB. Ergo adquiescis, ut bustum illic
 fuerit? MAND. Adquiesco, quandoquidem ita, sic se
 res habet. hac non processit, alia temptandum est
 uia. QVER. O stulte, sacrilegium confiteris, dum furtum
 negas. MAND. Quid si nihil illic fuit? QVER. Quidnam
 15 igitur postulas? aurum si fuit, abstulisti: si non sustu-
 listi, non fuit. MAND. Vos quaeso dicite uicissim: quid-
 nam illic fuit? QVER. Nobis interim sufficit purgare
 nosmet, obiecta repellere. Nam rite ingredimur; tem-
 ptandum uia. MAND. Quodnam hoc monstri genus est?
 20 ego totum feci solus, totum nescio. Iam iam quaeso,
 quoniam mihi neque res neque causa superest, sim-
 pliciter dicite, utrumne furtum an sacrilegium ego
 commisi. Nisi forte illud nunc restat mihi, ut qui
 furtum non potui, sacrilegium neque uolui, utrumque
 25 fecisse conuincar nefas. QVER. Etiamne circuitione rem
 geris? Quid aliud autem in causa est, nisi quod prae-

3 Quid? VR 5 vnam R 6 quod in] in pr. ss. L 7 quid
 fuisse] qd eras P | interim ex iterum pr. c. L | non ss. al. P
 8 qd VR qd P quid L 9 ipsa om. C 11 ita sese Daniel 12
 p
 temptandum (p pr. ss.) V 14 QVER. om. et Qv. ss. P | Quidnam]
 Quidquid P 15 tulisti (sus om.) PRp 17 MAND. marg. pr. P 18
 Nam si] Non litem ingredimur Daniel² | si te ω te om. C rite
 scripsi | tempt.] p postea intrusum V | alia add. Klinkh. 19
 Quidnam PRp 20 iam semel C 22 dicere (al. c. cite) P 24
 a
 sacrilegium] litt. sacrile in ras. P 25 conuincor P conuincar.
 Nefas Rp („exclamatio“ Daniel ss. in L an hoc gl. libri R?)

sidium abstulisti et cineres abdidisti? unum fraudulenter, aliud nequiter. Neque enim te bustum expetisse, aurum abiecisse credere quisquam potest. MAND. Optime totum hoc asseritur et mihi ipsi uerisimile uideatur. Sed si quid creditis, non est ita. QVER. Age iam, bono animo esto, nil praeter sacrilegium perpetrasti, aurum autem ibi non fuit. MAND. Furtum igitur non commisi, di te seruent, uicimus, nam istoc ego tempore poenam malo quam pecuniam debere. Sed illud quaeso exponite: unde tantum illic erat? QVER. 10 Nescis magus nihil esse grauius fortuna mala? MAND. Recognosco. QVER. Etiam quaeritas, unde pondus? tegmen ornae illius non uidisti plumbeum? MAND. Iam iam omnia sibi conueniunt. His praestigiis etiam certus falli non potuisset magus? ARB. Nondum intellegis inepte impositum uobis esse ab illo quem bene noueras? Vnde autem illi thesaurum homini prope pauperi? ac si habuisset ille, ergone iste secretum nescisset patris tibiue ille indicaret, quod non crediderat filio? porro autem pater familias ille thesaurum 20 si sciebat, illi tandem crediderat loco? tibiue illic patuisset aditus? MAND. Edepol quid dicam nescio? ARB. Ergo Euclionem tu non noueras? habuit senex ille multa haec laetissima, qui te etiam defunctus ridet. MAND. Edepol tandem intellego. Illius plane hic nequitiam recognosco; frequenter ille similibus me lusit modis. Quaeso igitur, date ueniam, quod cineres illos abstuli: aurum credidi. ARB. Bene excusas Mandroge-

1 addidisti *Canneq.* 6 iam erasa supra a uirgula *L*
 nil] nichil *PRp* | dii ω 10 tantum] pondus *add. Rittersh.* 12
 queritas ω 13 illius urnae *L* urnae illius *VPRp* | Iamiam *LV*
 iam *P* 14 p̄sidiis *Rp* 16 nobis ω uobis ego tibi *Klinkh.*
 18 ac si] h̄a/ (s *er.*) *P* (an *rec. ex has C*) | ne *pr.* ss. *L* 20—21
 porro—loco *del. Klinkh.* 20 pater *mg. al. P* 21 tandem]
 tantum *Wernsd.* | tibiue (cum rasura super q et ante e) *V* que
 om. *P* | illuc *Rittersh.* 23 non om. *Rp* 24 te om. *C* 25
 excusas *P* | mandr. *V*

- rus; agnosco ingenium lepidissimum, agnosco plane
Euclionis nostri sodalem: talem semper ille dixit se-
nex. MAND. Sinite quaeso me abire. ARB. Hem Que-
role, humanum ac misericordem semper fuisse te scio:
5 hominem tam elegantem abire ne permiseris. Non
unus officii homo est: magum mathematicumque hic
habes, tantum, quod primum est, furtum facere non
potest. recipe quaeso amicum ueterem et nouum, quan-
doquidem pater Euclio solum hunc tibi reliquit. in
10 bonis. QVER. Ah sed furem timeo. ARB. Quid unum
furem metuis? iam totum hic abstulit. MAND. Quaeso
Querole noster, patri egomet tuo me iam deuoueram,
tibi nunc seruire cupio, quandoquidem hodie sic mi-
sertus es mei? Da uictum, qui uitam indulxisti. QVER.
15 Si ambo ita uoltis, fiat. Potesne discere leges nouas?
MAND. Hahahe, illas egomet ex parte condidi. QVER.
Senatus consultum dico egomet seruilianum et para-
siticum. MAND. Ohe, uisne interdictorum capita iam
nunc eloquar? ad legem porciam caniniam furiam [fu-
20 fiam] consulibus Torquato et Taurea. QVER. Potesne
obseruare omnia? MAND. Istud apud me parum est:
tu nunc ut ediscam iubes, ego docere iam uolo. ARB.
Hui multarum palmarum hic est, recipe quaeso iuris
instructissimum. Talem quaerere homines pro magno

it
2 dix *pr. ss.* *P* (dilexit *repositum in C*) 3 Sinit^e (*pr. c.*)
L | abire me *Rp* | He *L* Hem *VCR* | humanum u *ex a pr.*
L | f. te nescio *P* te fuisse scio *Rp* 5 elegantem *LP* eleg.
VR | miseris (*om. per*) *C* 6 Magnum *P* 9 tibi *om. P*
10 ah *V* ha *LP*¹ hah *P*² | furiem *P* | unum ω iam *Klinkh.*
11 metuis *in ras.* *P* | Qaeso (*pr. c.*) *V*^u 14 es/ (*t er.*) *L* 15
uultis *PR* 17 et seruil. *Rp* 18 Oe^h *V* oe *LP* | iam *om. Rp*
19 porci//am (*n er.*) *L* portiam *Rp* | fufiam *VL* (*in L f ex r*) fu-
siam *PR* *deleuit Klinkh.* 21 paruū *VR* par.ū (*pr. c.*) *L*
parum C 23 iura *LP*¹ iuris *VP*² iure *Rp* 24 quaere^{re} *P*
pro mago *Wernsd.*

solent. QVER. Quoniam ita uoltis fiat, sed ubinam illi sunt socii atque adiutores tui?

SYCOFANTA. QVEROLVS

V 4

SYCOF. Nosque praesto sumus, o parens ac patrone. QVER. O Sycofanta, o Sardanapalle, haec uestra est religio. Sed causas iam hic praestitit, uos abite 5 quolibet. SYCOF. Et nosmet scimus Querole, quoniam tris edaces domus una non capit. Verum quaesumus, uiatici nobis aliquid ut aspergas, quoniam spem omnem amisimus. QVER. Viaticum ego uobis quonam pro merito? SYCOF. Nos cum Mandrogeronte huc 10 uenimus. QVER. Digna causa! — — — —

DECRETUM PARASITICVM

— — — — — mercedem uulnerum ictus accipiat parasitus. In conuiuio si fuerit ueste discissus, a rege conuiuii duplam mercedem reparationis accipiat. De liuoribus in quadrantem solidi unius, 15 de tumoribus in trientem poena transibit. Quodsi et tumor fuerit et liuor, solidi unius bessem iure optimo consequetur. Vnam uero unciam aposiae, hoc est excoctionis, contemplationi concedimus. Placuit autem, ut etiam de plagis et uulneribus infixis summoto stre- 20

1 uoltis ω 2 sunt al. ss. P || ET SARD. add. P
3 Nos quoque P² 4 sardinapalle V¹ sardanapallae (s ex c) P
5 iam om. P¹ | abite] litterae abit in ras. P 7 tres R
10 mandrote P 11 Digna] Oi digna P | causa] pauca desiderantur. Continuo sequitur in libris eodem in uersu quod ad Aululariam non pertinet edictum parasiticum: prima eius uerba mercedem u. u. accipiat Aululariae adiunxit post alios Klinkhamerus. | finitur uersus post mercedem V post uulnerum L post si fuerit P 12 uictus ω ictus JFGronouius 14 rege] i. principe gl. R 15 illius ω unius ss. al. V idem coniectura inuenit Daniel 16 Quodsi et tumor] Quod etsi t. p et om. P 17 bissem ω bessem Klinkh. 18 aposie P apoziae Daniel qui ἀπόζεια add. in L aporiae Daniel² | hoc est excoctionis del. Daniel | contemplationi V que add. Klinkh. contemplationis LP contemplatione Daniel 20 infixis LV defixis P inflictis Canneg. | summo ω summoto R

pitu criminali amicorum praestetur inspectio, ita ut
dodrantem solidi nec inspicientum gratia nec largi-
entis excedat humanitas. In loxu autem et ossibus
loco motis usque ad deuncem solidi iniuriarum com-
5 modum placuit extendi. Iam porro de ossibus fractis
placuit conuenitque, ut in minutalibus solidus, in prin-
cipalibus uero ossibus argenti libra protenus traderetur.
Quae autem uel principalia uideri ossa debeant uel
minuta, medicorum tractatus inueniat. Si autem pa-
10 rasitus amplius quam praefinitum est postularit, plus
petiti periculo stranguletur. Rex conuiuii iniuriarum
merita etiam uoluntariis decertationibus cogatur ex-
soluere, ita ut praemium criminosi in mercedem trans-
eat uulnerati. In tantum autem parasitis consuli iura
15 uoluerunt, ut si uulneribus adfectus contestata lite
defecerit, heredibus eius paterni laboris ac meriti prae-
mia non negentur. Quodsi parasitus quamuis tracta-
tus incommode, tamen de malis suis intestatus occi-
derit, heres agere non poterit. Qui causas mortis
20 non reddiderit, insepultus abiciatur. Et haec omnia
sic constituimus quasi inter se hominum liberorum et
aequalium lasciuiens turba desaeuiat. Nam si a patrono
uel seruo patroni parasitus contra leges pertulerit in-
iuriam, habebit fugiendi liberam potestatem.

1 criminari ω criminali *Daniel* | praestentur *P* 2 inspi-
cientium *Rp* 3 loxu *VL* luxu *PR* 4 iniuriarum commo-
dum in *ras. al. P* 5 complacuit *P* 6 in princ. *VP* imprinc. *L*
7 protenus *LV¹PR¹* protinus *V²R²* 12 uoluntari/is (i ex u)
L uoluptuariis *Canneg.* 13 premium ω | in merc.] in om. ω
add. Wernsd. mercedem non tr. *Canneg.* 14 s. uerba haec
autem ad Quodsi omissa in *P* sed marg. adiecta saec. XV.
16 defecerit] .s. pater parasitorum *gl. R* | paterni] parti *Can-*
neg.] premia ω 21 se om. ω *add. Daniel*, inter hominum l. et
ae. lasciuiam turba *Daniel²* interim uel interea uel interdum
idem 24 AVLVLARIA PLAVTI EXPLICIT FELICITER
LV EXPLI⁶ QVERVLVS *P*

INDEX

NOMINVM RERVM INFERIORIS AETATIS

VOCABVLORVM

abdere *abicere* 57, 1
 abdicatus *exheredatus* 45, 21
 abiectio 41, 4
 abige* te 42, 16
 abistinc 9, 1
 academico more 3, 13
 accommodare fidem 4, 11; 46, 21
 operam atque ad sensum 20, 10
 aurem 15, 8
 ad sua collocari 5, 1
 ad legem 58, 19
 ad quiescis, ut — fuerit 56, 10
 adserere 57, 4 *c. accus. c. inf.*
 52, 4
 assertio 10, 2
 adspergere 32, 6; 59, 8
 adstruere *c. accus. c. inf.* 51, 6
 adulterinum vinum 38, 11
adynaton 20, 27
 aediculum 24, 4
 aeditui 31, 5
 Aeneas 31, 21
 aetas *auri* 38, 23
 agelastus 46, 21
 alienus alicui 51, 15
 aliquatenus 4, 15
 in aliquo *in aliqua re* 44, 5
 alter *alius* 20, 5
 ambitor 41, 5
 ambo 5, 1; 58, 15 ambobus
 39, 12
 amiger 7, 17
 ampulla 38, 6
 ancillarum feriae 40, 14
 angiportum 46, 17
 anima in faucibus 46, 5
 antelucandum est 36, 21
 Anubis 31, 6

anseres 28, 19 genus anse-
 rinum 30, 5
 Apici fercula 22, 18
 aposia 59, 18
 ARBITER uicinus 35, 17; 39, 4;
 49, 18; 50, 19; 51, 3; 53,
 6. 13; 54, 11; 55, 10
 arioli 30, 9
 arpyiae 29, 23; 32, 7
 atomi 28, 25
 auarus in suos 39, 10
 aula 45, 22
 aula *olla* 22, 15; 45, 23; 47, 5;
 49, 3. 14; 53, 11; 56, 2. 6 *bis*
 auri odor 46, 5. 8
 Aululariam 5, 9 Aulularia 5, 22
 ubi aurum est totum est 39, 2
 grauitas *auri* 39, 1

balneae 39, 20
 baltei 21, 21
 barbarum os *Romanum* 5, 6
 bellus 18, 24; 25, 16
 bene perfidus 7, 1
 bimulus 51, 22
 bes solidi unius 59, 17
 bona hora 11, 5
 Briseiden 18, 21
 bustum 4, 14. 18; 6, 18. 26;
 46, 12; 48, 2. 20; 54, 28;
 55, 20; 56, 9. 10; 57, 2 busta 4, 1
 bustum efferre 14, 13

calceus 17, 14
 Kalendis 37, 20
 haec spes iam non calet 45, 25
 calices 38, 3

calida 38, 3 calumnia 51, 4
 cancri *aestas* 17, 17
 caninia lex 58, 19
 a capite exponere 33, 24
 capita interdictorum 58, 18
 capitalia 10, 10
 capripedes 32, 18
 capsae 48, 16 Titi 18, 15. 16
 captator horarum 41, 8
 carbonariae 9, 11
 castrata lagoena 38, 12
 catenulae 23, 9
 caupones 35, 20
 quid aliud in causa est nisi
 quod 56, 26 causas praestare
 59, 5
 cautio est ab 44, 19
 celeri *celere*, *celeriter* 43, 11
 censores 13, 18
 Cerberus 31, 20
 cerulae*depstae 38, 6
 chartas agere 18, 3
 toto cum choro 18, 20
 Cicero*uid.* Tullius — O tempora
 o mores 54, 8
 Circe 31, 1
 circumforanus 41, 7
 circumspectator 41, 7
 claudi, non intercludi 44, 21
 claustrum *operculum* 46, 7
 de clepsydra respondere 34, 9
 clodo cum pede 5, 24
 codicilli 49, 13; 54, 2
 coheres 4, 4; 49, 14; 52, 2. 4
 collegium 3, 5; 12, 14
 color *auri* 38, 23
 commendare *committere* 6, 15
 concubinulae 18, 17
 condita luporum 18, 9
conditionalis: munerare possim
 si nancisceretur 50, 20
 conditores iuris *coci* 22, 17
 conditus *conditura* 22, 18
 coniugatio *coniunctio* 40, 6
coniunctiuus: omnia quae ne-
 gauerim 18, 27
 comessationes 13, 1

compaginare 54, 16
 compares* 13, 1
 conscende maria 18, 12
 *conscindit suras canis 46, 18
consecutio temporum: sum pre-
 catus ut enarres 33, 19
 quasi ex consilio 35, 16
 consortes 14, 20
 constat causa *stat* 55, 22
constellatio 34, 10
 consules 58, 20
 contemplatio (*inspectio*?) 59, 19
 conuiuator iudicum 41, 6
 corymbi *sannae* 32, 5
 cocus 22, 17
 coturnus 17, 13
 criminalis strepitus 60, 1
 criminosus *maleficus* 10, 7; 60, 13
 cucullorum tegmina *uestis fune-*
bris 45, 3
 cui bono 8, 3; 20, 14
 cultus miser *funeris* 46, 11
 curtare balteos 21, 21
 curti canis monita 46, 15
 cygnus 30, 13
 cygneus 30, 7
 cynocephali 28, 20; 29, 24; 31, 2. 20
 cynicus magister *κυνηγέτης*
 24, 15
 Cytheren 18, 20
 de 59, 15. 16
 de atrio 24, 19
 dealbatus 9, 10
 decertationes 60, 12
 deliciae *fastidia* 38, 4
 deplorare *deprecari* 16, 5
 deploratio dura 14, 5
 destruere et adserere 3, 14
 deterior inferioribus 15, 25
 deunx 60, 4
 deus iratus sit 39, 12
 dibacchationes 13, 3; 40, 14
 difficultas et persuasio magna
 hominis 26, 14
 dirigere aliquem *mittere* 52, 11
 dirus *superbus* 41, 2

disciplinae Graecorum 5, 5
discissus ueste 59, 13
discretio 38, 17
distantia 38, 22
di te seruent 34, 7; 41, 20;
53, 9; 54, 13; 57, 8
ex diuerso 24, 5 e diuerso
7, 8; 34, 23
diuinitas 50, 1
diuinus uates 4, 11; 25, 11;
27, 16
dodrans solidi 60, 2
domi in domum 51, 7
dupla 59, 14

ecquid* 7, 15
eneruare crura 46, 18
erudite ratiocinator 18, 6
Euclio 3, 19 bis; 6, 11; 14, 10;
22, 19; 46, 19; 48, 4; 49, 5;
51, 23; 52, 7. 25; 54, 8;
58, 9; Euclionis 58, 2
exauriculatus oenophorus 38, 5
excidi mandato 21, 24; ex-
cidit hoc 16, 15
excoctio 59, 18
excipere ferrum *comminus pu-
gnare* 16, 10
exequi iure et legibus 55, 10
exequiae inanes 14, 5
exheredare 45, 20
exigere et exsoluere 16, 14
exosus inuisus 18, 7
expensa 40, 16
expensae 36, 17
experimentum dare 33, 7
explicui partes meas 53, 15
explodere 10, 3
res ipsa exponit et docet 52, 15
ex transuerso *praeter spem*
20, 2
extraordinaria sc. tributa 32, 10
extrudere mittere aliquo ex
aedibus 37, 12

fabellae *confabulationes* 3, 16
face 51, 14

fallis turpiter *falleris* 14, 21
fatigare *ludere* 53, 15
fatum de Lare 7, 7. 22; 8, 22
feriae ancillarum 40, 14
ferulae 27, 9
fibula 21, 21. 23.
mala fortuna 33, 4; 34, 13;
41, 14. 19; 42, 4; 47, 12. 13. 21;
57, 11
fortuna bona 20, 24; 42, 11;
45, 14; 47, 23
formula *exigua forma* 38, 21
toto uti foro 18, 28
fraglare 46, 8
fragmenta urnae 50, 5; 51, 2;
54, 15 fragmentorum paginae
54, 24
fore esse 35, 16 fuero 6, 1
fueris 17, 1 fuit 7, 1
fortassis 51, 17
fuliginosus 21, 18
fultus sartus 38, 6
fumosa calida 38, 3
funus contingendi metus 45, 27
furia lex 58, 19
furiae 29, 24
fusio lex 58, 19
furtum facere alicui 49, 4
gaudia de *feris captis* 24, 16
genesim colligere 34, 13
genius 7, 9; 9, 6; 12, 3 genii 33, 2
geniorum sigilla duo 34, 26
gesta 32, 2
gracula 46, 14
Graecia nostra 17, 2
Graecorum disciplinae 5, 5
gratiam referat accipiat 5, 8
grauare quem in qua re *accu-
sare* 44, 5
habeat teneat possideat 15, 11
hac atque illac 8, 4; 29, 18;
32, 13; 43, 8; 47, 18
h. omisum: amigerum 7, 17 at
hamati 23, 9 arioli 30, 9
arpyiae 29, 23; 32, 7 aue
51, 9 at haue 8, 4

hinc *ab hac parte* 5, 23; 12, 11;
15, 1; 19, 9; 36, 15 *istinc*
14, 11; 42, 1
Hecuba *Anubi nupta* 31, 6
hirquicomantes 32, 19
hora *bona hora* 35, 22; 41, 8
hydrae 29, 25
iactans 49, 5
iligineus 24, 8
ille — ille 4, 24 ille noster 5, 14;
39, 10 noster ille 25, 5; 43, 22
iste noster 7, 4 uester ille
43, 13 meus ille 40, 17 cf.
41, 1 pater meus ille 51, 23
in agendum prodire 5, 24
incipientes mei *tirones* 23, 1
indic. in interrogatione scire
cupio quisnam iste est 26, 11
audite quid loquor 27, 7
scin tu quid uoluimus 28, 2
indulgere *impertire* 3, 9; 5, 8
post indulgentiam sordidior est
abiectio 41, 4
inermes regulae 24, 10
inicere calumniam cui 51, 4
inpostor 21, 23; 27, 28
imputare *computare* 15, 18
inquam 45, 26; 54, 1
insipientum 12, 13
inspectio 60, 1
inspicientum 60, 2
claudi, non intercludi 44, 21
interdictorum capita 58, 18
intestatus 60, 18
inuestigatam per uestigia 5, 10
ipsud 27, 8
istuc *istud* 52, 7
iudex 17, 19; 41, 6
iuncturae inuersae 37, 1
Juppiter *sidus* 34, 11
iurgare *litigare* 17, 6
iuris conditores *coci* 22, 17
iuris instructissimus 58, 23
ius gentium 16, 23
laetissima multa *iocosa* 57, 24
lagoena 38, 12

LAR FAMILIARIS 5, 15; 6;
8, 25; 9, 8; 12, 9; 14, 28;
16, 16; 19, 3; 50, 15
largiri 19, 29
Latinorum 5, 6
lectio materiae *opponitur* 5, 17
lex porcia caninia furia [fusia]
58, 19
libra argenti 60, 7
ligare aliud ex alio 37, 5
ad Ligerem 16, 22
limari *de argento* 38, 16
lite contestata 60, 5
litteratura *auri* 38, 23
liuores 59, 15. 17
loxus *luxum* 60, 3
luditur in uerbis Panem deum
32, 21 magister cynicus 24, 15
iuris conditores 22, 17 ad
legem porciam caniniam fu-
riam consulibus Torquato et
Taurea 58, 19
ad ludum et ludibria 54, 27
luna in saltu 34, 12
lupus 18, 9; 55, 22
lustrum *λύματα* 36, 2; 42, 2
lymphae 38, 10
magicae *sc. artes* 51, 16
mathesim et magicam 45, 10
magus 26, 2; 27, 1. 3. 16;
44, 11; 45, 20; 47, 21; 57,
11. 15 magus mathematicus-
que 4, 8; 25, 9; 50, 11;
58, 6
male imprecari 44, 7
maliloqui 44, 9
MANDROGERVS 5, 15; 22, 14;
26, 28; 50, 10. 25 Mandro-
gerus *quinto casu* 23, 3; 24, 1;
27, 21; 28, 2; 33, 17; 33, 22;
41, 14; 43, 1. 6; 45, 1; 53, 15;
54, 15. 20; 55, 15. 20; 57, 28
Mandrogerontem 49, 10; 52, 10
Mandrogeronte 59, 10
manet 33, 27
manifesta *somniis opponuntur*
23, 18

manumitti 40, 15
 Mars *sidus* 34, 10
Martialis laudatur XII 34, 7:
 12, 22
 materia 5, 17
 medicorum tractatus 60, 9
 mecum *penes me* 3, 7; 13, 11;
 15, 21
 medium *dimidia pars* 52, 10
 Mercurius *sidus* 34, 11
 metamorphosis 48, 20
 metuculosus? 46, 1
 mesanthropus? 8, 5
 in parte ciuili et ministeriali
 *16, 13
 minutalis 60, 6. 8
 modio inuerso 39, 6
 mulae 37, 1
 mulio 37, 1
 multiforme et multiplex 30, 24
 multisonus 31, 10
 ex munice agere 41, 2
 muta remuta 38, 19
 mysteria *di ignoti* 9, 7;
 29, 22 *mysterium* 30, 4;
 31, 12; 48, 9
 natales *seruorum* 40, 13
 ne: men rogas 10, 22 *dixin*
 53, 7 *audin* 23, 17 *sciu* 28, 2
 tun 34, 6 *domine* 50, 14
 ne *ne—quidem?* 46, 20
 nec *ne—quidem* 47, 23; 37, 1
 neque *ne—quidem* 56, 24
 Nestoris pondus *hernia* 18, 21
 nimium *nimium diu* 40, 17
 nobilitas *auri* 38, 23
 noctiuagae 32, 18
 nouelli *tirones* 23, 1 *nouellus*
 51, 19
 noui et scio 49, 19 *credo et*
 scio 49, 19
 nuces et sorba 32, 6
 numeri 28, 23
 numquid 14, 18; 38, 11; 43, 16
 numquidnam *15, 3. 9; 33, 18;
 *40, 11; 44, 5

quid horae nuncupamus? 34, 7
 nuptiae 40, 13

obaudire 29, 16
 obsequia *ministri* 28, 17
 obseruator ianuarum 41, 6
 obuiare cui 21, 25; 50, 14
 occursus antelucani 17, 18
 oenophorus 38, 5
 non unius officii homo 58, 6
 ex officii principe 41, 3
 olere, redolere 46, 5
 oleum 20, 12
 olla 45, 22
 olores 30, 12
 omina *graculae, curti canis*
 46, 15
 oportune 7, 17 *oportunum* 35, 9
 optinet 17, 7
 opus plus insto imperat 39, 5
 orna 3, 19; 4, 2. 13. 16; 6,
 12. 14. 25; 42, 21; 43, 1;
 55, 19. 26; 56, 5; 57, 13;
 orna funesta 54, 13
 ossa *minutalia, principalia*
 60, 6. 8

paginae 32, 3 *paginae frag-*
mentorum inscriptio 54, 24
 multarum palmarum homo
 58, 23
 palam celare 6, 13
 Panem deum 32, 21
 PANTOMALVS *seruus* 14, 12.
 13; 34, 19 *Pantomale* 35, 17;
 43, 12. 18. 25; 47, 18; 49, 19;
 51, 2; 54, 17. 23; 55, 17
Pantomalos 14, 14
 Paphien 18, 20
 parasitus 4, 3. 7; 59, 13 *et*
alibi
 parasiticus 58, 17
 in parte 24, 5; 52, 14
 pater familias 57, 20
 patria *auri* 38, 23
 patronus 60, 22
 patus? 17, 1

pedisequi 39, 22
 percolare *perpluere* 36, 15
 periculosa animalia 32, 4 p.
 homo 36, 10
 perierare 11, 4. 7. 16. 18
 perquisitio 36, 24
 perscriptio *codicillorum con-*
dictio 54, 4
 persuasio magna 26, 14
 phantasmata 45, 13
 pistrinae 9, 11
 plagae et uulnera 59, 20
 planetae 28, 19. 23 *sqq.*
 Plauti 5, 10
 plumbeum claustrum 46, 7
 plumbeum ornaetegmen 57, 13
 plus petiti periculum 60, 11
 polenta 30, 19
 *pondere auri grauida urna
 48, 25
 pondus Nestoris 18, 21
 popellus 32, 7
 porcia lex 58, 19
 praesentare 32, 10
 praesidium *de pecunia* 20, 15;
 50, 13; 57, 1
 praestare causas 59, 5
 praestigium 9, 3. 4; 16, 24;
 22, 5; 51, 1 praestigia 38, 19;
 54, 21; 57, 14
 praetor 55, 9
 prius est ut — quam ut 20,
 27
 pro magno quaerere 58, 24
 Proteus 31, 1
proverbialia uid. agelastus 46,
 21 Apici fercula 22, 18 aurum
 in cineres uersum est 45, 5
 numquam audisti: nemo gratis
 bellus est 18, 24 cui bono
 8, 3; 20, 14 de calcaria in
 carbonariam 9, 11 canes *para-*
sitorum significatio 24, 15 de
 clepsydra respondere 34, 9
 dealbatus 9, 10 dies deficiet
 ante 9, 19 cohors fuliginosa
etc. fures 21, 19 ferulas non

habet 27, 9 toto uti foro
 18, 28 fumum uendere 31, 14
 bona hora hoc exaudiat 11, 5
 saepe condita luporum fiunt
 rapinae uulpium 18, 9 auri-
 bus teneo lupum 55, 22 in-
 uerso modio 39, 6 muta re-
 muta 38, 19 Nestoris pondus
 18, 21 oleum infundere 20, 12
 o tempora o mores 54, 8
 istud plane est quod saepe
 audiui: obscuris uerainuoluere
 20, 19 pellibus ossibusque
 uestris eueniat 44, 3 pecunia
 uita 48, 17 *cf.* 39, 2 pecu-
 niosorum podagra 18, 15 una
 sit illi istaec et perpetua uia
 42, 5 alia temptandumst uia
 24, 13 res uere mala uicinus
 malus 14, 24 sursum deorsum
 29, 19 ultro citroque 37, 12
 uulnerum merces 59, 12 si
 fas est 7, 4 tris edaces
 domus una non capit 59, 7
 pseudothyrum 44, 19
 publicare *palam facere* 39, 24
 purificat et puram facit 4, 12
 purificatus 41, 22
 quadrans solidi 59, 15
 quadratus Iuppiter 34, 11
 quanti *quot* 40, 9
 quasi qui mecum uixerit 34, 1
 seque cum suis 15, 12
 quid *quidquid* 48, 9
 quicquid libet 37, 17; 43, 5
 quidquid abstulerit... quidquid
 rettulerit 4, 22
 quod bonum faustum felixque
 sit 36, 5
 quod *c. coni. pro accus. c. inf.*
 28, 27
 tantum est quod interpretantur
 30, 9
 QVEROLVS fabulae nomen 5,
 22 *qui queritur sine fine,*
μεμψέμοιρος 21, 3 — 4, 11;

5, 12. 22; 7, 3; 15, 27; 34, 6;
37, 4; 38, 13; 39, 3; 47, 8
Queroli 3, 18; 4, 10. 16; 6,
4. 11; 24, 23; 48, 10; 49, 9
Querolo 6, 19; 47, 4; 49, 15;
52, 7 Querolum 4, 7; 13, 9;
21, 3 Querole 8, 2. 3. 9;
10, 9. 13. 24; 11, 8. 22; 12,
22; 14, 13. 25; 15, 17. 19;
18, 9. 23; 19, 4; 34, 13; 35, 21;
40, 11; 41, 12; 42, 17; 45, 18;
47, 15. 19; 48, 4; 51, 9; 52, 5;
55, 12; 58, 3. 12; 59, 5

rancidus *fastidiosus* 36, 10
ranciscere 46, 9
ratiocinator erudite 18, 6
recognoscere 5, 21; 57, 12. 26
redeunti thesauro 50, 14
redolere, olere 46, 5
reflui coturni 17, 13
regulae 24, 11
religio 41, 16; 44, 18; 59, 5
r. celebranda 35, 7
remutare 38, 19
renitens 50, 16
reparationis merces 59, 14
calcei quos terra reuocet 17,
15
reus sepulchri uiolator 4, 23
rex *imperator*? 19, 29 rex
conuiuii 59, 14; 60, 11
regium nomen (Sardanapalli)
33, 16
rimator 41, 7
risores 25, 11
rite *iure et legibus* 56, 18
Rutili 3, 1; *5, 1

sacci 48, 16
sacrilege *adu.*? 55, 4
sacrilegium 56, 13. 22; 57, 6
sacrorum genera optima uel
cultu facilia *recensentur* 28,
10 *sqq.*
luna in saltu 34, 12
salua res erit 6, 25

sannae 32, 5
SARDANAPALLVS Sardanapalle 24, 14; 33, 13; 45, 2;
46, 2; 59, 4
Saturnus *sidus* 34, 10
scrinia 48, 16
scriptuli 39, 1
scripturae fides 4, 4; 45, 26
secretum 53, 2; 57, 18 *secretum*
a populo 26, 1 *secreta*
et familiaria 4, 10
senatus consultum seruilianum
et parasiticum 58, 17
seque cum suis 15, 12
serae et catenae *ianuarum*
42, 18
seruilianus *ad serulos spectans*
58, 17
seruulus 34, 17; 41, 6. 7;
44, 2
ne sies 26, 20
sigilla 24, 20; 34, 25; 35, 5
si fas est 7, 5
simiae 32, 1
simpliciter intueri *sine ira*
38, 7
socci 17, 7
soceri 10, 30
mi sodes 26, 7
sol rotundus 34, 11
solidus 38, 19. 20; 59, 15 *so-*
lidi 23, 8; 38, 18; 48, 17
sollemnia *sc. tributa* 32, 10
sollemnitas quaedam 35, 5
somnia *narrantur* 23, 5 *sqq.*
somnia 39, 15; 44, 17
somnia 39, 14
sorba et nuces 32, 6
specialiter 13, 20; 29, 17;
37, 18
strangulari 60, 11
striges 29, 24
subornare lumen 39, 23
subrancidus 30, 20
sucus *de uino* 38, 12
sufficiens sibimet 6, 6
suggerere *docere* 37, 7

superfluous 52, 1; 54, 6
 sursum deorsum 29, 19
 suscensere 14, 8
 SYCOFANTA 24, 2. 13; 26, 6;
 33, 25; 45, 1; 47, 23; 59, 4
 sycofantæ 44, 8
 synastria hora 35, 22

tamquam pro memet fecero
 42, 19
 Taurea consul 58, 20
 tegmen ornae 57, 13
 tempore *temperi* 39, 18
 sub terra habitant *fures* 21, 19
 testulae 50, 9
 Theocles *seruus* 44, 14
 tinniunt solidi 48, 17
 Titi capsae 18, 15. 16 Titi
 podagra 18, 15
 titulus 54, 19; 56, 3. 5
 togatus 17, 7; 41, 5 ex to-
 gato agere 41, 2
 tormenta 32, 12
 Torquatus consul 58, 20
 totum qui potest *deus* 49, 8
 totum 11, 21; 16, 26; 24, 15;
 25, 16; 28, 23; 34, 15; 37, 3;
 39, 2; 40, 4; 56, 20; 57, 4;
 58, 11
 tractatus medicorum 60, 9
 traditio 24, 3
 transfigurare se 40, 10
 transfusiones 29, 9
 transibit poena in quadrantem
 solidi 59, 16
 ex transverso *inopinato* 20, 2
 Tricipitini filius 46, 2; 54, 24
 triens solidi 59, 16
 Trierinus 46, 2; 54, 24
 trigonus Mars 34, 10
 tripudiare 48, 13
 tris 59, 7
 trisuleus sibilus 30, 15
 tubuli *angusta tibialia*, *oppo-*
nuntur *soccis* 17, 17 angusti
 et noui 41, 11

tulit *abstulit* 45, 19
 Tullius 30, 21 (*pro Roscio*
 XX 56)
 tumores 59, 16. 17
 tutelae sigillum 34, 25
 tympana leuia 38, 15
 uacuum est *uacat* 26, 9
 uah 43, 23
 ubi te aspexerit 25, 13
 ubinam *qua ratione* 51, 19
 uela *sacellorum* 31, 4
 Venus *sidus* 34, 10
 uiaticum 59, 8. 9
 uicinus malus 14, 24
 uiuo *si uiuo* 51, 12
 uisitare *inspicere* 45, 23
 ulcisci se 4, 15 u. de quo
 47, 3
 ultimo 54, 28
 ultro citroque 37, 12
 ululae 29, 24
 uncia 59, 18
 uncinuli hamati 23, 9
 unde (*cf. hinc*) 9, 21
 unguentati calices 38, 3
 unum—aliud 57, 2
 uoltus *solidi* 38, 23
 uoluere fata 32, 3
 uolumina capillorum 39, 26
 uolupe 7, 6
 urbane *callide* 47, 10; 11, 16;
 18, 27 urbanus 22, 3
 urceolus 38, 4
 urna 50, 5 *uid. orna*
 usque quaque 21, 5; 52, 15
 usurarius *subst.* 46, 9
 uulcanosus 21, 19
 uulnerum merces 59, 12
 uulpes 18, 9
 zelotypi 40, 3
 Zeta *seruus* 34, 20; 44, 15;
 47, 18

43380

LL

Q46P

Author Querolus (comedy)

Title Aulularia sive Querolus; ed. R. Peiper.

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

**Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ret. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU**

